

Integracja edukacji, nauki i praktyki ekonomicznej z europejskim obszarem edukacji: doświadczenia i perspektywy

Інтеграція економічної освіти, науки і практики з європейським освітнім простором: досвід і перспективи

Redakcja naukowa:

Ireneusz Żuchowski
Zoia Sharlovych

MIĘDZYNARODOWA AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH W ŁOMŻY, RECZPOSPOLITA POLSKA
ODDZIELNA JEDNOSTKA STRUKTURALNA „CHMIELNICKI KOLEDZE HANDLOWO-
EKONOMICZNY NARODOWEGO UNIwersYTETU HANDLOWO-EKONOMICZNEGO", UKRAINA

Redakcja naukowa:

dr inż. Ireneusz Żuchowski, dr Zoia Sharlovych

Recenzenci:

dr Aneta Beldycka-Bórawska, University of Warmia and Mazury in Olsztyn, Rzeczpospolita Polska

dr Svitlana Hrebinska, Oddzielna Jednostka Strukturalna „Chmielnickie Koledze Handlowo-Ekoniczne” Kijowskiego Narodowego Uniwersytetu Handlowo-Ekonicznego” (Ukraina)

Integracja edukacji, nauki i praktyki ekonomicznej z europejskim obszarem edukacji: doświadczenia i perspektywy: materiały z Międzynarodowego webinarium naukowo – praktycznego, Łomża-Chmielnicki, 25.04.2023 r. / Redakcja naukowa Ireneusz Żuchowski, Zoia Sharlovych. – Wydawnictwo: MANS w Łomży, 2023. – 122 s.

Інтеграція економічної освіти, науки і практики з європейським освітнім простором: досвід і перспективи: матеріали з Міжнародного науково-практичного вебінару, Ломжа - Хмельницький, 25.04.2023 р. / За науковою редакцією Іренеуш Жуховскі, Зоя Шарлович. – Видавництво: MANS w Łomży, 2023. – 122 с.

ISBN 978-83-967643-4-8

Zbiór powstaje z gotowych materiałów dostarczonych przez autorów.
Wydawca nie ponosi odpowiedzialności za materiały przekazane do publikacji.

Збірник зформований з готових матеріалів, наданих авторами.
Видавець не несе відповідальності за надані до публікації матеріали.

Wydawnictwo Międzynarodowej Akademii Nauk Stosowanych w Łomży, 2023 r.

Spis treści / Зміст

Treść / Зміст	3
Wstęp / Вступ	5
Андрєва Наталя ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	7
Бубенець Ірина БЕЗПЕРЕРВНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ЧИННИК ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ	10
Venher Oleksandr THE ISSUE OF INTEGRATION OF DISPLACED UKRAINIAN CHILDREN INTO THE EDUCATIONAL SYSTEM OF THE EUROPEAN UNION	15
Гаприндашвілі Борис ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄДИНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	19
Гребінська Світлана ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ В СУЧАСНУ ОСВІТУ УКРАЇНИ	22
Гриценко Ольга АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ І ТЕНДЕНЦІЙ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ НА РИНКУ ПРАЦІ	26
Гриценко Ольга, Демчик Крістіна РИНОК ПРАЦІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ ...	31
Гуменюк Світлана ДУАЛЬНА ОСВІТА В УКРАЇНІ – ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ	35
Зуб Марія СИНЕРГІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО І ПОЛЬСЬКОГО РИНКІВ ПРАЦІ ТА ЇХ ІНФРАСТРУКТУРИ	38
Качуровська Катерина ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ МАЙБУТНІХ ВИПУСКНИКІВ ПРИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННІ В УКРАЇНІ	42
Кирилюк Олена ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ	46
Комарова Оксана ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»	50
Лучицька Наталя ЦИФРОВІ НАВИЧКИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР	54
Манзюк Тетяна СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ТА МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК НЕВІД’ЄМНИЙ ЧИННИК ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ..	58
Митрофанова Надія СУТНІСТЬ І МІСЦЕ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА	61

Нестерук Галина ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ	66
Низенко Галина СВІТЛОФОРНЕ МАРКУВАННЯ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ, ЯК ДОСКОНАЛА СИСТЕМА ІНФОРМУВАННЯ СПОЖИВАЧІВ	69
Олійник Валентина СТРЕС У ДІТЕЙ-ПІДЛІТКІВ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА	73
Осяк Світлана ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ «УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»	77
Петришена Олена МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ	81
Піхняк Тетяна ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ПРИ ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ	86
Pomogova Natalia EMOTIONAL INTELLIGENCE: THE CRITICAL SKILL FOR FUTURE MANAGERS	90
Рибчинська Ольга ДОСКОНАЛЕ ВОЛОДНІННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: НЕОБХІНІСТЬ ЧИ ПРЕСТИЖ	94
Савіцька Лілія РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОСВІТИ	97
Тарасенко Ілона ІТ-ОСВІТА В УКРАЇНІ: ДОСЯГНЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ	102
Цісар Галина ІННОВАЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В СФЕРІ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ	105
Шабікова Тетяна МОВНИЙ АСПЕКТ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	109
Шмерко Олена ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖІВ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ	113
Янковська Галина ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР	117
Янюк Ольга СУЧАСНІ ФУД - ТРЕНДИ У КУЛІНАРІЇ	121

Wstęp

Rozwój wyższego szkolnictwa ekonomicznego, nauki i praktyki jest realną i potężną dźwignią podnoszącą poziom kształcenia specjalistów w dziedzinie ekonomii, co przyczynia się do konkurencyjności polskich i ukraińskich firm na rynku międzynarodowym, a także zapewnia odpowiednią jakość życia obywateli.

Wyzwania współczesnego społeczeństwa wymagają zastosowania innowacyjnych technologii opartych na naukowej analizie wpływu na wsparcie stabilności finansowej państwa oraz wysokiej jakości specjalistów, którzy z powodzeniem będą pracować w sektorze gospodarczym.

Kształcenie specjalistów w specjalnościach ekonomicznych powinno opierać się na badaniach możliwości adaptacji do zagranicznych doświadczeń edukacyjnych, co zapewni zainteresowanie kandydatów przyszłym zawodem i stanie się realną gwarancją gotowości absolwentów do aktywności zawodowej w sferze gospodarczej. Ważna jest także integracja edukacji ekonomicznej z nauką i praktyką, która pozwala zapewnić przejście od wiedzy teoretycznej do jej praktycznego zastosowania.

Organizacja i przeprowadzenie międzynarodowego webinarium naukowo-praktycznego „Integracja edukacji, nauki i praktyki ekonomicznej z europejskim obszarem edukacji: doświadczenia i perspektywy” to znaczący wkład w dziedzinę kształcenia ustawicznego. Aktualność tematu polega na zwróceniu uwagi na doświadczenia europejskie, a poruszane zagadnienia są ściśle związane ze zmianami w podejściu do kształcenia i szkolenia specjalistów. Webinarium miało na celu poszerzenie wiedzy i umiejętności ekonomicznych, indywidualne szkolenie słuchaczy, połączenie szkolenia tradycyjnego z integracyjnym szkoleniem praktycznym dotyczącym międzynarodowych doświadczeń europejskich.

Efektom webinarium jest przygotowana publikacja „Integracja edukacji, nauki i praktyki ekonomicznej z europejskim obszarem edukacji: doświadczenia i perspektywy”, która jest doskonałym źródłem dla badaczy wiedzy zajmujących się integracją edukacji, nauki i ekonomii z europejską przestrzenią edukacyjną. W publikacji zaprezentowano artykuły i tezy naukowe uczestników webinarium, które zawierają istotne dowody i argumenty świadczące o znaczeniu integracji gospodarczej.

Integracja edukacji ekonomicznej z europejską przestrzenią edukacyjną umożliwia ukraińskim studentom i wykładowcom dostęp do najnowszych metod i technologii nauczania, wymianę doświadczeń i dobrych praktyk z kolegami z innych krajów oraz zwiększenie mobilności międzynarodowej.

Publikacja w zamierzeniu redaktorów skierowana jest do pracowników naukowych, studentów, słuchaczy studiów podyplomowych, doktorantów i absolwentów uczelni ekonomicznych. Mamy nadzieję że stanie się ona źródłem wiedzy i inspiracji do pogłębiania i poszerzania badań naukowych prowadzonych przez naukowców, doktorantów i studentów w obszarze integracji nauki krajów aspirujących do pełnego udziału europejskiej przestrzeni edukacyjnej takich jak Ukraina z uczelniami UE w obszarze nauk ekonomicznych.

Prosimy o życzliwe przyjęcie niniejszej publikacji.

Вступ

Розвиток вищої економічної освіти, науки і практики є реальним і потужним важелем, який підвищує рівень підготовки фахівців у галузі економіки, що сприяє конкурентоспроможності польських і українських компаній на міжнародному ринку, а також забезпечує належну якість життя громадян. Виклики сучасного суспільства вимагають використання інноваційних технологій на основі наукового аналізу впливу на підтримку державної фінансової стабільності країни та високоякісних фахівців, які успішно працюватимуть у сфері економіки.

Підготовка фахівців економічних спеціальностей має базуватися на дослідженні можливості адаптації до зарубіжного освітнього досвіду, що забезпечить зацікавленість здобувачів у майбутній професії та стане реальною запорукою готовності випускників до професійної діяльності в економічній сфері. Важливою є також інтеграція економічної освіти з наукою і практикою, що дозволяє забезпечити перехід від теоретичних знань до їх практичного застосування.

Організація і проведення міжнародного науково-практичного вебінару «Інтеграція економічної освіти, науки і практики з європейським освітнім простором: досвід і перспективи» є вагомим внеском у сферу безперервної освіти. Актуальність теми полягає у приверненні уваги до європейського досвіду, а розглянуті питання тісно пов'язані зі зміною підходів до освіти і підготовки фахівців. Метою вебінару було розширення економічних знань та навичок, індивідуальна підготовка студентів, поєднання традиційного навчання з інтегративним практичним навчанням на міжнародному європейському досвіді.

Результатом семінару є підготовлена публікація «Інтеграція освіти, науки та економіки з європейським освітнім простором: досвід і перспективи», яка є чудовим джерелом для дослідників знань, які займаються питаннями інтеграції освіти, науки та економіки з європейським освітнім простором. У виданні представлено статті та наукові тези учасників вебінару, які містять вагомі докази та аргументи, що доводять важливість економічної інтеграції.

Інтеграція економічної освіти з європейським освітнім простором дозволяє українським студентам і викладачам отримати доступ до новітніх методів і технологій навчання, обмінюватися досвідом і передовими практиками з колегами з інших країн, підвищувати міжнародну мобільність.

Видання призначене редакцією для науковців, студентів, аспірантів, докторантів та випускників економічних вузів. Сподіваємося, що він стане джерелом знань і натхнення для поглиблення та розширення наукових досліджень, які проводять науковці, докторанти та студенти у сфері наукової інтеграції країн, які прагнуть до повноцінної участі в європейському освітньому просторі, таких, як Україна, з університетами ЄС в галузі економічних наук.

Просимо про доброзичливе сприйняття цієї публікації.

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Андрєєва Наталія, викладач вищої категорії,

*Відокремлений структурний підрозділ «Хмельницький торговельно-економічний фаховий
коледж Державного торговельно-економічного університету»*

м. Хмельницький, Україна

Сучасний стан фахової передвищої освіти в Україні характеризується надважкими умовами її існування та розвитку. З однієї сторони, воєнний стан значною мірою впливає на організацію освітнього процесу в усіх закладах освіти, ускладнюючи його, а в деяких регіонах змушуючи повністю перейти на дистанційне навчання, з іншої сторони, освітній процес повинен продовжуватися, щоб уникнути проблеми «неосвіченості» молодого покоління в післявоєнний період.

З огляду на це важливо залучити всі можливі засоби навчання, використати його різноманітні форми й методи, аби освітній процес у закладах фахової передвищої освіти продовжувався на належному рівні, забезпечуючи якісну освіту її здобувачам [1].

Перехід до цифрового суспільства, широкомасштабна пандемія COVID -19, воєнний стан в Україні вплинули на функціонування вітчизняної сфери фахової передвищої освіти як у питаннях управління, організації освітнього процесу, комунікації, оцінювання навчальних досягнень, так і стосовно створення й використання цифрового освітнього контенту.

Цифровізація в сфері освіти привертає увагу зарубіжних науковців Р.Барглоу, Х.Хорст, Д. Міллер, Н.Негропонтє, А. Сміт з кінця 90-х років ХХ століття. В своїх дослідженнях науковці роблять спроби виокремити вирішальні характеристики цифровізації та цифрової культури, що формується, відзначаються переваги застосування цифрових технологій в системі освіти, що допускають відповідність запитам сучасної економіки.

Проблемами цифровізації освіти займається низка вітчизняних дослідників, зокрема В. Антонюк, І. Бородкіна, Г. Бородкін, Р. Гуревич, М. Кадемія, Н. Опушко, Т. Ільніцька, Г. Плахотнюк, С. Карплюк та інші.

Так, дослідниця О. Шпарик у своїх працях окреслила концептуальні засади цифрової трансформації освіти європейських країн та США та уточнила значення термінів «оцифрування», «цифровізація», «цифрова трансформація» [2].

Основним ресурсом здійснення цифрової освіти є інформація. Цифровізація освіти має великий вплив на традиційну систему освіти, змінюючи її та формуючи її нову якість. Це проявляється в таких аспектах:

- збільшення кількості віртуальних освітніх платформ;

– багаторазове й багатоцільове використання того самого електронного ресурсу в освітньому процесі (для надання різних за змістом освітніх послуг);

– впровадження нових освітніх технологій і цифрових освітніх платформ, що надають освітні послуги.

У більшості закладів фахової передвищої освіти дистанційні заняття проводяться з використанням електронних платформ і додатків - Zoom, Google Meet, Moodle, Google Classroom, Prometheus, Coursera тощо із використанням комп'ютерних презентацій Power Point та презентацій, створених на платформі Canva, переглядами відео на YouTube та залученням навчальних ресурсів із різноманітних освітніх веб-сайтів (навчальні відео, пояснення, тести тощо).

Для забезпечення дистанційної та змішаної форм активно почали використовуватися платформи з цифровим освітнім контентом, онлайн-тестами, відео-контентом та ін.

Серед платформ різного освітнього призначення найпоширенішими є:

- Всеукраїнська школа онлайн - платформа для дистанційного та змішаного навчання здобувачів освіти та методичної підтримки викладачів, де розміщено відеоуроки, тести та матеріали для самостійної роботи з 18 основних дисциплін.

- Студія коду - платформа призначена для вивчення інформатики, на якій розміщено навчальні відео, плани занять і завдання. Частина матеріалів надається англійською мовою.

- Quizizz - платформа для розробки вікторин і тестів, де розміщено значну кількість готових україномовних тестів із різних дисциплін та тем.

- Learning.ua - на платформі розміщено інтерактивні завдання з основних навчальних дисциплін.

- Kahoot - платформа для створення вікторин і тестів в ігровій формі. Конструктор платформи дозволяє перемішувати і поєднувати завдання різних форматів, а саме запитання з декількома варіантами відповідей, вибір одного твердження, опитування, головоломки та інші [3].

Завдяки цифровізації освітній процес стає більш гнучким, мобільним, персоналізованим. Цифровізація має великий вплив на зміст освіти, методи, засоби й технології навчання, організаційні форми навчання та управління пізнавальною діяльністю здобувачів освіти, організацію діяльності студентів і викладачів, що спричиняє істотні зміни в їхній роботі.

Ще однією особливістю розвитку фахової передвищої освіти в Україні є посилення її євроінтеграції – процесу впровадження європейських норм в українське законодавство, зокрема в систему освіти. Це забезпечує можливості для навчання (традиційного або онлайн)

здобувачів освіти у закладах освіти в Європі, їх стажування, участь у вебінарах, майстер-класах, гостьових лекціях, реалізації спільних проєктів тощо [4].

У 2018 р. в ЄС прийнято План дій з цифрового навчання, що передбачив такі пріоритети: широке використання цифрових технологій для викладання і навчання, формування і розвиток цифрових компетентностей та навичок цифрової трансформації, покращення освіти через аналіз даних та прогнозування.

Отже, сучасні умови розвитку освіти в Україні збільшили значущість євроінтеграції та цифровізації в фаховій передвищій освіті. Основна увага приділяється ефективному використанню віртуальних освітніх платформ і електронних ресурсів, запровадженню нових освітніх технологій та цифрових освітніх платформ із метою надання якісних освітніх послуг, а також європейських стандартів забезпечення якості освіти, взаємодії з європейськими закладами освіти, участі України в європейських і міжнародних програмах партнерства, освіти й навчання молоді [1].

Цифрова трансформація українських закладів фахової передвищої освіти повинна базуватися на забезпеченні повномасштабної цифрової взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу, оптимізації діяльності завдяки використанню сучасних методів та технологій, повноцінному переосмисленні моделі навчання з урахуванням світових тенденцій.

Список використаних джерел:

1. Освіта України в умовах воєнного стану: управління, цифровізація, євроінтеграційні аспекти. URL: https://iea.gov.ua/wpcontent/uploads/2022/12/book-of-abstracts_ssi-iea_2022.pdf (дата звернення: 19.04.2023)
2. Цифрова трансформація освіти: спільні стратегічні вектори США та країн ЄС. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732700/1/document.pdf> (дата звернення: 19.04.2023)
3. Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/320/380> (дата звернення: 19.04.2023)
4. Цифрова трансформація наукової діяльності в закладах вищої освіти в умовах євроінтеграції. URL: <file:///C:/Users/infotech/Downloads/%D0%A2%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0+%D0%AE%D0%BB%D1%96%D1%8F+%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0.pdf> (дата звернення: 19.04.2023)

БЕЗПЕРЕРВНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ЧИННИК ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

*Бубенець Ірина, канд. екон. наук,
доцент кафедри маркетингу, управління репутацією та клієнтським досвідом,
Державний біотехнологічний університет
bubirag8@gmail.com*

Постановка проблеми. Місія вищої школи як соціального інституту – змінювати зміст та методи підготовки здобувачів освіти в умовах широкої доступності та відкритості інформаційного середовища. Науково-педагогічний працівник (далі – НПП) повинен забезпечувати умови для формування креативного мислення студентів за допомогою інноваційних освітніх технологій. Відзначимо, що зовнішніми умовами успішного навчання є якість освітнього процесу та професіоналізм НПП. Завдяки сучасним реаліям і зовнішнім викликам наростаючими темпами змінюються форми і методики навчання, які переміщуються на віртуальний простір. Одним із важливих чинників, що забезпечують конкурентоспроможність закладу вищої освіти та підвищення якості освіти є безперервний професійний розвиток НПП, тому виникає необхідність у дослідженні напрямів безперервної освіти НПП в умовах глобальної інформатизації суспільства та віртуалізації середовища закладів вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні українські та зарубіжні вчені приділяють значну увагу проблемі безперервного навчання НПП закладів вищої освіти та підвищення рівня їх професійних компетентностей, але слід зазначити недостатність опрацювання практичних аспектів професійного розвитку НПП в умовах віртуалізації закладів вищої освіти, що потребує подальшого наукового дослідження та обумовлює актуальність обраної теми.

Формулювання цілей тез. Метою тез є розкриття сутності поняття «безперервний професійний розвиток», «професійна компетентність НПП», визначення основних компонентів професійної компетентності НПП закладу вищої освіти, напрямів і стратегічних орієнтирів безперервного професійного розвитку НПП в умовах віртуалізації середовища закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні реалії та постійний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, методик і форм навчання вимагають від НПП закладу вищої освіти безперервного навчання, вдосконалення своїх професійних компетентностей. Професійна педагогічна освіта в усьому світі сприймається як безперервний процес, зумовлений потребами реальної педагогічної практики у постійному професійно-

особистісному розвитку, у вдосконаленні своїх можливостей в умовах якісної зміни педагогічної дійсності.

Основні положення, стратегія і тактика реалізації концепції «безперервної освіти» наведено у таких нормативно-правових документах, як Закон України «Про освіту», Національна доктрина розвитку освіти, Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти (2018р.) де зазначено, що безперервний професійний розвиток може здійснюватися шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2022-2032 р.р. Однією з операційних цілей розвитку освіти в Україні є створення умов для безперервного навчання (освіта дорослих), що є важливим чинником особистого та професійного зростання, а саме забезпечення умов для професійного розвитку наукових і НПП, зокрема програм постдокторальних досліджень та програм розвитку цифрових компетентностей [1].

Закон України «Про освіту» визначає безперервний професійний розвиток як «безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття вищої та / або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності і триває впродовж усього періоду його професійної діяльності» [2]. Міжнародні дослідники визначають безперервний професійний розвиток НПП (Continuing Professional Development – CPD) як «постійний процес розвитку професійних знань, навичок та цінностей з допомогою кваліфікованих фахівців як на робочому місці, так і за його межами» [3, с. 5]. «Енциклопедія освіти» визначає професійний розвиток як «процес формування суб'єкта професійної діяльності, тобто систему певних властивостей в умовах неперервної професійної освіти, самовиховання та здійснення професійної діяльності» [4, с. 733]. А поняття «професійна компетентність» визначається як інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця [4, с. 722].

На думку І.Л. Холковської «професійна компетентність НПП закладу вищої освіти» – це складне інтегративно-динамічне особистісне утворення, що складається з ієрархічно взаємопов'язаних функціонально-особистісного і структурно-особистісного ресурсів, що виявляються у рівні розвитку основних (когнітивного та діяльнісного) і підтримуючих (мотиваційного, емоційно-вольового та ціннісно-рефлексивного) компонентів, що дозволяють НПП впевнено реалізовувати посадові функції адекватно педагогічній ситуації [5, с. 11].

Отже, професійна компетентність НПП закладу вищої освіти, включає сукупність знань, умінь, навичок і компонентів, необхідних для ефективної навчальної та наукової діяльності.

Компоненти професійної компетентності НПП закладу вищої освіти можуть відрізнятися залежно від конкретної галузі знань, але зазвичай включають:

- предмет навчання: НПП повинен мати глибоке розуміння предмета, який він викладає та досліджує, і повинен бути в курсі останніх досліджень і розробок у своїй галузі;

- педагогічні здібності: НПП повинен володіти вагомими педагогічними здібностями, включаючи здатність розробляти та проводити ефективні лекції та практичні (семінарські) заняття, розробляти навчальну та методичну літературу, оцінювати знання студентів;

- дослідницькі навички: НПП повинен мати сильні дослідницькі навички, включаючи здатність розробляти та виконувати дослідницькі проекти, аналізувати дані та публікувати результати досліджень;

- комунікаційні навички: НПП повинен володіти комунікативними навичками, включаючи здатність ефективно доносити складні ідеї до студентів, колег та іншої академічної спільноти;

- навички співпраці: НПП повинен мати можливість співпрацювати з колегами, студентами та іншими зацікавленими сторонами для досягнення спільних цілей;

- професійна етика: НПП повинен продемонструвати тверду відданість професійній етиці та чесності, включаючи справедливість та повагу до інших;

- інноваційний потенціал: НПП повинен бути готовим до застосування нових методик і технологій навчання, мати креативність і готовність до експериментів;

- інформаційно-комунікаційні навички: НПП повинен мати знання та досвід щодо застосування інформаційних та комунікаційних систем і технологій у сфері вищої освіти, здатність використовувати нові інтерактивні технології в науково-педагогічній діяльності;

- безперервне навчання: НПП має бути відданим самоосвіті, безперервному навчанню та професійному розвитку, в тому числі бути в курсі нових педагогічних та дослідницьких методів, технологій навчання та передового досвіду.

Прагнення до самовдосконалення й самоосвіта є важливими чинниками професійного зростання НПП, що забезпечують розширення його професійних можливостей, пізнавальних інтересів та формування творчої індивідуальності. Ця діяльність, яка має бути постійною та систематичною, нерозривно пов'язана з професійним зростанням і підвищенням рівня педагогічної майстерності, а також характеризується поетапним досягненням мети [6].

Основним традиційним видом безперервного професійного розвитку НПП є підвищення кваліфікації, а саме навчання у закладах освіти, які мають ліцензію на підвищення кваліфікації або провадять освітню діяльність за акредитованими освітніми програмами. Таке навчання передбачає набуття особою нових та вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань. Іншими видами підвищення кваліфікації НПП є:

стажування, участь у сертифікаційних програмах, семінарах, тренінгах, семінарах-практикумах, семінарах-тренінгах, вебінарах, семінарах-нарадах, майстер-класах, конференціях (у тому числі, за кордоном) тощо. Запозичення НПП практичного досвіду виконання професійних завдань та обов'язків від кращих педагогічних працівників-наставників розглядається як пріоритетний вид підвищення кваліфікації і передбачає атестацію стажерів.

Сучасний розвиток освіти, цифровізація суспільства і держави, висуває нові вимоги до професійного рівня НПП, які безпосередньо пов'язані з інноваціями, інформаційними та комунікаційними технологіями, тому НПП повинні мати сучасні знання та вдосконалювати навички роботи з інформаційними та цифровими технологіями [7]. Отже, значної уваги потребує систематичне підвищення кваліфікації, яке спрямоване на формування та розвиток інформаційно-комунікаційних навичок, іншомовної компетентності, медійної грамотності, цифрової компетентності та інших загальних компонентів професійної компетентності НПП не лише в освітніх інститутах (формальна освіта), але й і у інформаційному просторі неформальної та інформальної освіти.

Функціонування та розвиток інноваційного віртуального середовища у закладах вищої освіти забезпечує диференційовану організацію формальної, неформальної та інформальної освіти для дорослих, що дозволяє [8]:

- упроваджувати інноваційні технології науково-методичного супроводу в післядипломній освіті, зокрема підвищення кваліфікації НПП відбувається дистанційно, з урахуванням різновекторної предметної, методичної, професійно-кваліфікаційної, інформаційно-комунікаційної адресної допомоги;
- залучати до простору безперервної освіти потенційних партнерів наукової, методичної, практичної сфери для вирішення актуальних завдань професійного розвитку НПП відповідно до соціально-економічних трансформацій у контексті інформаційного суспільства;
- розробляти та апробувати варіативні освітні моделі підвищення кваліфікації із урахуванням запитів і потреб НПП;
- організовувати науково-методичний полілог в інтерактивних форматах: тренінгах, круглих столів, семінарів, конференцій, вебінарів, чатів, відеомостів, відеоконференцій, on-line студій, педагогічних web- квестів;
- проводити психолого-андрагогічну діагностику, яка включає комплекс моніторинг засобів і методів, що дозволяють вимірювати і діагностувати професійне удосконалення НПП;
- підтримувати високопрофесійний інтелектуальний креативний пошук НПП та упроваджувати високорезультативні технологічні продукти, підвищення інноваційного потенціалу фахівця;

- розробляти науково-методичні рекомендації, із застосуванням інноваційних технологій навчання і виховання та упроваджувати сучасні стратегії розвитку формальної, неформальної, інформальної освіти.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Головним суб'єктом конкурентоспроможного закладу вищої освіти та прогресивного розвитку освітнього процесу в сучасних умовах є компетентний НПП, який прагне постійно вдосконалюватися, готовий до впровадження нового, працює над власним професійним розвитком. Безперервний професійний розвиток НПП в умовах віртуалізації середовища закладів вищої освіти можливий у системній інтеграції формальної, неформальної та інформальної освіти.

Подальших наукових пошуків потребує вивчення проблеми забезпечення безперервної освіти за допомогою цифрових інструментів і платформ.

Список використаної літератури.

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/15/VO.plan.2022-2032/Stratehiya.rozv.VO-23.02.22.pdf>
2. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII редакція від 01.01.2023. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Bubb S., Earley P. Leading and Managing Continuing Professional Development. London: SAGE Publications, 2007. 188 p. DOI 10.4135/9781446216637.
4. Енциклопедія освіти / гол. ред. В.Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Професійно-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: навч. посіб. [за ред. І.Л. Холковської]. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. – 144 с.
6. Наказ МОН України № 776 від 16 липня 2018 р. «Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
7. Бубенець І.Г., Артеменко В.С., Кухарьонко О.К., Коновалова Т.В. ІК-компетентність як чинник конкурентоспроможності персоналу. URL : https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/244/1/esprstp_2019_1_15.pdf
8. Ілляхова М.В. Безперервний професійний розвиток науковопедагогічних працівників у контексті розвитку європейського освітнього простору. URL : https://lib.iitta.gov.ua/724903/1/5.%20%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%BD%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BA_%D0%86%D0%BB%D0%BB%D1%8F%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0..pdf

THE ISSUE OF INTEGRATION OF DISPLACED UKRAINIAN CHILDREN INTO THE EDUCATIONAL SYSTEM OF THE EUROPEAN UNION

*Venher Oleksandr, PhD in Psychology, English teacher in Separate Subdivision
“Khmelnysky Professional College of Trade and Economics” SUTE, Khmelnytsky, Ukraine*

Formulation of the problem. 24th of February will come to the history of Europe as a starting point of Russian bloody war against a sovereign nation. Ukraine has been under constant attacks since then, a lot of buildings have been destroyed and the whole cities have been ruined and burned to the ground. Millions of Ukrainians became refugees who were seeking shelter in various European countries. Some of them are interested in continuing their education or the education of their children in new countries because they have nowhere to return to. Their primary goal is to adapt to the European educational system and integrate their lives into the European community.

Analysis of recent research. Problems of implementation of European educational standards is widely covered in the works of Ukrainian and foreign researchers, including P. Abhilash, O. Dashkovska, V. Pogrebnyak, A. Sapir, I. Sologoub, A. Holfelder.

The purpose of this article is to analyze the efforts which are made to integrate Ukrainian learners to the European community and European educational system.

Presentation of the main material. According to the report of United Nations High Commissioner for Refugees that was published on 12th July 2022 and named “Lives on Hold: Profiles and Intentions of Refugees from Ukraine #1”, “the majority of refugees from Ukraine are women and children, with high level of education and diverse professional skills among adults”, “77% of respondents have completed technical, vocational or university studies; most have a professional / occupational background in services-related sectors” [1].

Most of the refugees (nearly 81%, according to the survey) hope to return to Ukraine someday, but a small minority (4%) do not have hopes to come back home. And one of the most urgent problems these families are facing is interrupted schooling.

The European Commission outlined in its practical manual for the 2022/23 school year a series of actions which are required to help displaced Ukrainian children. This Staff Working Document aims at “pooling the currently available collective experience and knowledge and provide information on good practice and practical insights to support EU Member States in the inclusion of displaced children from Ukraine in education” [2].

It is said that Ukrainian people “carry with them the individual and collective grief of war, destruction, violence and separation” [2]. And it is emphasized that Ukrainian children do not only

need shelter, protection and support but also quick access to education and training that will help them to overcome the traumatic experiences they were exposed to before.

That is why the Council adopted on 4th March 2022 an Implementing Decision [3] to activate the Temporary Protection Directive, which among other things grants access to education system to people from Ukraine under the same conditions as their own nationals and EU citizens.

Some countries might need to change different administrative, legal, practical, and financial barriers which exist in their educational systems and to develop infrastructure to increase capacity.

It is also important to implement a multidimensional skill assessment of refugee children which might help to place these children correctly. This assessment can take into account not only the age and prior level of attainment but also motivation and wider strengths and background. This kind of children evaluation can also facilitate to identify if the learner might need temporary introductory classes or additional learning support.

The mapping by UNESCO [4] shows how host countries are supporting and providing education to Ukrainian refugees. This mapping includes “transitional measures for integrating learners into mainstream education, language and curriculum considerations, psychosocial support, teacher training and accreditation, among other practical steps related to governance, registration, certification, and financial support”[4].

It should be noted that different countries have different approaches to working with Ukrainian refugees in the field of education. Some organized direct integration into local education systems, while others have provided temporary transition classes.

Moreover, some European countries decided upon distance learning in cooperation with the Ukrainian Ministry of Education that gives the opportunity to a lot of displaced children not to lose touch with their language and culture. This two folded approach gives the chance for children to be ready for all possible future developments.

And last but not least, European countries already have programmes for inclusion of foreign students which proved to be efficient. These schemes are mapped for school education and higher education by Eurydice [5], a network whose task is to explain how education systems are organized in Europe and how they work. They publish descriptions of national education systems, comparative studies devoted to specific topics, indicators and statistics in the field of education.

Another organization that pays a lot of attention to the integration of refugees into the educational systems of European countries is OECD (Organization for Economic Co-operation and Development).

All these organizations point out that “while there is a strong potential demand for higher education among refugees and many have previously been enrolled in university programmes in their home country, it cannot be taken for granted that this demand is easily met”[6].

EU does a lot to help Ukrainian children abroad to be smoothly included into their educational system.

On March 31, 2022, the European Commission in the document “Policy guidance on supporting inclusion of Ukrainian refugees in education” proposed key principles for the integration of Ukrainian refugee children into the education systems of member states [7]. It is stated that the key elements for success is not only the quality of education programmes but also the ability to meet the social (help children communicate with others and feel a sense of belonging), emotional (help children feel safe, cope with separation and war trauma) and learning needs (help children overcome barriers of learning).

Conclusions and prospects for further exploration. The activation of the EU directive, which grants Ukrainians year-long residence permits and allows them to bypass asylum application processes, facilitated the integration of Ukrainian refugees among member states. As a lot of refugees are willing to return home, there is an alternative educational approach, which is recommended by international organizations, offering online language classes to ensure flexible learning times. In addition, the integration of Ukrainian higher education system into the European educational space made it possible to participate in a significant number of international projects and programs, receiving the necessary additional funding.

Taking into account a lot of programs aimed at helping Ukrainian children to be easily integrated into the European educational systems, the state of Ukraine in its turn should determine the directions of cooperation with European educational institutions, implement modern models of financing higher education institutions, develop scientific and educational infrastructure taking into account the requirements of the European educational space.

References:

1. UNHCR Regional Bureau for Europe, Lives on hold: profiles and intentions of refugees from Ukraine, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/94176> (accessed 22.04.2023)
2. European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Supporting the inclusion of displaced children from Ukraine in education: considerations, key principles and practices for the school year 2022-2023, Publications Office of the European Union, 2022, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/310985> (accessed 22.04.2023)
3. Official Journal of the European Union, Communication from the Commission on Operational guidelines for the implementation of Council implementing Decision 2022/382 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022XC0321%2803%29&qid=1647940863274> (accessed 22.04.2023)

4. UNESCO, Mapping host countries' education responses to the influx of Ukrainian students, <https://www.unesco.org/en/articles/mapping-host-countries-education-responses-influx-ukrainian-students> (accessed 22.04.2023)

5. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/> (accessed 22.04.2023)

6. European Education and Culture Executive Agency, Eurydice, Crosier, D., Kocanova, D., Delhaxhe, A., Integration von Asylbewerbern und Flüchtlingen in die Hochschulbildung in Europa : Nationale politische Strategien und Maßnahmen, Delhaxhe, A. (editor), Publications Office, 2019, <https://data.europa.eu/doi/10.2797/415453> (accessed 22.04.2023)

7. Policy guidance on supporting the inclusion of Ukrainian refugees in education: Considerations, key principles and practices https://www.schooleducationgateway.eu/downloads/files/news/Policy_guidance_Ukraine_schools.pdf (accessed 22.04.2023)

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄДИНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

*Гаприндашвілі Борис, директор,
ВСП «Оптико-механічний фаховий коледж
Київського університету Тараса Шевченка», м. Київ, Україна*

Сучасне українське суспільство повне змін, які відбулися з 24 лютого 2022 року, які не минули й освіту. Проблеми з якими сьогодні має справу галузь освіти, вимагають забезпечити більш повний, особистий і соціально-інтегрований, а головне практично-прикладний результат навчання в безпечних умовах. Можна орієнтуватись на вільний розвиток особистості чи творчу ініціативу, самостійність студентів, конкурентоспроможність, мобільність майбутніх фахівців, але в умовах війни та невизначеності освітнього рівня фахового молодшого бакалавра це лише додає труднощів.

Традиційне навчання в закладах фахової передвищої освіти трансформується. Одностороння взаємодія фактично перетворилась в оптимальну стратегію викладання спрямовану на дослідження та формування компетентностей через активні та інтерактивні методи і технології.

Серед сучасного арсеналу технологій у викладачів закладів фахової передвищої освіти (надалі – ЗФПО) велике різноманіття інструментів та методів. Кейс-метод, дискусійні групи, практика через дію, навчання інших тощо покликані забезпечити комфортні умови навчання і максимально надати здобувачам відчуття власної успішності та інтелектуальної спроможності[1].

Від так, освітній процес з одного боку має будувати діалог, а з іншого діяти за чіткими нормами, які дозволять майбутньому фахівцю вирішувати виробничі завдання. Але чи здатні ЗФПО забезпечити таке поєднання адже сучасні виклики провокують ще й загальну тривожність і безпеку складову?

Світовий ринок праці «м'яко кажучи» мінливий, з моменту здобуття освіти вона одночасно запускає механізм «неактуальності» через випуск так званих «книжних» фахівців.

Для подолання ситуації, що склалася активно здійснюється використання ІТ-технологій та віртуальних освітніх платформ під час навчання, які у свою чергу допомагають створювати навчально-комунікативні умови, які закладають основу для формування фахової, а головне компетентної готовності здобувачів.

Через пандемію та війну глобальна комп'ютеризація вітчизняного навчання як і взаємодія в освіті на основі ІТ-технології відбувається вже тривалий час. Такий стан справ нерівномірно сприяє підготовці та розвитку особистості здобувача, якого потребує ринок[2].

Сучасний стан розвитку всіх сфер робить навіть таку освіту нестабільною та не досить зрозумілою. В процесі формування фахових компетентностей здобувачів фахової передвищої освіти активна навчально-комунікативна взаємодія на основі ІТ-технологій має будуватись на проактивному розвитку та компаративному аналізі майбутніх шляхів навчання.

Практичні аспекти навчання здобувачів включають наступні види технології: 1) модульні; 2) дослідницькі; 3) розвиваючі; 4) імітаційні; 5) інформаційні; 6) дистанційні.

Модульні технології навчання зосереджені на структурі вивчення дисциплін на основі трьох системних модулів: базового – про фундаментальні основи для формування навичок і знань, основного – розгляд держаного стандарту та розширеного – додаткового матеріалу для поглибленого вивчення. Кожен з модулів має свої особливості, рівень складності проблемності, враховує здібності і схильності здобувачів відповідно до їхніх потреб.

Дослідні чи евристичні передбачають наукову працю студентів під час навчання. Подібні технології мають дві частини: інваріантну, яка задана зовні та яку слід засвоїти здобувачам освіти і варіативну, яку кожний здобувач освіти створює в процесі навчання.

При розвиваючому навчанні в центрі самого процесу навчання молоді стоїть питання організації такого навчання. Тобто педагог має бачити індивіда з яким треба домовитись про основи спільної роботи. В даному контексті викладач має бути не лише засобом отримання інформації, а наставником здатним прийняти нетрадиційне уявлення здобувачів про ті чи інші питання. Дійсно в такому процесі викладач має донести чому наприклад при вивченні обліку проведення здійснюються спочатку на папері, адже бухгалтерські програми роблять все за користувачів і часто навіть не потрібно знати план рахунків. Все дуже просто всі дані вводить людина, тому так важливо «навчитись ходити, перед тим як побігти».

Імітаційні технології навчання покликані нівелювати недоліки традиційного навчання розвинути у здобувачах критичне мислення, ясність думок, креативність, рефлексію, допомагає розвинути їх як особистість.

Інформаційні і дистанційні технології формують сьогоденну реальність навчання.

Забезпечити готовність здобувачів за допомогою даних технологій можливо, але в ефективній навчально-комунікативній взаємодії потрібен індивідуальний підхід, застосування форм дуального навчання, а за неможливості використовувати методи експерименту і моделювання.

Існуючі освітні проекти UGEN чи Cisco дозволяють не просто отримувати знання, але й будувати кар'єру. Кожен зі студентів зможе оцінити не лише свій рейтинг, але й те як він

мислить чи задовольняє майбутніх роботодавців чи достатній його розвиток на даному етапі. В кінцевому підсумку визначити свою роль до прикладу лідера, генератора ідей, опонента тощо.

Орієнтованість на індивідуальність кожного здобувача в практичній підготовці на основі даних технології в поєднанні з традиційним навчанням дасть колосальні результати. Такий підхід забезпечить зацікавленість здобувачів у майбутній професії, що є фактично запорукою готовності. ЗФПО мають більше простору для маневру в даному контексті і можуть швидко пристосовуватись до викликів ринку.

Список використаних джерел:

1. Козаков В.А., Сучасні тренінгові методи. Проект за програмою – К.,2016. – 460 с.
2. Lewis P.V. Organizational Communication. The Essence of Effective Management / Lewis P.V. – New York-Chichester-Brisbane-Toronto- Singapore: John Wiley & Sons, 2017. – р. 120.

ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ В СУЧАСНУ ОСВІТУ УКРАЇНИ

Гребінська Світлана, к.е.н., викладач вищої категорії, викладач-методист, директор Відокремленого структурного підрозділу «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету», м.Хмельницький, Україна

Постановка проблеми.

Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій. Саме тому, після завершення війни, для розвитку нашої держави у напрямі євроінтеграції необхідні будуть молоді, амбіційні, висококваліфіковані фахівці в різних галузях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивченням проблеми становлення та розвитку системи освіти в нашій країні присвячено безліч досліджень, які розкривають суть державного управління сучасною освітою, досліджують процеси трансформації системи освіти в контексті євроінтеграції та модернізації вищої освіти. Серед дослідників цих питань можна назвати В. Андрущенка, С. Вавренюка, Л. Гаєвську, Л. Грень, С. Домбровську, В.Кременя, В. Мороза, Н. Наливайко, Є. Суліму, І. Удовиченко та ін.

Формулювання цілей тез.

Дослідження можливостей адаптації зарубіжного досвіду у сфері освіти з метою підготовки фахівців, які б відновили державну фінансову стабільність і спрямовували б свої знання та вміння на відновлення України та її економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Незважаючи на продовження бойових дій російської федерації на території України, Урядом України готуються плани повоєнної розбудови країни. Так, 4 липня 2022 р. під час Міжнародної конференції в Лугано (Швейцарія) Прем'єр-міністр України презентував План відновлення України, який містить окремий розділ щодо повоєнного відновлення сфери освіти й науки.

Міністр освіти і науки України зазначив, що над запропонованими проектами та заходами спільно працювали представники МОН, Офісу Президента, Комітету ВРУ з питань освіти, науки та інновацій, понад 170 українських, а також близько 80 іноземних експертів і партнерів¹⁰⁰.

У відбудовчий період планується продовження розпочатих реформ, націлених на розвиток та посилення людського потенціалу країни (продовження реформи НУШ, розбудова мережі сучасних закладів освіти, реалізація стратегії розвитку вищої освіти, підготовка

кваліфікованих фахівців тощо). Особливу увагу буде приділено створенню належних умов для інноваторів і науковців, що сприятиме розвитку інноваційної економіки [1, с. 339].

Дослідивши систему освіти в країнах Західної Європи – Австрії, Люксембургу та Німеччини, вони різняться за інституційними та організаційними ознаками та підходами до реалізації навчальних програм, однак спільним можна вважати практичну орієнтованість професійної освіти і навчання, що реалізується через програми навчання на засадах продуктивної діяльності. Серед таких програм найбільш популярними та поширеними є дуальне навчання та учнівство [2, с. 76].

В управлінні розвитком професійної освіти і навчання важлива роль належить партнерству усіх учасників та зацікавлених сторін. Зокрема, в Австрії діяльність організацій роботодавців законодавчо врегульована на рівні з Урядом та профспілками. Як правило це неприбуткові організації. Найбільш вагомою поряд із Економічною палатою є Федерація промисловості Австрії. [2, с. 84].

У Люксембурзі є п'ять професійних палат, а саме: торговельна (Chambre de Commerce), торгово-промислова (Chambre des Métiers), сільськогосподарських працівників (Chambre des Salariés) та державних службовців і працівників державного сектора (Chambre des Fonctionnaires et Employés Publics). Перші три представляють інтереси роботодавців, а інші дві – найманих працівників. Усі палати є незалежними політичними інститутами, беруть участь у законотворчій та законодавчій діяльності, надають консультації з питань освіти на офіційному рівні [2, с. 86].

У Німеччині провідне місце належить об'єднанням роботодавців, які відстоюють інтереси закладів професійної освіти та компаній перед профспілками (рух під назвою «Соціальне партнерство»), розробляють та укладають з ними колективні договори. Такий тип договорів, як і трудове право, є більшою мірою контрактами, що впливають на трудові відносини. Окрім цього, об'єднання роботодавців надають юридичні консультації та допомогу підприємствам в укладанні колективних договорів, відстоювання спорів з профспілками. Майже 40% німецьких підприємств є членами об'єднань роботодавців.

Частка фінансування німецькими підприємствами дуальної системи професійного навчання становить (55%), а держави – 45%. При цьому вартість учнівського місця на різних підприємствах є різною (до 20 тис. євро на рік). Серед витрат на навчання, що їх несуть підприємства, половину складають податки на соціальне страхування, адже робота учнів оплачується за раніше узгодженою сіткою. Розмір щомісячної виплати коливається в середньому від 350 до 1300 євро і залежить від складності професії, що здобувається [2, с. 87-88].

У країнах ЄС з розвинутими програмами учнівства навчання на підприємстві становить більшу частину загального навчального часу, як правило, 66-70%. Більшість систем учнівства на території країн ЄС передбачають наявність договору, що підписується учнем (або опікуном) і роботодавцем. Однак не завжди такий договір зумовлює забезпечення роботодавцем заробітної плати учневі. У країнах ЄС, де договір про учнівство має характер трудового договору, роботодавці платять учням заробітну плату протягом того часу, який вони проводять на підприємстві [3].

В Австрії програма учнівства триває від двох до чотирьох років. Зазвичай, учень проводить один-два дні на тиждень (принаймні один день) у навчальному закладі, а решту навчального часу – на підприємстві (80% від загальної тривалості освітньо-професійної програми). Це так званий «поденний» метод – відрив від виробництва на один-два дні для проходження навчання у професійній школі. Для підготовки фахівців з окремих професій на деяких підприємствах Австрії застосовується і блокова система навчання – відрив від виробництва для проходження навчального блоку в професійній школі [4].

Система професійної освіти і навчання (ПОН) Люксембургу теж має в основі дуальний підхід для забезпечення тісного зв'язку між освітою у школі та навчанням на робочому місці на підприємстві. У Люксембурзі терміни «початкове професійне навчання» (*initial vocational training/formation professionnelle initiale*) та «професійна програма» (*vocational programme*), як правило, мають різні цілі та призначення. ПОН для молоді пропонується переважно на рівні середньої загальноосвітньої підготовки й на національному рівні називається технічною середньою освітою (*technical secondary education*). Вона включає в себе нижчий або початковий цикли перед-професійної підготовки та вищий цикл технічних і професійних програм [2, с. 107].

Дуальне навчання в Німеччині регулює Федеральний закон про професійну освіту й навчання. Навчання надається на основі тристоронньої угоди між підприємством, учнем й навчальним закладом. Строк навчання становить 3-3,5 роки, що є достатнім для досягнення цілей всебічного особистісного та професійного розвитку людини. Учень зазвичай отримує заробітну плату від 300 до 900 євро (іноді й більше). Розмір заробітної плати залежить від складності професії та умов роботодавця. Після закінчення навчання і складання іспиту в торгово-промисловій палаті учень отримує документ про присвоєння кваліфікації майстра.

Майже кожен роботодавець бере участь в дуальній системі ще й як посильний внесок в добробут суспільства. Та це не можна розглядати лише як добродійність (майже 1800 євро на рік на підготовку одного учня), так як вагома користь для роботодавців полягає у підготовці кадрів, у першу чергу, для власного підприємства, а з другого року навчання учень вже

починає приносити прибуток підприємству, а на третьому році виконує роботу на рівні кваліфікованого робітника, але за меншу вартість [2, с. 109-110].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків.

Широкомасштабна агресія російської федерації проти України спричинила низку гострих проблем у сфері освіти, які потребують розв'язання навіть у таких складних умовах, коли ведуться військові дії.

Тому, запровадження професійної освіти і навчання, опираючись на європейський досвід, забезпечує гнучкість навчання, вибудову індивідуальних траєкторій навчання і збільшення мотивації до завершення навчання для студентів та можливість ефективніше відповідати вимогам ринку праці для провайдерів освіти.

Список використаних джерел:

1. Освіта України в умовах воєнного стану // Інформаційно-аналітичний збірник / МОНУ, Інститут освітньої аналітики. 2022. 358 с. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analityc.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf>
2. Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід: монографія / В. О. Радкевич, Л. П. Пуховська, О. В. Бородієнко, О. П. Радкевич, Н. В. Базелюк, Н. М. Корчинська, С. О. Леу, В. В.Артемчук ; за заг. ред. В. О. Радкевич. – Київ: ПІТО НАПН України, 2018. 223 с.
3. Apprenticeship supply in the Member States of the European Union : Final report [Electronic resource]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012. 522 p. URL: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7717&langId=en>
4. Tritscher-Archan S. Vocational education and training in Europe – Austria. Cedefop ReferNet VET in Europe reports [Electronic resource] / Sabine Tritscher-Archan // Cedefop ReferNet Austria. 2016. URL: https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2016/2016_CR_AT.pdf

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ І ТЕНДЕНЦІЙ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ НА РИНКУ ПРАЦІ

*Гриценко Ольга, І.к.е.н, викладач, голова циклової комісії фінансів, обліку і оподаткування,
Відокремлений структурний підрозділ «Хмельницький торговельно-економічний фаховий
коледж ДТЕУ», м. Хмельницький, Україна*

Постановка проблеми. Військова агресія росії проти України стала причиною найбільшої економічної кризи в історії незалежної України, що матиме довготривалі наслідки для ринку праці. На сучасному етапі саме молодь є соціально-віковою групою населення, що перебуває на стадії свого становлення, освоєння соціальних ролей, що має обмеження в дієздатності за різними сферами участі в житті суспільства й користується певними пільгами на період свого становлення. Ця особлива роль молоді в суспільстві ускладнює її становище на ринку праці. Але молодь безпосередньо впливає на майбутнє держави, використовуючи свою мобільність та інтелектуальний потенціал. Тому вирішення проблеми працевлаштування молоді сьогодні є актуальним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській науці проблемами ринку праці активно займаються такі вчені як А.Колот, Е. Лібанова, Л.Лісогор, Л. Шевченко та ін. Проте багатоаспектність цього явища та виклики зовнішнього середовища, яке стає все більш динамічним та непередбачуваним, обумовлюють потребу в нових дослідженнях специфічних проблем функціонування ринку праці в Україні.

Формулювання цілей тез є аналіз проблем і тенденцій працевлаштування молоді на ринку праці в сучасних умовах та надання пропозицій.

Виклад основного матеріалу досліджень.

Новий етап війни росії проти України, який розпочався 24 лютого 2022 року дуже вплинув на зміну структури економіки та став причиною цілої низки нових викликів. За результатами загального аналізу демографічної, статистичної та аналітичної інформації, було визначено такі основні проблеми актуальні для ринку праці України сьогодні:

1. Масова міграція трудових ресурсів закордон та в межах держави в зв'язку з війною, що спричиняє «відтік мізків» та втрату Україною конкурентоспроможного населення;
2. Закриття та релокація бізнесу з територій східної та південної частини країни на відносно безпечні території України (центральні та західні області);
3. Скорочення робочих місць та зарплат на ринку праці призводить до високого рівня безробіття в Україні та перекваліфікації працездатного населення;

4. Низький рівень пропозиції відносно попиту на робітничі та технічні спеціальності (низька престижність технічних спеціальностей);

5. Відсутність безпеки здобувачів освіти під час навчання в закладах освіти під час воєнних дій призводить до трансформації форматів навчання, зниження якості освіти та обрання абітурієнтами закордонних закладів освіти, на заміну українським;

6. Особливої уваги потребує адаптація військових ветеранів, а також психологічна підтримка населення в умовах війни;

7. Складність пошуку та отримання роботи у випадку відсутності професійного досвіду;

8. Скорочення програм з набуття першого практичного досвіду професійної діяльності молоді;

9. Необхідність активної підтримки ментального здоров'я працедавцями своїх працівників.

Через бойові дії в південних і східних регіонах, а також часті відключення світла рівень безробіття в Україні сильно виріс. Тільки за офіційними даними служби зайнятості в Україні зараз близько 240 тис. безробітних. [1]. Це вимагає об'єднання зусиль та активізації усіх інституційних суб'єктів ринку праці, здійснення аналізу актуальних потреб ринку у воєнний час та підготовки необхідних рекомендацій задля подальшого розвитку. Багато компаній відчують нестачу кваліфікованих кадрів, адже значна частина молоді виїхала з країни.

Протягом тривалого часу в українському законодавстві недостатньої уваги приділялося сприянню зайнятості молоді. Наразі нормативно-правову базу державного регулювання ринку праці молоді практично сформовано, однак реалізація на практиці закріплених норм щодо регулювання процесів працевлаштування молоді залишається недосконалою, існує велика кількість прогалин у нормативно-правових актах, що породжують певне зловживання робочою силою молоді з боку роботодавців. Чинне законодавство України передбачає широкі правові гарантії щодо підтримки молоді. Проте, як показує практика, не завжди вони реалізуються в повному обсязі. У нормативно-правових актах наразі відсутні регіональні програми працевлаштування студентів у вільний від навчання час, гарантії захисту молодих працівників від дискримінації за віковою ознакою, законодавчо не врегульовано розмір оплати праці молоді.

Одним із заходів заохочення молоді до офіційного працевлаштування та стимулювання роботодавців до прийняття на роботу молоді є надання дотацій. За результатами соціологічного дослідження, дотаційні виплати роботодавцям визначено одним із дієвих заходів стимулювання роботодавців до створення нових робочих місць. Проте метод надання дотацій потребує значних фінансових витрат, і на практиці його ефективність не було

доведено. Законом України «Про зайнятість населення» було встановлено механізм компенсації єдиного соціального внеску для роботодавців, які приймають на роботу осіб на нові робочі місця [2]. Проте цей механізм недостатньо заохочує роботодавців створювати нові робочі місця і брати на них недосвідчені молоді кадри. Тому, враховуючи досвід зарубіжних країн, є доцільним упровадження нового методу сприяння працевлаштуванню молоді на перше робоче місце шляхом надання підприємствам субсидій на оплату праці працевлаштованій молоді в розмірі 50 % витрат на заробітну плату молодого працівника. На основі цього заходу підприємство має можливість заохочувати молодих працівників до ефективної праці, при цьому витрати на оплату праці молоді поділяються на дві частини, одну з яких фінансуватиме держава. Це значно знизить фінансові витрати роботодавців на оплату праці молоді, що дозволить підвищувати розмір заробітної плати молодим працівникам, стимулюватиме підприємства брати на роботу молодь.

За інформацією **Економічної правди** на першому етапі після перемоги найбільш активно розвиватимуться і потребуватимуть кадрів будівництво, сільське господарство, виробництво продуктів харчування, гуртова та роздрібна торгівля, логістика, виробництво хімічної продукції, електричного устаткування, меблів. Зважаючи на загальний безпековий контекст та завершення епохи глобалізації, вже можна робити прогнози, професії в яких індустріях будуть популярними в майбутньому для відновлення України [3].

У результаті аналізу актуальних публікацій на тему професій для відновлення України, виділяємо такі десять пріоритетних індустрій: безпека та оборонна промисловість, медичні послуги та охорона здоров'я, будівництво, архітектура та інфраструктура, агропромисловість та сільське господарство, ІТ та цифрові технології, енергетика, соціальні послуги та психологічна підтримка, роздрібна торгівля, транспорт та логістика, освіта та наука.

Війна внесла корективи в життя кожного українця, як з професійної, так і з емоційної сторони. Роботодавці почали звертати більшу увагу на soft skills майбутніх співробітників, описуючи пропоновану вакансію. Топ 10 ключових скілів зазнало значних змін після початку війни. Soft skills, або «м'які навички», не притаманні конкретним професіям. Це особистісні якості, які допомагають результативно виконувати роботу та успішно будувати майбутню кар'єру (таблиця 1).

Порівнюючи з листопадом 2021 року, кількість роботодавців, які в описі своїх вакансій зазначають бажані soft skills, зросла на 10% та становить 75%.

Серед нових побажань у вакансіях роботодавці почали зазначати: гнучкість, мобільність, дисциплінованість, справедливість, оптимістичність та адаптивність. Також вказується дружелюбність, ввічливість та порядність.

Таблиця 1. ТОП 10 БАЖАНИХ SOFT SKILLS У ВАКАНСІЯХ

Листопад 2021	Липень 2022
1. Відповідальність	1. Відповідальність
2. Навички роботи в команді	2. Уважність
3. Навички налагодження зав'язків	3. Тактовність
4. Комунікабельність	4. Навички роботи в команді
5. Уважність	5. Комунікабельність
6. Пунктуальність	6. Стресостійкість
7. Орієнтація на результат	7. Орієнтація на результат
8. Акуратність	8. Аналітичні здібності
9. Організаторські навички	9. Самоорганізація
10. Тактовність	10. Багатозадачність

Серед нових побажань у вакансіях роботодавці почали зазначати: гнучкість, мобільність, дисциплінованість, справедливість, оптимістичність та адаптивність. Також вказується дружелюбність, ввічливість та порядність.

Отже, підводячи підсумок вищевикладеному слід констатувати, що однією з актуальних проблем сучасного ринку праці є проблема працевлаштування осіб, які не здатні на рівних умовах конкурувати на ринку праці, зокрема, молоді. Наразі основними причинами молодіжного безробіття є невідповідність обсягів та напрямів професійного навчання потребам економіки та ринку праці, не-достатній рівень якості професійної підготовки, незадовільні умови праці, які пропонуються молоді роботодавцями на конкретних робочих місцях. Така ситуація виникла, зокрема, внаслідок недосконалого формування державного / регіонального замовлення на підготовку кадрів, відсутності дієвих взаємозв'язків між закладами освіти, роботодавцями та місцевими органами виконавчої влади та недостатньою мотивацією молоді до оволодіння робітничими професіями.

Список використаних джерел:

1. Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/business-in-war-march> Про зайнятість населення: Закон України 05.07.2012 № 5067-VI
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>

2. Економічна правда. Знайти роботу під час війни. Як змінився ринок праці в Україні. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/14/688116>

3. Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/business-in-war-march> Про зайнятість населення: Закон України 05.07.2012 № 5067-VI
[URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text)

4. Економічна правда. Знайти роботу під час війни. Як змінився ринок праці в Україні. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/14/688116>

РИНОК ПРАЦІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Гриценко Ольга¹, Демчик Крістіна²,

¹к.е.н, викладач, голова циклової комісії фінансів, обліку і оподаткування,

²здобувач освіти I курсу, за спеціальністю 071 Облік і оподаткування, групи ООбс-5,

^{1,2}ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

Військове вторгнення в Україну, яке почалося в 2014 році та продовжилося в повномасштабному вторгненні у 2022 році, значно вплинуло на трудовий ринок країни. Конфлікт призвів до значного збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб, які втратили свої робочі місця та стали потребувати нового працевлаштування. Більшість з них знаходяться в складних умовах та потребують допомоги в пошуку роботи, оскільки змушені були залишити свої рідні місця з причини військових дій.

Економічні проблеми разом з масштабними внутрішніми переміщеннями та потоками біженців призвели до серйозних втрат у сфері зайнятості та доходів. Зростання безробіття, соціальне відчуження, гендерна нерівність, дискримінація на робочому місці, включаючи молодь, і поширення бідності є головними соціальними наслідками війни.

Також конфлікт призвів до збільшення безробіття в окремих регіонах України, де значна частина промислового виробництва зупинилася через втручання збройних формувань та транспортних затримань. Внаслідок цього, деякі підприємства змушені були зменшити обсяги виробництва та звільнити робітників.

Станом на 1 лютого 2023 року було зареєстровано 166,0 тис. безробітних осіб. Серед них 30% склали чоловіки (50,0 тис. осіб), а 70% - жінки (116,0 тис. осіб). За віковими групами безробітні поділялись наступним чином: 23% - молодші за 35 років, 29% - у віці від 35 до 44 років, 29% - від 45 до 55 років і 19% - старше 55 років. За освітою: 45% безробітних мали вищу освіту, 36% - професійно-технічну освіту, 19% - загальну середню освіту.

За видами економічної діяльності: 21% зареєстрованих безробітних раніше працювали у сфері торгівлі, 17% - у переробній промисловості, 15% - у сільському, лісовому та рибному господарстві, 11% - у державному управлінні, обороні та обов'язковому соціальному страхуванні.

Серед зареєстрованих безробітних переважають працівники з різних професій. Найбільше безробітних працювали в сфері торгівлі та послуг (21%), далі йдуть представники найпростіших професій (16%), з обслуговування, експлуатації устаткування та машин (13%), службовці та керівники (10%), фахівці (10%), кваліфіковані робітники з інструментом (10%) та професіонали (8%). У переліченні професій згадуються продавці, кухарі, охоронники, медичні сестри, менеджери, інженери, вчителі, фармацевти та багато інших.

Станом на 1 лютого 2023 року кількість вакансій, зареєстрованих в Державній службі зайнятості, зменшилася на 48% порівняно з 1 лютого 2022 року і становила 25,9 тис. одиниць[1].

Масові переселення людей з зон бойових дій у західні регіони та закордонні країни призвели до дефіциту працівників у життєво необхідних сферах ринку праці, особливо на територіях, де тривають активні бойові дії. Проблеми з пошуком персоналу стали актуальними для таких галузей, як фармацевтика, продовольчий роздріб, медицина, транспорт тощо. Кадрові портали відзначають значне збільшення кількості вільних фахівців на ринку праці порівняно з попередніми роками, а деякі спеціальності зазнали дефіциту через від'їзд людей за кордон.

На тлі військового вторгнення виникла суттєва нерівновага між попитом та пропозицією робочої сили. Зменшення попиту на працю спричинене неможливістю працювати у зонах конфлікту, скороченням попиту на товари та послуги, проблемами з логістикою та невизначеністю щодо майбутнього.

Це призвело до зниження зарплат, оскільки безробітних стало значно більше, ніж відкритих вакансій. Так, частка населення з доходами, нижчими за прожитковий мінімум, який для працездатних осіб у 2022 році склав 2 481 грн., може сягати 70%.

Згідно з місячним макроекономічним та монетарним оглядом НБУ за квітень 2023 року[2], центр Разумкова[3] провів опитування, згідно з яким більшість (53%) населення за останній рік зазнало зменшення доходів, тоді як у тільки 6% вони зросли. Зокрема, найбільше з цього приводу постраждали старші люди, мешканці територій, де відбуваються військові дії, та люди з інвалідністю. Основним джерелом доходів залишається оплата праці, яка складає 40% від постійної роботи, 8% від тимчасової та 3% від власного бізнесу.

Внаслідок військових дій виробничо-господарська діяльність зазнала змін, що спричинило збільшення кількості людей, які працюють на небезпечних та низькооплачуваних роботах. Зважаючи на це, більшість тих, хто бажає працевлаштуватися, не можуть зробити це офіційно, що може призвести до збільшення тіньового сектору економіки, який наразі становить понад 41%. Водночас, наймані працівники стають більш вразливими через порушення трудового законодавства, їх трудових прав та погіршення умов праці. Війна також призвела до втрати значної кількості кваліфікованої робочої сили, яка емігрувала до сусідніх країн або загинула, серед яких були медики, юристи, вчителі, інженери, IT-спеціалісти та журналісти.

Низка факторів призвела до зміни структури пропозиції кваліфікованої робочої сили в Україні, включаючи підвищення смертності працездатного населення, збільшення числа мігрантів, збільшення числа працівників з обмеженими можливостями та зміни рівня їх

працездатності, збільшення пропозиції жінок на ринку праці та збільшення показників дитячої праці внаслідок поширення бідності та втрати можливостей для отримання освіти, зокрема вищої.

Ситуація на ринку праці буде залежати від тривалості бойових дій та повернення українських мігрантів. За даними Європейської Бізнес Асоціації(ЄБА)[4] на квітень 2022 року, трудова активність почала поступово відновлюватись і кількість вакансій перестала зменшуватись. Уже на 100-й день війни, близько 50% великих підприємств-членів ЄБА відновили свою діяльність, тоді як решта функціонує з певними обмеженнями або частково. Бізнес проводить оптимізацію своєї діяльності, з частини працівників працюють віддалено, інші на місці, а деякі у відпустці. За даними червневого дослідження ділової активності бізнесу, зменшення виробництва повідомило лише 44,9% підприємств, що свідчить про покращення ситуації. Проте порівняно з довоєнним періодом, 8% підприємств припинили діяльність, а лише 12% зайняті на повну або велику завантаженість виробничих потужностей.

За даними станом на 1 червня 2022 року, на кожну вільну робочу позицію в Україні претендувало в середньому 12 безробітних, що є значним зростанням порівняно з 2021 роком, коли на одне робоче місце припадало в середньому 5 претендентів. Станом на 1 лютого 2023 року, ситуація трохи покращилася, проте на одну робочу позицію все ще претендувало в середньому 6 безробітних, що залишається на рівні показника минулого року. Найбільша диспропорція між попитом та пропозицією робочої сили спостерігалася серед кваліфікованих робітників сільського господарства, технічних службовців (14 осіб), працівників у сфері торгівлі та послуг (12 осіб), службовців та керівників (11 осіб), а також представників найпростіших професій (11 осіб).. Наприклад, на одну вакансію для кваліфікованих робітників сільського господарства припадало в середньому 31 претендент, що є найвищим показником.

На трудовому ринку України спостерігаються різні тенденції. З одного боку, кількість вакансій в деяких галузях зростає, що свідчить про позитивну динаміку економіки та підвищення попиту на працівників. З іншого боку, забезпечення якісними та стабільними робочими місцями є актуальною проблемою для багатьох українців.

Однією з ключових проблем на трудовому ринку є низький рівень заробітної плати. Згідно з прогнозом Мінекономіки (станом на 31.08.2022)[5], середня заробітна плата досягне близько 18 508,00 гривень на місяць, що є недостатнім для забезпечення достатнього рівня життя в даних реаліях.

Україна також стикається з великим відтоком молодих та кваліфікованих фахівців за кордон. Це може бути пов'язано з низьким рівнем заробітної плати, небезпечними умовами праці, недостатнім розвитком галузей та відсутністю перспектив на кар'єрний ріст.

Отже, військове вторгнення в Україну значно вплинуло на трудовий ринок країни, збільшивши кількість безробітних та складність пошуку роботи для внутрішньо переміщених осіб.

Список використаних джерел:

1. Разумков центр. Аналітична записка: «Ринок в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації». URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf>
2. Національний банк України. Макроекономічний та монетарний огляд, квітень 2023 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/makroekonomichniy-ta-monetarniy-oglyad-kviten-2023-roku>
3. Разумков центр. Соціально-економічне самопочуття громадян України: підсумки року війни (лютий-березень 2023р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/sotsialnoekonomichne-samopochuttia-gromadian-ukrainy-pidsumky-roku-viiny-liutyi-berezen-2023r>
4. Європейська Бізнес Асоціація. Опитування, що розкриває різні аспекти актуального стану та розвитку бізнес-середовища в Україні. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytika/>
5. Проект Закону про Державний бюджет України на 2023 рік. Пояснювальна записка (15.09.2022). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40472>

ДУАЛЬНА ОСВІТА В УКРАЇНІ – ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ

*Гуменюк Світлана, викладач циклової комісії фінансів, обліку і оподаткування
Відокремлений структурний підрозділ «Хмельницький торговельно-економічний фаховий
коледж ДТЕУ», м. Хмельницький, Україна*

Постановка проблеми. Сучасний світ, постійно змінюється і модернізується. Ці зміни також стосуються і ринку праці на якому перевага надається сформованому, досвідченому працівникові, який одразу зможе компетентно виконувати поставленні перед ним завдання.

Це в свою чергу посилює вимоги до навчальних закладів у підготовці фахівців, які б відповідали вимогам ринку праці. Як проказує досвід традиційні методики є мало ефективними, а сучасні студенти рідко проявляють бажання проводити весь вільний час за підручниками в бібліотеках, заглиблюючись в нудну теорію. Шляхом вирішення цієї проблеми є впровадження дуальної форми навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дуального навчання досліджували іноземні та українські дослідники: Д. Бауд, Дж. Гарнетт, М. Дернова, І. Каннінгем, К. Костлі, Б. Літл, Дж. Релін, С. Романова, Н. Соломон, М. Ульріх, Б. Уокмен та інші [3, с. 60]. Різні аспекти цієї проблеми вивчали вітчизняні та зарубіжні вчені: І. Акімова, С. Благініна, І. Бойчевська, Я. Гадзало, Г. Грунер, Д. Дзвінчук, П. Друкер, Т. Іщенко, С. Ніколаєнко, Т. Постоян, Н. Сіренко, М. Хоменко, О. Ткачук, Є. Терещенкова та інші [2, с. 65].

Проте, незважаючи на наявність досліджень, проведення пілотних проектів з впровадження дуальної освіти, існує цілий ряд невирішених питань стосовно, як самого впровадження так і механізмів державного управління цим процесом у контексті модернізації освітньої галузі.

Формулювання цілей тез – є розкрити сутність поняття «дуальна освіта»; висвітлити переваги дуальної освіти, як інноваційної технології навчання в контексті модернізації освітньої галузі та проблеми її впровадження у закладах перед вищої фахової освіти.

Дуальна освіта – є інноваційною технологією навчання, що направлена на подолання розриву між теорією та практикою, освітою і виробництвом та є найперспективнішим напрямом у підготовці фахівців із урахуванням вимог роботодавців.

В Україні підготовка до впровадження дуальної освіти розпочалася з ухвалення Кабміном 19 вересня 2018 року відповідної Концепції підготовки фахівців. Вона визначає поняття дуальної освіти, етапи її впровадження в Україні, основні права та обов'язки закладів освіти та підприємств.

Наприкінці 2019 року було внесено зміни до законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», якими було встановлено нову інституційну форму

освіти – дуальну, яка передбачає навчання осіб у закладах освіти з паралельним навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації в обсязі від 25% до 60% відсотків загального обсягу освітньої програми.

У статті 9 Закону України «Про освіту» дуальну форму здобуття освіти визначено як спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору [4].

Основним принципом дуальної системи є однакова відповідальність за якість підготовки кадрів як закладів освіти, так і підприємств.

Дуальна форма здобуття освіти сприяє набуттю професійних компетентностей швидше і якісніше порівняно із традиційними формами, бо розширюються можливості щодо практичних баз формування спеціальних компетентностей, створюються ефективні платформи професійної підготовки на основі поєднання освіти та сучасного виробництва, скорочується тривалість адаптації випускників, забезпечується якісна підготовка фахівців для підприємств [1, с. 93].

Перспективи дуальної форми навчання пояснюються взаємною зацікавленістю держави, закладу освіти та підприємства у підготовці високоякісних фахівців (рис.1)

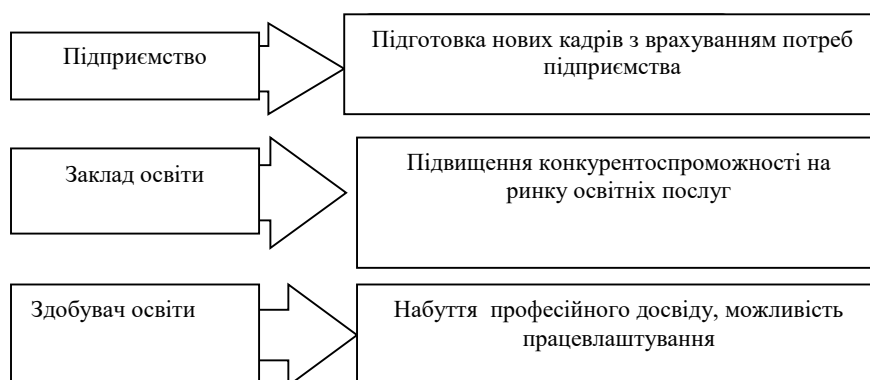

Рисунок 1 – Переваги дуальної освіти

До головних переваг дуальної освіти впершу чергу слід віднести набуття здобувачами освіти практичного досвіду. Адже теоретичні знання, не підкріплені практикою, швидко забуваються. Студенти навчаються на денній формі за спеціально розробленим графіком індивідуальних занять, паралельно мають офіційне працевлаштування за фахом на підприємстві або організації та обов'язкове стажування на робочому місці.

Повноцінне запровадження в Україні дуальної освіти потребує:

1. Створення законодавчого, нормативно-правового забезпечення дуального навчання, урегулювання всіх тонкощів процесу взаємодії – заклад освіти, підприємство, студент, держава.

2. Введення системи мотивацій підприємствам, які беруть участь у процесі дуального навчання і пріоритетного бюджетного фінансування коледжів та навчальних центрів, що активно впроваджують дуальну підготовку кадрів.

3. Створення ефективної системи професійної орієнтації.

4. Створення інфраструктури системи дуального освіти, в тому числі через: розвиток мережі галузевих навчально-методичних кластерів підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації та сертифікації кадрів; розвиток мережі навчальних центрів при великих підприємствах; збільшення числа коледжів, які працюють в режимі експериментального – впровадження технології дуального навчання.

Висновки. Навчання за дуальною формою сприяє підвищенню якості підготовки фахівців, формуванню й розвитку в них загальних та професійних компетентностей, підвищенню ефективності подальшої фахової діяльності, адаптації випускників на ринку праці Дуальна форма здобуття освіти передбачає, насамперед, модернізацію освітніх програм, підвищення якості освіти, посилення мотивації до навчання серед студентів, наближення освіти до сучасних вимог ринку праці, зростання ролі роботодавців у професійній підготовці майбутніх фахівців, підвищення конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Гилюн О. В., Колісник Л. О. Чому в Україні слід розвивати дуальну вищу освіту? *Соціологічний погляд. Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2018. Т. 21, № 10. С. 87–96.

2. Кравченко О. Дуальна освіта в Україні: від концепції до практики. *Молодий вчений*. 2021. № 2 (90). С. 64–69.

3. Марценюк Л. В., Груздев О. В. Дуальна освіта як засіб ефективного поєднання теорії та практики. *Економіка та держава*. 2021. С. 58–65.

4. Про освіту: Закон України від від 05.09.2017 № 2145-VIII з наступними змінами і доповненнями. [URL:https://ips.ligazakon.net/document/T172145?an=1](https://ips.ligazakon.net/document/T172145?an=1) (дата звернення: 18.04.2023).

СИНЕРГІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО І ПОЛЬСЬКОГО РИНКІВ ПРАЦІ ТА ЇХ ІНФРАСТРУКТУРИ

*Зуб Марія, к.е.н., викладач циклової комісії фінансів, обліку і оподаткування,
ВСП «Хмельницький торгівельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»,
м. Хмельницький, Україна*

Постановка проблеми. Проблема підвищення результативності функціонування та розвитку українського і польського ринків праці особливо загострилася внаслідок повномасштабної агресії Росії проти України. Феномен синергії щодо формування політики ефективної зайнятості, зниження втрат робочою силою своєї конкурентоспроможності та трудоресурсного забезпечення потенціалу економічного зростання став реальністю як для України, так і для Республіки Польщі впродовж 2022-2023 років. Проте, сумісна інфраструктурна діяльність українського і польського ринків праці – це дуже непросте завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку як національного, так і польського ринку праці завжди належали до кола актуальних. Дані теми висвітлювалися у наукових працях такими вченими, як: Д. Богиня, А. Вейт-Книжевська, О. Грішнова, Т. Гроссе, М. Душик, Т. Заєць, Я. Мечіна, В. Нижник, М. Семикіна, В. Онікієнко, та інші. Разом з тим, цілісних наукових досліджень, присвячених синергії розвитку українського і польського ринків праці та їх інфраструктури в умовах російсько-української війни, поки немає.

Формулювання цілей. Метою дослідження – є обґрунтування напрямів удосконалення інфраструктурного забезпечення у контексті синергетичного розвитку українського і польського ринків праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україні ще до повномасштабного воєнного вторгнення РФ притаманними були високий рівень безробіття (9,9% у 2021 році) та низька участь на ринку праці (на десять базових пунктів нижче, ніж у середньому по ОЕСР), особливо для жінок (56% проти 68% чоловіків у віковій групі 15-70 років). Приблизно одна шоста зайнятих була задіяна у сільському господарстві, а кожен п'ятий – у неформальному секторі. Довготривале безробіття також сприяло зменшенню ефективної пропозиції української робочої сили, адже кожен четвертий безробітний отримував допомогу понад 12 місяців [1].

Ринок праці Польщі у 2022-2023 роках, на думку фахівців, залишався стабільним, а безробіття утримувалося на рекордно низькому рівні. На становище ринку праці в Польщі суттєво впливала своєрідна економічна ситуація частково спричинена демографічними

проблемами. Впродовж останніх років, все більше поляків прямує на пенсію, ніж виходить на ринок праці. І саме така структурна нестача працівників тимчасово сприяє міцності польського ринку праці. Як наслідок, багато галузей польської економіки стикнулися з великим кадровим дефіцитом. У лютому 2023 року середня заробітна плата у Польщі становила 7065,56 злотих [2].

Російсько-українська війна спричинила величезний шок на ринки праці України та Республіки Польщі. Воєнне російське вторгнення в лютому 2022 року спотворило функціонування українського ринку праці, спричинивши його загальне скорочення, а також значну невідповідність, як галузеву, так і географічну, між попитом і пропозицією робочої сили. Повномасштабний віроломний напад РФ на Україну зумовив одну із двох найбільших міграційних криз в усьому світі з часів Другої світової війни (іншою є міграційна криза у Сирії). Збройна російська агресія, на думку вчених, змусила більше третини населення України (за оцінками 2021 року – 41 мільйон) переїхати. Близько 7,7 мільйонів людей визнано внутрішньо переміщеними особами, тоді як ще понад 7,9 мільйонів є біженцями за кордоном [3].

З 24 лютого 2022 року з України до Польщі в'їхали мільйони українців. Більшість з них повернулися додому або виїхали з Польщі далі, в інші країни. На 1 березня 2023 року у Польщі було зареєстровано понад 1,4 мільйона українських біженців. Отримавши польський страховий номер (PESEL), українці мали можливість отримувати державне медичне страхування та право на роботу. Водночас, польська держава також гарантувала 70 євро у вигляді «вітального бонусу» і щомісячну допомогу на дітей у розмірі 110 євро. Бездітним дорослим підтримка не передбачена [4].

В умовах воєнного стану в Україні немає достовірних даних щодо сучасної ситуації на ринку праці, адже Державна служба статистики України припинила дослідження ринку робочої сили. Крім того, вітчизняним підприємствам дозволили не звітувати про свою роботу в умовах воєнного стану. Водночас, доступною є інформація щодо реєстру Державної служби зайнятості України (ДСЗУ). Станом на 15 березня 2023 року у ДСЗУ було зареєстровано – 146 тисяч безробітних, ще 37 тисячам вдалося знайти нове місце роботи. Впродовж 2022 року послугами ДСЗУ скористалися понад 1 млн осіб, однак лише 305 тисячам українців вдалося знайти робоче місце [5]. На жаль, заробітна плата у вакансій, запропонованих ДСЗУ, є надто низькою. Фахівці сайту Work.ua з пошуку роботи підрахували, що середня зарплата в Україні становить близько 15 тис грн. Проте вона може суттєво різнитися за містами та регіонами, рис. 1.

Рис. 1. Середня заробітна плата в Україні [5]

Безумовно, що ДСЗУ продовжуватиме дотримуватись визначеної мети – допомагати у працевлаштуванні всім громадянам, хто цього потребуватиме. Для цього, з початку російсько-української війни ДСЗУ України максимально спростила і автоматизувала ряд послуг, запровадивши нові сервіси, працювала над реалізацією урядових програм, що спрямовані на активізацію працевлаштування наших співвітчизників та розвиток підприємництва. Однак, дана інфраструктурна складова відображає лише невеликий сегмент ринку праці – тих, хто працював офіційно і, втративши роботу, зареєструвався для отримання допомоги з безробіття.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Отже, Польща є країною, де перебуває чи не найбільше біженців від війни з України. Варто зазначити, що українці не витіснили поляків з ринку праці. На думку експертів, українські мігранти лише заповнили наявний раніше розрив на ринку праці Польщі, пов'язаний із низьким рівнем безробіття, старіючим суспільством і недостатньою компетентністю польських працівників. Аналіз сучасного стану ринків праці дає підстави вважати, що все польське суспільство (від простих поляків і до Президента Республіки Польща) продемонструвало неймовірну здатність швидко організувати надання допомоги біженцям з України, зокрема, у доступі до ринків праці та освіти.

На наше переконання, основними напрямками удосконалення інфраструктурного забезпечення українського і польського ринків праці мають стати:

- якісне наповнення наукомісткістю існуючих нормативно-правових актів, розробка нових документів та взаємна синхронність дії чинного нормативно-правового поля синергетичного розвитку ринків праці та їх інфраструктури України та Польщі;
- модернізація інфраструктури розвитку ринків праці, яка б сприяла посиленню гнучкості в питаннях застосування різних форм зайнятості населення;
- створення умов, які б забезпечували можливість працювати неповний робочий день, тим самим полегшуючи життя батьків-одиноків;

– розробка механізму покращення використання трудового потенціалу обох країн, включно з роботою відповідно до кваліфікації людей та надання їм доступу у догляді за дітьми;

– визнання Республікою Польща українських документів про освіту, а Україною – польських документів про освіту; сприяння перенавчанню та підвищенню кваліфікації робочої сили;

активізація готовності включити українську/польську мови як іноземні до переліку навчальних предметів відповідно у своїх навчальних закладах обох країн.

Таке усвідомлення синергії розвитку ринків праці України та Польщі породжує значну кількість практичних кроків щодо удосконалення їх інфраструктурного забезпечення на всіх рівнях управління, що становить значний дослідницький інтерес, вартий подальшого вивчення.

Список використаних джерел:

1. The labour market in Ukraine: Rebuild better. URL. <https://dia.dp.gov.ua/en/the-labour-market-in-ukraine-rebuild-better/>.

2. Rynek pracy 2023. «Polacy wracający z emigracji znajdują dla siebie zatrudnienie». URL. <https://www.polskieradio.pl/>.

3. Повідомлення НАН України. URL. <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9149>.

4. Польща: солідарність з біженцями з України, страх перед РФ. URL. <https://www.dw.com/uk/polsa-i-rik-vijni-v-ukraini-solidarnist-z-bizencami-strah-pered-rosieu/a-64845055>.

5. Офіційний сайт Державної служби зайнятості України. URL. <https://www.dcz.gov.ua/>.

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ МАЙБУТНІХ ВИПУСКНИКІВ ПРИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННІ В УКРАЇНІ

Качуровська Катерина, юрист, ВСП «Хмельницький торгівельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ», м. Хмельницький, Україна

Постановка проблеми. Питання правового захисту майбутніх випускників закладів вищої та передвищої освіти є досить актуальним в будь-якій державі, адже молодь формує особливий сегмент ринку праці, який значно відрізняється від інших складових ринку. З одного боку, молодий вік, який притаманний переважній більшості здобувачів освіти, особливо тим, хто здобуває її вперше, сприяє високій мобільності, відкритості, готовності до змін та пошуку роботи, а з іншого – молоді не вистачає відповідного професійного досвіду, щоб бути конкурентноспроможною на ринку праці.

Останні дослідження. В юридичній науці проблематиці правового забезпечення гарантій реалізації права на працю молоді присвячені наукові доробки таких науковців, як А. С. Лаврук, В. В. Онікієнко, Т. В. Дроздова, О. А. Антон, В. М. Петюх, Л. С. Лісогор, С. І. Бандур, М. І. Козюбра, О. А. Яременко, В. С. Пересунько, О. Ф. Новікова та інші [1].

Мета статті. Дослідити стан та перспективи правового захисту майбутніх випускників при працевлаштуванні в Україні.

Основний розділ. Право на працю є одним із пріоритетних соціально-економічних прав людини, яке закріплюється та гарантується в будь-якій демократичній державі на найвищому юридичному рівні. В статті 43 Конституції України закріплено, що: «кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб».

Україна як соціальна і правова держава взяла на себе зобов'язання щодо забезпечення ефективного здійснення права на працю також відповідно до Європейської соціальної хартії ратифікованої Законом України № 137-V від 14 вересня 2006 року.

Під гарантіями права на працю варто розуміти сукупність політичних, економічних, соціальних і правових засобів, способів і умов, за допомогою яких забезпечується безперешкодне, реальне здійснення громадянами свого права на працю. Пріоритетним вважається забезпечення правових гарантій, адже вони є базисом для ефективного регулювання трудових відносин та працевлаштування громадян.

На майбутніх випускників при працевлаштуванні поширюються загальні правові гарантії, які передбачені для кожного громадянина України та іноземних громадян, які перебувають в Україні на законних підставах, а також спеціальні правові гарантії, які встановлюються державою з метою захисту молодих фахівців, яким притаманна найбільша уразливість на ринку праці.

Основними нормативно-правовими актами загального характеру, якими закріплено правові гарантії при працевлаштуванні є Конституція України, Кодекс законів про працю України, Закон України «Про зайнятість населення». Головними спеціальними нормативно-правовими актами є Закон України «Про основні засади молодіжної політики», Закон України «Про вищу освіту».

Аналізуючи положення вище вказаних нормативно-правових актів, гарантії забезпечення права на працю, які встановлюються чинним законодавством для майбутніх випускників можна поділити на дві групи – загальні та додаткові.

До загальних гарантій належать, зокрема ті, що передбачаються статтею 5-1 Кодексу законів про працю України. Це, наприклад: вільний вибір виду діяльності; правовий захист від необгрунтованої відмови у прийнятті на роботу і незаконного звільнення, а також сприяння у збереженні роботи; безплатне сприяння державними службами зайнятості у підборі підходящої роботи та ін.

Додатковими гарантіями для ефективної реалізації права на працю молоді є наступні:

1) заборона встановлення випробування при прийнятті на роботу. Так, відповідно до ч. 3, ст. 26 Кодексу законів про працю України випробування не встановлюється при прийнятті на роботу: осіб, які не досягли вісімнадцяти років; молодих робітників після закінчення професійних навчально-виховних закладів; молодих спеціалістів після закінчення вищих закладів освіти;

2) надання працездатній молоді першого робочого місця. Згідно із ст. 197 Кодексу законів про працю України працездатній молоді – громадянам України віком від 15 до 28 років після закінчення або припинення навчання в загальноосвітніх, професійних учбово-виховних і вищих учбових закладах, завершення професійної підготовки і перепідготовки, а також після звільнення з термінової військової або альтернативної (невійськової) служби надається перше робоче місце на термін не менше двох років. Молодим фахівцям – випускникам державних учбових закладів, потреба в яких раніше була заявлена підприємствами, установами, організаціями, надається робота за фахом на період не менше трьох років в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

3) можливість проходження стажування. Право проходити стажування за професією (спеціальністю), за якою здобувається освіта, на підприємствах, в установах та організаціях

незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, на умовах, визначених договором про стажування у вільний від навчання час, мають: студенти закладів фахової передвищої та вищої освіти, учні закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які здобули професію (кваліфікацію) за освітньо-кваліфікаційним рівнем «кваліфікований робітник», освітньо-професійним ступенем «фаховий молодший бакалавр», освітнім ступенем «молодший бакалавр», «бакалавр», «магістр» та продовжують навчатися на наступному освітньо-кваліфікаційному рівні. Строк стажування не може перевищувати 6 місяців.

Також Україна переймає закордонний досвід у стимулюванні роботодавців в залученні на свої робочі місця молодих фахівців. Спочатку це була практика надання дотацій роботодавцям. На сьогодні існує інший механізм у стимулюванні роботодавців. Згідно із ч.1 ст. 26 ЗУ «Про зайнятість населення» роботодавцю, який працевлаштовує на нове робоче місце молодого фахівця, та якому надано статус безробітного, за направленням відповідного центру зайнятості, строком не менше ніж на два роки щомісяця компенсуються фактичні витрати у розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за відповідну особу за місяць, за який він сплачений.

На жаль, не всі з перелічених гарантій повністю реалізуються на практиці.

Висновки. Молоді працівники, зокрема майбутні випускники, потребують значної підтримки з боку держави щодо забезпечення, зокрема правового захисту, гарантій справедливої зайнятості і працевлаштування, встановлення гідних умов праці. Ще більш гостро вирішення цієї проблеми постане перед Україною після закінчення війни, оскільки їй потрібно буде запроваджувати ефективні методи для відновлення своєї економіки та подолання демографічної кризи. Для цього Україна в особі відповідних державних органів повинна розробляти концептуальні підходи та втілювати різноманітні організаційно-правові заходи для забезпечення молоді гідним працевлаштуванням, реалізації програм професійного навчання та вдосконалення їх професійної майстерності.

Список використаних джерел:

1. А.А. Буравська, Л.П. Амелічева. Деякі проблеми правового забезпечення гарантій реалізації права на працю молоді. [file:///C:/Users/DoLLaR/Downloads/9967-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-19855-1-10-20210506%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/DoLLaR/Downloads/9967-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-19855-1-10-20210506%20(2).pdf)
2. Клименюк Н.В., Високос А.І. Проблема працевлаштування випускників вищих навчальних закладів. <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2016/270-258-14.pdf>

3. Кодекс законів про працю України: затв. Законом УРСР від 10.12.1971 р. № 322-VIII. Відомості Верховної Ради УРСР. -1971. – Дод. до № 50.
4. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. Відомості Верховної Ради України. – 2012. - № 6.
5. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX. Відомості Верховної Ради України. – 2021. - № 28.

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

Кирилюк Олена, викладач,

*Відокремлений структурний підрозділ «Хмельницький торговельно-економічний фаховий
коледж ДТЕУ», м. Хмельницький, Україна*

Європейський Союз є найбільш успішним інтеграційним об'єднанням у світі, до складу якого входять 27 країн, з населенням близько 450 мільйонів людей.

Загальна вартість усіх вироблених товарів і послуг (валовий внутрішній продукт ВВП) становить більше ніж 14,5 трильйона євро, ВВП на душу населення більше 32 тисяч євро. На ЄС припадає близько 15% світової торгівлі товарами. Головним економічним двигуном ЄС є єдиний ринок, який забезпечує вільне переміщення товарів, послуг, капіталу та людей в рамках ЄС. 340 мільйонів громадян ЄС користуються євро, що забезпечує стабільність грошової одиниці. У ЄС діють одні з найвищих освітніх стандартів у світі.

Освіта є однією з головних форм пристосування людей до нових і швидкозмінних умов життя, заснованого на принципах ринкової економіки.

Актуальність змісту освіти полягає в необхідності формування раціонального споживчого мислення, що ґрунтується на законах споживання та природній потребі людини в якісному й безпечному добробуті, природному прагненні до поліпшення якості особистого та суспільного життя. Норми міжнародного права, зокрема Хартія захисту споживачів, схвалена Резолюцією Консультативної Асамблеї Ради Європи від 17.05.1973 р. містить п'ять розділів, відповідно до основних прав споживачів: а) право споживачів на захист і допомогу; б) право на компенсацію в разі збитків; в) право на консумерську інформацію; г) право на консумерську освіту; ґ) право на представництво та консультацію [1]. Право на освіту передбачено також в переліку прав споживачів, що містяться в «Керівних принципах ООН для захисту інтересів споживачів» (резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 248 від 09.04.1985 р.), які зокрема були підписані Україною. Параграфи 31- 32 даної Резолюції передбачають, що уряди повинні розвивати і сприяти розвиткові загальних інформаційних та освітніх програм для споживачів, беручи до уваги культурні традиції людей, яких вони стосуються.

Освіта споживачів повинна ставати, де це виправдано, складовою частиною основних навчальних програм освітньої системи, бажано як компонент уже чинних навчальних предметів [2].

Отже, право на споживчу освіту передбачає право на набуття знань і умінь, які дозволяють споживачеві постійно, протягом всього життя підвищувати освіченість в частині

відстоювання своїх прав споживача, а також впливу на сфери виробництва та реалізації товарів і послуг. Урядам країн належить розробляти та заохочувати розроблення загальних програм просвіти та інформування споживачів з метою забезпечення можливості для населення діяти як свідомі споживачі, здатні компетентно вибирати товари та послуги і обізнані зі своїми правами та обов'язками. Правам споживача в країнах Європейського союзу (далі ЄС) приділяється особлива увага, саме на споживача зорієнтоване виробництво, якість товарів і послуг. Цілями споживчої політики ЄС відповідно до ч. 1 ст. 169 Договору про функціонування Європейського Союзу є охорона здоров'я, безпеки та економічних інтересів споживачів, а також підтримка права споживачів на інформацію, просвіту та права на створення організацій для захисту інтересів споживачів. Одним із компонентів формування політики Європейського союзу у сфері захисту прав споживачів є навчання споживачів-консумерська освіта, яка вже має певну історію. Вже у 1975 році Європейська рада міністрів освіти ухвалила резолюцію щодо споживчої освіти у початковій і середній школі, резолюція 1995 року, стосувалася інформування та освіти споживачів та містила рекомендації щодо навчання протягом усього життя, розширила цілі навчання дорослих споживачів. Відповідно до статті 153 Угоди про створення ЄС, з метою сприяння інтересам споживачів і забезпечення високого рівня захисту

Союз робитиме внесок у захист здоров'я, безпеки та економічних інтересів споживачів, а також сприятиме реалізації їх права на отримання інформації, навчання та на організацію для захисту своїх інтересів. Це означає, що навчання з питань захисту прав споживачів зараз є частиною загальної справи захисту прав споживачів; воно стало правом споживачів, а також метою, якої мають спільно досягнути Європейський Союз і держави – члени ЄС. Не в останню чергу навчання з питань захисту прав споживачів повинне братися до уваги у межах здійснення інших типів політики та діяльності Союзу, зокрема у сфері освіти чи професійного навчання. Сучасні європейські інформаційні кампанії із захисту прав споживачів передбачають навчання дорослих, зокрема розвиток інструментів освіти через мережу Інтернет для споживачів – дорослих, навчання підлітків, збільшення потенціалу громадських організацій, навчання фахівців з питань захисту прав споживачів, навчання вчителів та представників громадських організацій, використання нових ефективних програм.

28 лютого 2022 року президент України Володимир Зеленський підписав заявку на членство України в ЄС. Наразі українські урядовці та дипломати працюють з високопосадовцями Євросоюзу, аби максимально спростити та пришвидшити бюрократичні процеси. Україна вже направила до ЄС заповнений запитальник.

Підписавши Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і її державами – членами, з

іншої сторони, ратифіковану Верховною Радою України у вересні 2014 року [3] Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити високий рівень захисту прав споживачів та досягти сумісності між системами захисту прав споживачів України та ЄС. Однією із важливих сфер секторальної співпраці ЄС та України, що передбачена Угодою про асоціацію, є захист прав споживачів (глава 20 Розділу V “Економічне та галузеве співробітництво”).

Метою такого співробітництва є забезпечення високого рівня захисту прав споживачів та досягнення сумісності між українською та європейською системами захисту прав споживачів. Згідно ст. 5 Закону України «Про захист прав споживачів» держава створює умови для здобуття споживачами потрібних знань з питань реалізації їх прав», але при цьому закон не містить детальних механізмів щодо навчання споживачів. Вважаємо, що з метою розв'язання означеної проблеми, а, по суті, зміцнення прав споживачів, особлива увага повинна приділятися питанню застосування заходів превентивного характеру, спрямованих, в першу чергу, на підвищення правової грамотності та обізнаності споживачів про їх права та механізми захисту цих прав. На нашу думку, освіта споживачів повинна стати обов'язковою частиною основної програми навчання у системі освіти, переважно як один з розділів навчальних дисциплін. Програми просвіти та інформування споживачів повинні охоплювати такі важливі аспекти захисту інтересів споживачів: здоров'я, харчування, запобігання захворюванням, що причиняють харчові продукти; безпеки, пов'язані з продуктами; маркування товарів; відповідне законодавство про механізм компенсації та установи і організації щодо захисту прав споживачів; інформація про одиниці мір та вагів, ціни, якість, умови кредитування та наявність товарів першої необхідності; при необхідності – забруднення навколишнього середовища. Україна повинна заохочувати організації та інші зацікавлені групи, зокрема засоби масової інформації, створювати просвітні та інформаційні програми, особливо для груп споживачів з низьким рівнем доходів.

Сьогодні питання правової освіти населення, зокрема, у сфері споживчого законодавства набуває особливої актуальності. Освіта споживачів повинна бути системною, консолідованою з органами місцевого самоврядування та громадськими об'єднаннями споживачів. Вона потребує постійного удосконалення і цілеспрямованого підходу з урахуванням питань технічного регулювання як інструменту для захисту прав споживачів. Зазначене передбачає низку цілісних заходів економічного, правового та організаційного характеру.

Освічені, впевнені споживачі будуть сприяти стимулюванню конкуренції, поліпшення якості товарів і послуг, що надаються, вдосконалення функціонування внутрішнього ринку по всій Європі, що, в кінцевому підсумку, в рівній мірі буде йти на користь як споживачам, так і бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Хартия защиты потребителей, принятая 25-й сессией Консультативной Ассамблеи Европейского Союза в 1973 г.: Рез. № 543. URL: <http://asbestadm.ru/economy/potreb/>
2. Резолюція 39/248 Генеральної Асамблеї ООН «Керівні принципи для захисту інтересів споживачів»: Прийнята 9 квітня 1985 р. на 106-у пленарному засіданні Генеральної Асамблеї ООН. URL: <https://www.unian.ua/consumers/356993-rezolyutsiya-generalnoji-asambleji-oon-kerivni-printsipi-dlya-zahistu-interesivspojivachiv.html>
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони // База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

Комарова Оксана, викладач

*ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»,
м. Хмельницький, Україна*

Постановка проблеми. Інтеграційні процеси, які відбуваються в Україні на політичному, соціально-економічному, науковому і освітньому рівнях, входження її в єдиний європейський простір, визначають відповідний розвиток системи фахової передвищої освіти. У цих умовах саме рівень і якість підготовки здобувачів економічних спеціальностей стають найважливішими чинниками і необхідною передумовою ефективного вирішення завдань економічного розвитку держави. Сьогодні необхідний фахівець «нового типу» – професійно і соціально мобільний, який має глибокі професійні знання за фахом, володіє необхідними мовленнєвими компетентностями, прагненням до саморозвитку й самореалізації, готовий до роботи в ринкових умовах праці і до гострої конкуренції. Відтак важливого значення набуває питання щодо формування мовленнєвої компетентності здобувачів економічних спеціальностей в аспекті їх професійної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З'ясування проблеми формування мовленнєвої компетентності висвітлюються у працях М. Пентилюк, Л. Мацько, А. Нікітіної, О. Горошкіної, М. Плющ та ін. Використанню інтерактивних методів навчання на заняттях із дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» присвячені роботи Л. Глазунської, О. Гридчук, І. Клименко, І. Козинець, С. Шевчук та ін. Незважаючи на наявні праці щодо визначеної проблеми, питання формування мовленнєвої компетенції здобувачів економічних спеціальностей висвітлено недостатньо.

Формулювання цілей тез. Метою статті є необхідність визначити сутність поняття «мовленнєва компетенція», з'ясування значення інтерактивних методів навчання у формуванні мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Завдання фахової передвищої освіти – готувати фахівців нової генерації: кваліфікованих, грамотних, мовнокомпетентних, які б досконало володіли літературною мовою у професійній сфері, зокрема набули навичок комунікативно виправданого використання засобів мови, оволоділи мовою конкретної спеціальності, фаху.

Мовленнєва компетенція – це вміння говорити, слухати, читати, писати, тобто вміння, пов'язані з мовленнєвою діяльністю, із побудовою діалогічних і монологічних висловлювань

у конкретній ситуації, відповідно до рівнів мовної компетенції учасників спілкування [1, с. 146]

За визначенням науковців (О. Горошкіна, Л. Попова), мовленнєва компетенція – це вміння використовувати мовні засоби, які відповідають меті спілкування. Більш широко розглядає мовленнєву компетенцію А. Кордонська, виокремлюючи її складниками: знання базових мовленнєвознавчих понять; здатність адекватно сприймати, розуміти, оцінювати і відтворювати почуте чи прочитане; здатність до мовленнєвої творчості; здатність планувати, готувати майбутнє висловлювання в різних жанрах, виступати з повідомленням; здатність реалізовувати задум у процесі мовленнєвої діяльності; здатність до асоціативної мовленнєво-мислительної діяльності; уміння аудіювання, читання, говоріння, письма; гнучке вміння використовувати засоби рідної (української) мови залежно від типу, стилю мовлення; навички красномовства; уміння редагувати власне та чуже мовлення; здатність до контролю, самоконтролю результатів мовленнєвої діяльності [2].

Значну роль у формуванні мовленнєвої компетенції майбутніх фахівців економічної сфери відіграє дисципліна «Українська мова (за професійним спрямуванням)», метою якої є навчання здобувачів освіти вільно й комунікативно доцільно спілкуватись у всіх сферах суспільного життя, формування в них умінь і навичок досконалого володіння українською літературною мовою у професійній сфері, тобто їхньої мовленнєвої компетенції. Саме в процесі вивчення цієї дисципліни, як зазначає Ланова І., «студенти повинні оволодіти нормами сучасної української літературної мови, зокрема тими, що найчастіше порушуються, набути навичок оперування термінологією майбутньої спеціальності, ознайомитись із словниками, довідниками, які сприятимуть удосконаленню мовної культури майбутнього фахівця, сформувати й розвинути мовленнєву компетентність, потрібну в професійному спілкуванні» [3, с. 217].

Для ефективного формування майбутніх фахівців економічних спеціальностей належної мовленнєвої компетенції доцільно використовувати саме інтерактивні методи навчання. На заняттях з української мови за професійним спрямуванням із здобувачами освіти ВСП «ХТЕФК ДТЕУ» застосовуються такі інтерактивні методи і форми навчання, як: інтерактивна та візуалізована лекції з використанням мультимедійних засобів, інтерактивні методи і прийоми «Займи позицію», «Дерево рішень», «Знайди пару», «Точка зору», «Мозковий штурм», «Прес», «Редактор», ділова гра тощо.

Метод «Точка зору» – надає можливість висловитися кожному студенту, продемонструвати різні думки за питанням, темою, зіставити різні мовні явища, а також проаналізувати відеофрагменти, відеокліпи, які відтворюють ситуації майбутньої професійної діяльності чи міжособистісного спілкування. «Мозковий штурм» – ефективний метод

колективного обговорення, пошук рішень, що спонукає учасників виявляти свою уяву і творчість шляхом вільного висловлення думок та допомагає знаходити рішення конкретної проблеми. Метод «Прес» покликаний допомогти здобувачам фахової передвищої освіти навчитися формулювати чіткі, повні та аргументовані відповіді, висловлювати думки з дискусійного питання у виразній і стилістичній формі, переконувати інших. «Професійне гроно» – прийом, який допомагає охарактеризувати економічний термін чи поняття, дібрати стійкі сполучення слів, які вживаються у професійній діяльності.

Одним з ефективних завдань для формування мовленнєвої компетенції здобувачів економічних спеціальностей є ділові ігри на таку тематику: «Службова телефонна розмова», «Діалог з відвідувачем банку», «Бесіда з аудитором», «Ділова нарада», «Співбесіда з роботодавцем» та ін.. Ділові ігри допомагають відтворити професійні ситуації, у процесі яких здобувач освіти набуває здатності аналізувати власні мовленнєві помилки та інших учасників і вирішувати нові для себе професійні завдання. Набути певний досвід, який неодмінно стане корисним у майбутній професійній діяльності. У застосуванні ділової гри роль викладача полягає у виправленні мовнокомунікативних помилок, заохочуванні до вираження власних думок студентів щодо певної ситуації та подальшого обговорення мовленнєвої компетенції, яку виявили учасники.

На практичних заняттях, де використовуються інтерактивні методи, здобувачі фахової передвищої освіти вільно висловлюють свої думки, мислять, зіставляють, аналізують мовний і мовленнєвий матеріал, систематизують його, забезпечують комунікативну спрямованість навчання. Застосування таких методів забезпечать реалізацію тих завдань, що ставить перед українським суспільством сьогодення – підготовку майбутніх фахівців сучасного типу – конкурентноспроможних, здатних забезпечувати економічну та соціальну ефективність підприємств різних галузей.

Таким чином, використання активних методів і форм навчання під час вивчення української мови за професійним спрямуванням сприяє розвитку мовленнєвої компетенції студентів, підвищує зацікавленість майбутніх фахівців щодо засвоєння зазначеної дисципліни.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Отже, мовленнєва компетенції відіграє важливу роль для успішної професійної діяльності здобувачів економічних спеціальностей. У наш час затребуваність фахівця на ринку праці, його конкурентноспроможність у значній мірі залежать від вільного володіння рідною мовою, вміння ефективно спілкуватися, від знань, прийомів мовленнєвого впливу та переконання.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні питання формування комунікативних компетентностей здобувачів економічних спеціальностей.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / за голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВГФ: Перун, 2001. 1440 с
2. Кордонська А. В. Формування мовленнєвої компетенції студентів на заняттях української мови за професійним спрямуванням. URL: <http://intkonf.org/kordonska-av-formuvannya-movlennevoyi-kompetentsiyi-studentiv-na-zanyattiah-ukrayinskoji-movi-za-profesiynim-spryamuvanniam/> (дата звернення: 15.04.2023).
3. Ланова І. В. Формування мовленнєвої компетентності студентів – актуальна проблема вищої школи *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ*. Київ, Видавничий центр КНЛУ, 2013. Вип. 26. С. 216–219

ЦИФРОВІ НАВИЧКИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

Луцицька Наталя,

*ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету»,
м. Хмельницький, Україна*

Постановка проблеми. Розвиток інформаційного суспільства та цифрової економіки вимагають підвищеної уваги до питання умінь громадян використовувати інформаційно-комунікаційні технології. Останні роки широко європейською спільнотою використовується поняття цифрове громадянство, під яким розуміють широкий набір норм, поведінки та обов'язків, які люди повинні враховувати при використанні цифрових технологій. Розвиток технологій, нові форми навчання і роботи вимагають від людини широкого спектру цифрових знань, умінь, навичок з розумного використання новітніх технологій. Для визначення рівня таких знань і навичок використовують поняття цифрова грамотність, цифрова компетентність, цифрові навички тощо.

Цифрова грамотність, за визначенням Європейського Союзу, є однією з восьми ключових компетентностей людини, її розвиток для повноцінного життя та діяльності виокремлено пріоритетом цифрового поступу розвинених країн світу. Так, у 2021 році Програмою розвитку цифрової сфери Європейського Союзу («Цифровий компас – 2030») передбачено амбітні цілі щодо охоплення базовими цифровими навичками як мінімум 80% населення до 2030 року. Головні меседжі державної цифрової політики країн – технологічних лідерів, спрямовані на визнання значущої ролі розвитку цифрової грамотності всіх категорій громадян, розглядаються як основа та запорука національної безпеки, всебічного та сталого розвитку, соціальної єдності (Європейське цифрове десятиліття, 2021)[5]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роботи вітчизняних вчених В. Бикова, В. Кохан, В. Петрук, О. Овчарук, О. Хандій присвячені сучасним підходам до розвитку цифрової компетентності людини та цифровому громадянству. Схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей до 2025 року (березень 2021 року) та затвердження плану заходів щодо її реалізації сприяють загальному зростанню рівня цифрової грамотності українського населення, збільшенню ролі цифрового підприємництва в економіці, гармонізації національного цифрового ринку із країнами ЄС. Разом з тим, питання забезпечення розвитку цифрових компетентностей населення залишається вкрай актуальним.

Метою даної роботи є дослідження рівня сформованості цифрових компетентностей громадян України та напрямків їх подальшого розвитку з метою інтеграції в європейський цифровий простір.

Результати дослідження. Рамка цифрової компетентності громадян України визначає цифрову компетентність як ключову в умовах четвертої промислової революції. Це інтегральна характеристика особистості, яка динамічно поєднує знання, уміння, навички та ставлення щодо використання цифрових технологій для спілкування, власного розвитку, навчання, роботи, участі у суспільному житті, відповідно до сфери компетенцій. Цифрова компетентність дозволяє виконувати комплексні завдання в цифровому середовищі на відміну від цифрової навички, яка означає спроможність виконувати певну дію з використанням цифрових технологій.

Це поняття включає інформаційну та медіаграмотність, комунікацію та співпрацю, створення інформаційного контенту (включаючи програмування), безпеку (включаючи захист персональних даних у цифровому середовищі та кібербезпеку), а також розв'язання різнопланових проблем і навчання впродовж життя.[3]

В 2021 році було проведено загальнонаціональне опитування «Цифрова грамотність населення України», яке визначило, що на 4% зросла частка осіб, які мають доступ до Інтернет, порівняно з 2019 роком і водночас на 17% зменшилась частка тих, хто не підключає мережу Інтернет вдома через брак навичок його використання. Дослідження продемонструвало поступове підвищення рівня цифрових навичок в порівнянні з 2019 роком. Так, доля українців, цифрові навички яких знаходиться нижче позначки «базовий рівень», скоротилась на 5,2% або ж на 1,42 млн. людей і наразі становить 47,8%. При цьому, доля українців, які не мають жодних цифрових навичок скоротилась на 4% або ж на 1,09 млн. людей.

88% українців користувалися мережею Інтернет протягом останніх 3-х місяців. При цьому, 93% серед них робили це кожен чи практично кожен день. Серед пристроїв, якими користуються для доступу до Інтернету, безперечним лідером залишається смартфон.

Більш розвинутими з 2019 року залишаються комунікаційні та інформаційні навички. Рівень «вище базових» становить 79,2% – для комунікаційних , 78,9% – для інформаційних навичок.[1]

Разом з тим, зросла кількість громадян, які стали жертвами кібершахрайства. Найбільше громадяни України в 2022 році потерпали від шахрайства з використанням методів соціальної інженерії. В 2022 році в порівнянні з 2021 роком:

– кількість шахрайських операцій з використанням методів соціальної інженерії зросла на 26% (з 107 680 шт. до 136 400 шт.)

– середня сума однієї шахрайської операції з використанням методів соціальної інженерії зросла на 49% (з 4500 грн. до 7900 грн.)

– розрахункова сума збитків громадян від шахрайства з використанням методів соціальної інженерії зросла на 99% (з 484,60 млн.грн. до 968,50 млн.грн.)[3]

З метою підвищення цифрової компетентності громадян України Міністерство цифрової трансформації України реалізує проєкт «Цифрова держава», одним із компонентів якого є «Дія. Цифрова освіта», спрямований на проведення безкоштовного онлайн-навчання із цифрової грамотності та національного тестування на цифрову грамотність із видачею сертифікату, що підтверджує наявність цифрових знань та навичок.

Станом на квітень 2023р. на платформі зареєстровано 1.850.160 осіб, тест Цифрограм пройшли майже 900 тис. осіб (за різними напрямками), отримали сертифікати більше 2,5 млн. осіб [1].

Необхідно відмітити, що процес навчання на вказаній платформі активізувався під час введення карантинних обмежень при пандемії COVID19. Кожен 6 опитаний українець вказує, що не помітив суттєвих змін у своїх цифрових навичках порівняно з часами до пандемії. При цьому, люди з порушенням слуху в більшій мірі відчують покращення рівня володіння цифровими технологіями. Про позитивну динаміку зазначають 45%.

52% українців зазначають, що вони вперше за часів пандемії COVID-19 спробували онлайн інструменти. Серед них: покупка товарів онлайн, відслідковування новин в Інтернеті та дистанційна робота.[1]

Вторгнення росії в лютому 2022 року призвело до того, що важливим аспектом формування компетентності людини в цифровому просторі стала культура кібербезпеки, яка є складником цифрової компетентності.

Висновки. В умовах формування цифрового суспільства цифрова компетентність стає не просто бажаною, а обов'язковою, сформованість якої дозволить не тільки вільно володіти інформаційними технологіями в професійній діяльності, а і всебічно використовувати їх впродовж всього життя. В сучасних умовах факторами, які сприяють розвитку цифрової компетенції громадян України є входження країни в цифровий простір ЄС, поява нових технологій, карантинні обмеження, військові дії на території України.

Список використаних джерел

1. Дія.Цифрова Освіта. Національна онлайн-платформа для розвитку цифрової грамотності, <https://osvita.diia.gov.ua>
2. Матриця платіжного шахрайства. Перезавантаження: Аналіз, тренди та прогнози,

2022/2023 – Асоціація ЕМА. Асоціація ЕМА. URL: <https://www.ema.com.ua/news/matricja-platizhnogo-shahrajstva-perezavantazhennja-analiz-trendi-ta-prognozi-2022-2023> (дата звернення: 19.04.2023).

3. Опис рамки цифрової компетентності для громадян України DigCompUA for Citizens 2.1. Міністерство цифрової трансформації. 2021. 56 с. <https://cutt.ly/zn1DbLC> (дата звернення: 21.04.2023).]

4. Процеси цифровізації України на шляху до ЄС. УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО ЄС: РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ. 2022. № 1-2 (187-188). С. 32–37.

5. Цифровий компас - 2030: Європейський шлях до цифрового десятиліття - EU4Digital. (б. д.). EU4Digital. <https://eufordigital.eu/uk/library/2030-digital-compass-the-european-way-for-the-digital-decade/> (дата звернення: 19.04.2023)

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ТА МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЧИННИК ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Манзюк Тетяна, викладач I категорії,

*Відокремлений структурний підрозділ «Хмельницький торговельно-економічний фаховий
коледж Державного торговельно-економічного університету»*

м. Хмельницький, Україна

manzjukt@ukr.net

Проблема інтеграції системи освіти України у світовий, в першу чергу Європейський, освітній простір обумовлена самим життям, стратегічною політикою України на інтеграцію в Європейське і світове співтовариство. Інтеграційні процеси в системі національної освіти виступають, як визначальний інтелектуальний баланс гармонійного розвитку національних соціально-економічних систем. В статті наводяться складові інтеграційних процесів в системі освіти, які повинні стати провідною розрізняльною рисою сучасного етапу розвитку освіти. Розглядаються форми освітньо-наукової діяльності, які забезпечують інтеграцію системи освіти України у світовий освітній простір. Визначається специфіка реалізації проектів інтеграції, як різновиду проектів розвитку. Доводиться необхідність застосування сучасних проектних методів і засобів в управлінні процесами інтеграції і розвитку галузі.

Від початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну мільйони українців вимушено залишили свої домівки: частина виїхала за кордон, решта перемістилась у порівняно безпечні регіони. В умовах, коли значна частина закладів освіти й наукових установ зруйнована, істотно пошкоджена або опинилася на окупованій території чи поблизу зони бойових дій, українські вчені активно захищають освітньо-науковий фронт: проводять необхідні дослідження, працюють над розробками у сфері оборони, проводять аналітичну, інформаційну, організаційну та волонтерську діяльність [2, с.26].

Приєднавшись до Болонського процесу у 2005 р., Україна взяла на себе зобов'язання реформувати систему вищої освіти відповідно до європейських стандартів і цінностей. Важливою складовою цього процесу є міжнародна співпраця та академічні обміни між вітчизняними закладами вищої освіти України та їхніми зарубіжними партнерами, зокрема європейськими. Стратегією гармонізації державного управління країн ЄС та Східного партнерства, яку підписали 28 країн Європи, у т. ч. Україна, передбачено формування єдиного освітнього простору країн ЄС і Східного партнерства. Стратегія має на меті впровадження міжнародних програм студентського обміну (МПСО) і програм подвійних дипломів (ППД) між найбільшими українськими університетами та провідними університетами ЄС [3, с. 15].

Варто зауважити, що є ще ціла низка міжнародних грантових програм і стипендій, які сприяють академічній мобільності студентів та професорсько-викладацького складу, серед котрих можна виокремити такі: дослідницькі гранти КІУС (Канада), Стипендіальна програма імені Лейна Кірккланда (Польща), Нова дослідницька програма від Польської національної агенції з академічних обмінів (NAWA) (Польща), Програма Лізи Майтнер для науковців (Lise Meitner Program for scientists from abroad) (Австрія), стипендія Фінського центру міжнародної мобільності (Center for International Mobility) (Фінляндія), творчі стипендії від Дослідницького центру Fabrica (Італія), стипендії й фінансова підтримка від Фонду імені Фріца Тіссена (Fritz Thyssen Foundation) (Німеччина), Міжнародного Вишеградського фонду (Чехія, Словаччина, Польща, Угорщина), стипендія факультету «Artes Liberales» Варшавського університету (Польща), стипендії на публікації «Долаючи кордони» (Німеччина) [4, с. 63].

Перехід до ринкових відносин зумовлює зростання ролі економічної освіти, зокрема під час підготовки висококваліфікованих робітників. Історичний досвід свідчить, що належну увагу економічній освіті надавали свого часу видатні українські просвітителі, вчені, письменники, відомі педагоги. Основні напрями вдосконалення економічної освіти можуть бути синтезовані таким чином:

- розробка стратегічних напрямів розвитку економічної освіти на перспективу в процесі загального реформування школи в Україні;
- вдосконалення структури закладів освіти, в яких здійснюється підготовка з економічних спеціальностей;
- забезпечення високого теоретико-методичного рівня навчання економічних дисциплін та застосування ефективних форм контролю.

Міністерство освіти і науки України впевнено дивиться в майбутнє. Повна загальна середня освіта буде спрямована на самореалізацію кожної дитини, раннє виявлення здібностей, формування майбутнього фахівця для розбудови суспільства та економіки України як успішної європейської країни.

Список використаних джерел:

1. Положення про Національну раду з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text> (дата звернення: 20.04.2023).
2. Робочі групи. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-zvidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi> (дата звернення: 20.04.2023).

3. Заячук Ю. Освітні програми ЄС та можливості для викладача українського університету. Український педагогічний журнал. 2021. № 2. С. 5–19. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-2-5-19>.

4. Зленко А., Ісайкіна О. Академічна мобільність як невід’ємна складова інтеграції України до сучасного європейського суспільства знань. Society. Document. Communication. 2019. Ed. 6/2/. P. 56-76. DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2019-6/2-56-76>.

СУТНІСТЬ І МІСЦЕ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Митрофанова Надія, викладач,

*Відокремлений структурний підрозділ «Хмельницький торговельно-економічний фаховий
коледж Державного торговельно-економічного університету»*

м. Хмельницький, Україна

У статті розглядаються теоретичні аспекти щодо визначення сутності економічної категорії «логістична діяльність». Згруповано точки зору вчених стосовно сутності логістичної діяльності з позицій функціонального, процесного та системного підходів. Визначено місце та роль логістичної діяльності в системі менеджменту організації. Розглянуті та надані характеристики видів логістики з відокремленням логістичних процесів та інструментів.

Метою статті є визначення сутності і місця логістичної діяльності в системі менеджменту підприємства.

У сучасних умовах ринкової економіки перед підприємствами стоять проблеми вибору найбільш ефективного засобу управління. Ріст стратегії логістики у формуванні стратегії підприємства дає підстави для використання логістичного менеджменту, який позначає менеджмент у логістичних системах на основі теорії логістики. А це вимагає детального дослідження як сутності цього поняття, так і можливості інтегрувати теоретичні знання в побудову ефективної системи менеджменту підприємств.

Значний внесок у створення теоретико - прикладних засад формування та функціонування логістичних систем здійснила низка вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме Є. Крикавський, В.Сергєєв, Л. Білоусов, В. Українцев, та багато інших.

Досягнення зазначеної мети обумовлено вирішенням таких завдань:

- проаналізувати підходи до трактування поняття «логістичний менеджмент»;
- проаналізувати окремі логістичні процеси, які застосовують низку методів та інструментів логістичної діяльності для ефективного управління.

Виклад основного матеріалу. Передумовою розвитку логістичного менеджменту є те, що у зв'язку із становленням ринкових відносин у пострадянському просторі, з'явився і почав активно розвиватися новий напрямок – логістика. Причинами зростання інтересу до логістики є зростаючі потреби розвитку економіки й бізнесу.

Відповідно до головних процесів господарської діяльності підприємств виокремлюють такі основні види логістики, як:

- логістика постачання; заготівельна; виробнича; логістика збуту.

Кожному із зазначених вище видів логістики притаманні окремі логістичні процеси, для ефективного управління якими застосовують низку методів та інструментів логістичної діяльності, які зазначені у табл. 1.

Таблиця 1 Характеристика видів логістики з відокремленням логістичних процесів та інструментів

Вид логістики	Мета управління	Логістичні процеси	Інструменти та методи
Логістика постачання (транспортна)	Забезпечення технологічної Єдності транспортно-складського процесу	Управління транспортом; визначення раціональних маршрутів доставки; координація транспортного й виробничого процесу; організація переміщення вантажів	Метод кластерного аналізу, побудований на засадах багатофакторного аналізу; АВС-та XYZ-аналіз, система «JIT»
Заготівельна логістика (закупівельна)	Забезпечення підприємства матеріальними ресурсами; повне задоволення потреб виробництва сировиною з максимально можливою економічною ефективністю	Планування придбання сировини й матеріалів; планування зав'язків із ринком поставок; визначення та становлення оптимальних термінів заготівлі	Метод установлення економічної величини замовлення, відомий як «формула Вільсона»; метод МОВ («виготовити або придбати»); АВС- XYZ – аналіз; система JIT; система «КАНБАН»
Виробнича логістика (внутрішньо-виробнича)	Оптимізація матеріальних потоків усередині підприємств, які створюють матеріальні блага або надають матеріальні послуги	Планування виробництва на основі прогнозів потреб готової продукції; організація управління технологічними процесами виробництва; контроль якості; прогнозування; планування та формування витрат матеріальних ресурсів у виробництві; організація роботи внутрішньо- виробничого технологічного транспорту	Метод повних витрат; АВС- та XYZ- аналіз; «система JIT»; система «КАНБАН»
Логістика збуту (маркетингова або розподільча)	Забезпечення організації розподілу виробленої продукції, що охоплює весь ланцюг системи розподілу: маркетинг, транспортування, складування	Управління транспортуванням, складуванням та іншими матеріальними й нематеріальними операціям; організація процесів збуту	Методи центра ваги, гравітації; промислової динаміки, формування зразків (еталонів); «система JIT»

Джерело: складено автором за [4, с. 26]

Аналізуючи дані табл. 1, можна зробити висновок, що управління логістичними процесами в діяльності підприємств реалізовується за допомогою низки методів та інструментів, найпоширеніші серед яких – «система JIT», «КАНБАН», АВС- та XYZ-аналіз.

З точки зору менеджменту виділяється три основні підходи, за яких повинна розглядатися логістична діяльність в системі менеджменту організації, а саме:

- функціональний;
- процесний;
- системний.

Функціональний підхід логістичної діяльності – це практична реалізація комплексних логістичних функцій та елементарних логістичних операцій.

Процесний підхід – вид господарської діяльності, реалізація якої потребує здійснення послідовних процесів логістичної діяльності підприємства в єдиному комплексі.

Системний підхід сформований на основі досліджень формування та функціонування логістичних систем

Значний внесок у створення теоретико - прикладних засад формування та функціонування логістичних систем здійснила низка вітчизняних та зарубіжних науковців. Аналізуючи літературні джерела з огляду сутності логістичного менеджменту, слід відокремити такі визначення зарубіжних і вітчизняних учених, які зазначені у табл. 2.

Таблиця 2 Тракткування поняття «логістичний менеджмент»

Вчений	Сутність поняття
Є.В. Крикавський	Логістичний менеджмент – це менеджмент у логістичних системах на засадах теорії логістики, і розуміння цього терміна «ґрунтується на інтеграції логістики та менеджменту у форму «логістичного менеджменту» як комплексної локалізованої системи управління матеріальними та інформаційними потоками»
В.І. Сергєєв	Логістичний менеджмент розглядається у двох аспектах: по-перше, як своєрідне адміністрування логістичної системи, тобто виконання основних управлінських функцій (організація, планування, регулювання, координація, контроль, облік та аналіз) для досягнення цілей логістичної системи, подруге, як персонал, що управляє логістичним процесом
Д. Дж. Бауерокс, Д. Дж. Клосс	Сутність логістичного менеджменту полягає «у створенні й налагодженні таких систем управління потоками матеріальних ресурсів, незавершеного виробництва і запасів готової продукції, які слугували б опорою для ділової стратегії господарської одиниці»
В. Українцев	Логістичний менеджмент являє собою синтез основних управлінських функцій (зокрема, планування, організації, контролю й регулювання поточкових процесів) у господарських структурах для досягнення загальносистемних цілей з найменшими витратами
О.О. Поткін	Логістичний менеджмент – це процес адміністрування логістичної системи, тобто виконання основних управлінських функцій з використанням інформаційних технологій для досягнення цілей логістичної системи
В.В. Негрєєва	Логістичний менеджмент організації являє собою синергію основних управлінських функцій (організації, планування, регулювання, координації,

	контролю, обліку й аналізу) з елементарними і комплексними логістичними активами для досягнення цілей організації
Л. Білоусов	Логістичний менеджмент – це визначення, прийняття й організація виконання управлінських рішень із логістичних операцій у логістичних системах комерційного посередництва Як базові, логістичні функції виділяють: функції постачання, складування, транспортування, інформації, збуту, кадрів, підтримки виробництва та сервісу

Джерело: складено автором

Аналізуючи табл. 2 можна зробити висновки, що логістичний менеджмент – це процес адміністрування логістичної системи, це виконання основних управлінських функцій з використанням інформаційних технологій для досягнення цілей логістичної системи

Усі автори акцентують увагу на тому, що система є складною сукупністю певної кількості підсистем, об'єднаних загальною метою, яка пов'язана з організацією ефективного логістичного процесу. Отже, більшість вчених розглядає логістичну діяльність як реалізацію логістичних функцій.

Логістична функція – це сукупність логістичних операцій спрямованих на реалізацію певного завдання логістичної системи (транспортування, складування, управління замовленнями, управління запасами тощо) [1, с.18].

Функція підтримки транспортування - забезпечує переміщення товарів з одного місця в інше за відсутності їх фізичних перетворень.

Функція підтримки постачання - забезпечує зміну прав власності на предмети праці у процесі їх переходу від постачальника сировини та матеріалів до виробника готової продукції.

Функція сервісної підтримки - забезпечує формування доцільної години та простору за певних економічних відносин сукупності дій (функцій/операцій) яка, інтегруючись із предметами праці на всіх етапах їхнього життєвого циклу, забезпечує отримання суттєвої вигоди у межах установлених цілей та завдань менеджменту.

Функція підтримки складування - забезпечує стабільність вихідних кількісних та якісних показників товару протягом усього терміну його зберігання.

Функція інформаційної підтримки - забезпечує циркуляцію в логістичній системі та за її межами сукупності інформації, необхідної для управління виробництвом та операційним контролем.

Функція підтримки збуту - забезпечує передачу прав власності на предмети праці у процесі їх переходу від виробника/продавця до їхнього покупця/споживачі.

Функція підтримки кадрів - забезпечує управління трудовими ресурсами підприємства.
Функція підтримки виробничого процесу - забезпечує безпосередню підтримку виробничого процесу.

Характерною особливістю логістичних функцій є те, що всі функції взаємопов'язані між собою і в сукупності підпорядковані єдиній меті: потрібний продукт повинен опинитися в потрібному місці в потрібний час і з мінімальними витратами.

Отже, основний критерій ефективності логістики це необхідний рівень і своєчасність обслуговування галузей матеріально-речовинного виробництва та безпосередньо підприємств. У зв'язку з цим будь-яка логістична функція є обслуговуючою по відношенню до будь-якої виробничої операції та процесу.

Виділення логістичної складової в менеджменті створює сприятливі умови для використання на підприємствах економіко-математичних методів і моделей оптимізації транспортних витрат, розмірів запасів у процесі матеріального забезпечення виробництва. Управління логістичним забезпеченням підприємства є необхідною умовою підвищення якості управління фінансовими, інформаційними, товарними та іншими потоками в розрізі формування вхідних (доходів) та вихідних витрат) потоків за операційною діяльністю, оскільки будь-який елемент логістичної системи має вплив на формування, швидкість та злагодженість даних потоків.

З метою налагодження ефективної системи менеджменту організації, ефективного управління логістичними процесами необхідно детально розробити технологію їх здійснення з позиції досягнення заданих критеріїв ефективності. Для вибору конкретних технологій потрібно розробити статичні та динамічні моделі бізнес-процесів, що дають змогу виконати оцінювання їх ефективності.

Список використаних джерел:

1. Бержанір О.Л., Рибчак В.І., Слободяник Н. П. Логістика: навчальний посіб. УВПП : 2019. 257с.
2. Зяйлик М.І., Вівчар О.В. Парадигма і наукова база логістичного управління. Соціально-економічні проблеми і держава. 2017. Вип. 1 (4). URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11zmfblm.pdf> (дата звернення 04.04.2023)
3. Крикавський, Є. В. Логістика. Основи теорії: підручник. Львів: 2006. 454 с.
4. Логістичний менеджмент: конспект лекцій укладач Л.Л. Ковальська. Луцьк: РРВВ Луцького НТУ, 2017. 176 с.
5. Мельник, О. В. Нові концептуальні підходи в логістиці Ефективна економіка. 2013. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua> (дата звернення 05.04.2023)

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

Нестерук Галина, викладач Відокремленого структурного підрозділу «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету», м.Хмельницький, Україна

Анотація. Розглянуто і проаналізовано іноваційна модель технологічної трансформації обліково-аналітичного забезпечення управління сучасного бізнесу.

Актуальність даного дослідження полягає у тому, що розкривається суть іноваційної моделі обліково-аналітичного забезпечення сучасного бізнесу.

Важливо наголосити, що розвиток якісної вищої освіти, наукових досліджень світового рівня для забезпечення економічної безпеки країни та соціально-економічного прогресу суспільства потребує розроблення стратегії і формування підґрунтя при управлінні сучасним бізнесом.

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, іновації, технології, бізнес.

Мета. Висвітлення моделі обліково-аналітичних методів управління бізнесу та перспективи.

Текст. Беручи до уваги активну доміную іноваційних технологій у бізнес-трансформації, розвиток концепцій управління в аспекті планетарного масштабу комунікаційного феномену соціально-економічних відносин, побудова управлінської архітектури економічних систем, особливої актуальності набуває питання імплементації іновацій у моделювання облікових та аналітичних процесів, що відповідає сучасному рівню розвитку нової економіки.

Трансформація обліково-аналітичного забезпечення управління відбувається паралельно з модифікацією парадигми економічного розвитку сучасного бізнесу, що визначило новий полюс технологій інформаційного управління, формуючи складну, гнучку, відкриту систему методів, принципів та процедур, комбінації яких визначається стратегічним контекстом діяльності підприємства.

Сучасні тенденції модифікації обліково-аналітичного забезпечення управління характеризуються: впливом на технологічну підтримку обліково-аналітичного забезпечення управління кваліфікаційних компетенцій як комплексу іноваційних знань; переорієнтуванням технологій у розширенні діагностичної функції, максимізуючи обсяг обслуговування інформаційних процесів; багатовекторністю узгодження елементів управління при формуванні та реалізації керівного впливу в регулюванні інформаційних процесів; посиленням ролі науково-інтелектуальних ресурсів при генерації технологій, дотримуючись логіки становлення економіки

знань планетарного масштабу; мінімізацією технологічних інтересів через узгодження цілей стадій життєвого циклу організації, вирішуючи управлінські дилеми (різниця між фактичним доступним та бажаним станом розвитку).

Таким чином, систему технологій моделювання обліково-аналітичного забезпечення управління необхідно розглядати у тривимірному просторі засад його теорії, науки та підходу (рисунок). Подібна формалізація засад організації обліково-аналітичного забезпечення управління сприяє модифікації цілісної системи інформаційних процесів, досягаючи рівноваги в інтересах, цілях, координації та трансформації керівного впливу на всіх рівнях прийняття управлінських рішень.

Вісь «теорія управління» характеризує рівні ієрархічного керівного впливу в контексті управлінської парадигми, чим передбачено складання імітаційного образу бізнесу, в чому синтезована архітектоніка управління для досягнення очікуваних характеристик алгоритму інформаційних процесів. За вертикаллю осі «теорія управління» будується базова лінія організації обліково-аналітичного забезпечення управління, передбачаючи досягнення інтегрованості та гнучкості моделі фінансово-економічних відносин, їх узгодження у площині активної координації керівного впливу.

На осі «теорія життєвого циклу організації» показані етапи організації інформаційних процесів, синхронізовані зі стадіями життєвого циклу організації, що регулюється базовими положеннями, які визначають систему ієрархії її функціонування та розвитку. Стабілізація передбачає включення системи обліково-аналітичного забезпечення управління у структуру горизонтальних відносин із досягненням рівноважного способу їхньої адаптації до змін на кожній стадії життєвого циклу організації.

Вісь «технологічний підхід» характеризує технології інноваційних процесів на основі синтезу функціональних можливостей та потенціалу організаційної й технологічної структури обліково-аналітичного забезпечення управління.

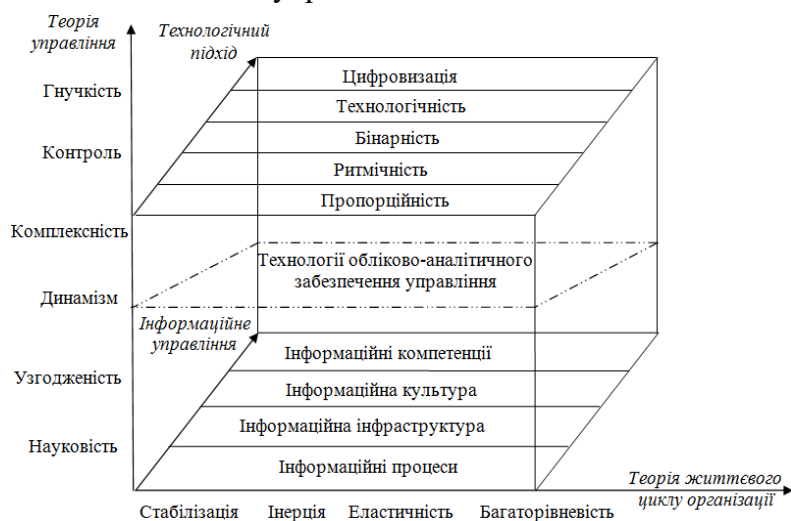

Рисунок 1. Технології моделювання обліково-аналітичного забезпечення управління у тривимірному просторі теорії, науки та інновацій Джерело: авторське за [1, с.32; 2, с.47].

Вісь «інформаційне управління» є провідною для моделювання обліково-аналітичного забезпечення управління, оскільки визначається базисом для модифікації організації та методології інформаційних процесів, оптимізації життєвого циклу організації, виділення активної домінанти технологій у обліковому та аналітичному процесах.

Висновки досліджень. Таким чином, технології моделювання обліково-аналітичного забезпечення управління розробляються та реалізуються відповідно до параметрів імітаційного образу організації, що генерується у форматі сценаріїв та стратегії управління, орієнтуючись на інструменти формальних та неформальних регуляторів. Комплексність, системність, пластичність при розробці моделі обліково-аналітичного забезпечення управління сприяють уникненню ізольованості організаційних, технологічних, методологічних аспектів інформаційного управління з урахуванням розвитку сучасних технологій обробки даних, формуючи розширену ціннісну інформацію для прийняття рішень, забезпечуючи гнучкість, адаптацію, результативність інформаційних процесів.

Список використаних джерел.

1. П'ятакова Г. П. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі : навч-метод. посіб. для студентів та магістрантів вищої школи / Г. П. П'ятакова, Н. М. Заячківська. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2016. – 55 с.
2. Сиротенко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання : навч.-метод. посіб. / Г. О. Сиротенко. – Х. : Основа, 2017. – 80 с.
3. Стельмах С. Використання інтерактивних методів навчання в процесі проведення лекційних занять . <http://gkobernik.at.ua>
4. Софій Н. З., Кузьменко В. У. Про сто і один метод активного навчання. – К. : Крок за кроком, 2003. – 116 с.
5. Спірідович Ю. В. Інтерактивне навчання. Режим доступу: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/interaktivne-navchannya.html>.
6. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : посібник / Т. І. Туркот, 2011 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/13680808/pedagogika/pedagogika_vischoyi_shkoli_-_turkot_ti
7. Фіцула М. М. Педагогіка : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти / М. М. Фіцула. – Тернопіль : Богдан, 2019. – 192 с.

СВІТЛОФОРНЕ МАРКУВАННЯ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ, ЯК ДОСКОНАЛА СИСТЕМА ІНФОРМУВАННЯ СПОЖИВАЧІВ

Низенко Галина, викладач,

Відокремлений структурний підрозділ «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету»

Серцево-судинні захворювання, переважно ішемічна хвороба серця та інсульт є основними причинами смертності й одними з основних факторів інвалідності в усьому світі. Такі висновки отримані з дослідження Глобального тягара хвороб (GBD — Global Burden of Disease) за 2019 рік [1].

За цим показником Україна посідає перше місце в Європі. Головні вороги серця — це переїдання, недостатнє споживання овочів та фруктів, безконтрольне вживання висококалорійної їжі, напоїв. За оцінками фахівців, причиною більшості захворювань є неправильне харчування і пов'язане з ним порушення роботи органів травлення а також високий рівень споживання натрію (в першу чергу солі) [1].

У багатьох країнах, в тому числі і в Україні, понад дві третини всієї споживаної солі приховано у харчових продуктах, підданих технологічній обробці, легких закусках (снеках) та таких продуктах, як хліб та сир. Крім того, деякі мережі ресторанів швидкого харчування та інші ресторани є найважливішими постачальниками продуктів з великим вмістом як солі, так і жирів та цукру. Іншими словами, людина контролює лише близько 20% споживаної нею солі: багато хто не знає, який рівень їх споживання солі і тому не можуть його обмежити.

У європейських країнах, з метою корегування вибору споживача в сторону здорового харчування, на лицьовій стороні упаковки харчових продуктів наносять наглядну інформацію з використанням кольорів світлофора. Цей спосіб презентації хімічного складу продукту дає швидкий орієнтир щодо кількості енергії (кДж і ккал), жиру, насичених жирів, цукру та солі в порції або частині їжі. Такі етикетки надають інформацію, необхідну для усвідомленого вибору їжі, щоб допомогти швидко прийняти рішення (Див. Фото № 1).

Мета нашої публікації полягає у представлення переваг такої ідеї і запровадження її для маркування харчових продуктів на вітчизняному ринку.

Немає необхідності доводити, яке значення для здоров'я людини має правильне харчування, вживання якісних, корисних та безпечних продуктів. А тому, необхідно звертати особливу увагу на інформацію про товар, якщо йдеться про харчові продукти. Від цього залежить не тільки здоров'я, а ще й тривалість та якість життя людини. На державному рівня ведеться постійна робота з поступової гармонізації українських законів з європейським

законодавством та стандартами, зокрема у сфері етикетування (маркування) харчових продуктів.

Відносно нові правила маркування харчових продуктів почали діяти в Україні з 6 серпня 2019 року згідно Закону України 2639-VIII «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів», ухвалений Верховною Радою 6 грудня 2018 року. Закон наближає українське законодавство у відповідність до положень регламентів та директив Євросоюзу. Перехідний період впровадження повинен був закінчитися в 2022 року [2].

Згідно закону, виробники мають надавати більше інформації про харчові продукти. При цьому — обов'язково чітким та контрастним шрифтом, щоб цю інформацію можна було прочитати. Етикетки мають бути українською мовою.

Вимоги закону стосуються не лише маркування на етикетках, а й будь-якої інформації про харчовий продукт, наданої через рекламу, інтернет чи повідомлену споживачеві під час продажу, в тому числі й у закладах ресторанного господарства. За умов дистанційної реалізації така інформація має бути доступною до моменту придбання продукту.

Згідно з новим законом, відповідальний за надання інформації той оператор ринку, від імені якого реалізується харчовий продукт.

Згідно з [Регламентом \(ЄС\) №1169/2011](#) обов'язкова інформація на етикетці про поживну цінність харчових продуктів повинна включати таку інформацію:(а) енергетична цінність; та (b) вміст жирів, насичених жирів, вуглеводів, цукрів, білків та солі [4].

Зміст обов'язкової інформації про поживну цінність може доповнюватись інформацією про вміст мононенасичених жирів, поліненасичених жирів, поліолей, крохмалю або волокон.

В Законі прописані референтні значення по добовій нормі білків, жирів, вуглеводів та ін. *Референтні величини енергетичної цінності* та окремих поживних речовин, крім вітамінів та мінеральних речовин (для осіб старше 18 років) становлять: Енергетична цінність: 8400 кДж/2000 ккал. Загальний жир: 70 г. Насичені жирні кислоти: 20 г. Вуглеводи: 260 г. Загальний вміст цукру: 90 г. Білок: 50 г. Сіль: 6 г. [2].

Англійською мовою: Energy: 8,400 kJ/2,000 kcal, Total fat: 70 g, Saturates: 20 g, Carbohydrate: 260 g, Total sugars: 90 g, Protein: 50 g, Salt: 6 g

Ці норми споживання базуються на приблизній кількості поживних речовин та енергії, які необхідні середній людині для здорового, збалансованого підходу до щоденного харчування. Стандартні норми споживання не є цільовими, оскільки потреби в енергії та поживних речовинах для кожного різні. Але вони дають корисну інформацію про те, скільки енергії потрібно для дорослої людини середнього зросту, яка виконує середню фізичну активність та як певна поживна речовина вписується у щоденний раціон (енергетичної цінності 2000 ккал).

Розглянемо маркування на лицьовій стороні упаковки, яке використовують у Європі, зокрема в Ірландії.

На фото № 1 ми можемо побачити лицьову сторону упаковки піци, з інформацією про вміст жиру (**fat**), насичених жирів(**saturates**), цукру(**sugar**) та солі(**salt**) на **100 г продукту**. На фоні кольорових напівкругів вказується відсоток цього значення від норми добового раціону.

Фото № 1 Лицьова сторона упаковки піци

Можна прочитати наступну інформацію: одна порція піци забезпечить Вам 36% (713 ккал) енергії від Вашого добового раціону (2000 ккал) (від Ваших референсних величин споживання). В 100 г піци міститься: жиру- 32 г, насичених жирних кислот – 11,5 г, цукру – 8,5 г солі -3,08 г. Енергетична цінність 100 г – 285 ккал, Отже 713 ккал – це 250 гр піци.

Позначена кольором інформація про поживну цінність, як показано на зображенні вище, миттєво повідомляє про те, чи містить їжа велику, середню чи низьку кількість жиру (**fat**), насичених жирів (**saturates**), цукру (**sugar**) та солі (**salt**).

Червоний колір – високий рівень У цій їжі буде багато жиру, насичених жирів, солі або цукру. Час від часу їх можна вживати, але бажано уникати надто частого вибору продуктів із червоним кольором на етикетці.

Бурштиновий колір – середній рівень. Це не означає ні високий, ні низький, тому продукти, на етикетці яких міститься весь або переважно бурштиновий колір, підходять у більшості випадків

Зелений - низький рівень. Чим більше зеленого на етикетці, тим здоровіша їжа, тому продукти, які повністю або переважно містять зелений колір завжди є хорошим вибором.

На багатьох продуктах змішуються кольори. Щоб зробити раціональний вибір, необхідно віддавати перевагу бурштиновому та зеленому і менше червоного. А за даними Таблиці № 1 можемо оцінити значення

Таблиці № 1

Text	LOW	MEDIUM	HIGH	
Colour code	Green	Amber	Red	
Fat	≤ 3.0g/100g	> 3.0g to ≤ 17.5g/100g	> 17.5g/100g	> 21g/portion
Saturates	≤ 1.5g/100g	> 1.5g to ≤ 5.0g/100g	> 5.0g/100g	> 6.0g/portion
(Total) Sugars	≤ 5.0g/100g	> 5.0g and ≤ 22.5g /100g	> 22.5g/100g	> 27g/portion
Salt	≤ 0.3g/100g	> 0.3g to ≤ 1.5g/100g	>1.5g/100g	>1.8g/portion

Висновки. Отже, як ми бачимо, на законодавчому рівні право на отримання повної всебічної інформації про товар у доступний для розуміння спосіб забезпечено. Однак, для того, щоб допомогти швидко прийняти рішення по свідомому вибору харчових продуктів, пропонуємо додати світлофорне маркування на передню частину упаковки. Ця етикетка надасть швидкий орієнтир щодо кількості енергії (кДж і ккал), жиру, насичених жирів, цукру та солі в порції або частині їжі. Орієнтовна норма споживання енергії та харчування: все зеленим!

Список використаних джерел:

1. Серцево-судинні захворювання — головна причина смерті українців. висновки з дослідження глобального тягаря хвороб у 2019 році.

Сайт Державна установа «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України» Режим доступу: <https://phc.org.ua/news/sercevo-sudinni-zakhvoryuvannya-golovna-prichina-smerti-ukrainciv-visnovki-z-doslidzhennya>

2. Закон України 2639-VIII «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2639-19#Text>

3. Журнал Landlord Режим доступу : <https://landlord.ua/news/novi-pravyla-markuvannia-produktiv-shcho-maie-buty-na-etyketti/>
06.08.2019

4. [Регламент \(ЄС\) №1169/2011](#) Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-11#Text

5. Food labelling and packaging . Режим доступу: <https://www.gov.uk/food-labelling-and-packaging/nutrition-health-claims-and-supplement-labelling>

6. Food Labels. Режим доступу: <https://diabetesmyway.nhs.uk/resources/internal/food-labels/#h20sj6ew6jor1v2wlpal1jy9vbeea5nu>

СТРЕС У ДІТЕЙ-ПІДЛІТКІВ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

*Олійник Валентина, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної психології,
Хмельницький інститут Міжрегіональної академії управління персоналом,
м. Хмельницький, Україна*

Постановка проблеми. Нині у ході воєнного стану в країні проблема стресу, зокрема в дітей-підлітків є актуальною. Зазначимо, що стрес стає небезпечним, коли супроводжується сильним напруженням, хвилюванням, тривогою, страхом. Відповідно в людини починає прискорено битися серце, їй стає важко дихати, думати, пригадувати важливу інформацію, робити вибір. Як наслідок, стресова ситуація відображає негативні ознаки: позначається на стосунках людини зі своїми близькими, провокує втрату працездатності, хронічне безсоння і головний біль, а інколи і серйозні психосоматичні захворювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблеми дослідження зверталися як вітчизняні, так і сучасні вчені, порушуючи в своїх працях окремі питання: психологія стресу (З. Сивогракова та ін.); методики вивчення повсякденного стресу (О. Кляпець, Б. Лазоренко, Л. Лепіхова, В. Савінов, Т. Титаренко та ін.); стрес у підлітковому віці (О. Царькова, Н. Величко та ін.) [1; 2; 3].

Метою тез є розкрити соціально-психологічні особливості стресу в дітей-підлітків.

Виклад основного матеріалу. Як ми знаємо, стрес є «хорошим» (еустрес) або «поганим» (дистрес), емоційним або фізичним (чи тим й іншим одночасно). Стрес може бути різним, проте дія його на організм має загальні неспецифічні риси адаптаційного синдрому, який відображається у трьох стадіях: починається у вигляді первинної тривоги, змінюється періодом опору і закінчується виснаженням.

Hans Selye у своїй книзі «The stress of life» писав, що «стрес є неспецифічна відповідь організму на будь-яке пред'явлення йому вимоги. З точки зору стресової реакції не має значення, приємна або неприємна ситуація, з якою ми зіткнулися. Має значення лише інтенсивність потреби в перебудові або в адаптації...» [4].

На сучасному етапі вченими стресова відповідь розглядається як алостеричний процес, тобто адаптація організму до стресу за допомогою різноманітних пристосованих реакцій як на системному, так і на клітинному рівні.

Найбільше стрес переживають діти, розкриємо симптоми стресу в них. Учені виділяють низку особливостей стресу в дітей:

- перепади настрою;
- порушення сну;
- нічне нетримання сечі;

- фізичний дискомфорт, у тому числі болі в животі і головні болі;
- проблеми з концентрацією уваги, що різко знижує успішність;
- дитина стає замкнутою або багато часу проводить наодинці, уникає контактів як з однолітками, так і зі своїми близькими, у тому числі батьками [5].

Варто підкреслити, що діти молодшого шкільного віку можуть набувати нових звичок, наприклад, гризти нігті або деякі предмети, смоктати пальці, накручувати волосся на палець або ніс, колупати в носі, кусати губи тощо.

Підлітки можуть почати брехати, залякувати або кидати виклик тим, хто їх оточує, у тому числі і представникам влади. Звернення до них із звичайними питаннями і проханнями викликає неадекватну, часто агресивну реакцію.

У дитини зі стресом можуть бути кошмари і страхи (наприклад, боязнь залишатися одному в приміщенні), метушливість, а також неадекватна реакція на незначні проблеми.

Висвітливо про причини і джерела стресу в дітей. Стрес виникає під впливом дій, які мають місце в житті як дорослого, так і дитини. До потенційних джерел стресу в дітей відносяться шкільні і соціальні проблеми, у тому числі:

- розлучення з близькими друзями;
- переїзд сім'ї;
- тиск з боку однолітків;
- різкі зміни в розпорядку дня;
- почало і кінець навчального року;
- підготовка і складання іспитів, співбесіди;
- надмірне захоплення комп'ютерними іграми, особливо агресивними [5].

Ученими досліджено, і з власної точки зору підтверджено, що стреси часто призводять до порушень сну. Навіть після короткострокового стресу, на основі якого мав місце поганий сон впродовж декількох ночей, дитина може зосереджувати свою увагу на нездатності спати, тим самим «закріплюючи» проблему.

Зазначимо про протікання стресу в підлітків. Насамперед може порушуватися добовий ритм у вигляді відходу до сну опівночі, але в разі пробудження пізнім ранком або вдень тривалість сну не міняється. Проте існують соціальні чинники (наприклад, навчання в першу зміну) диктують необхідність більше раннього пробудження. Відповідно це негативно впливає на денну активність, знижує працездатність і успішність, підвищує ризик травм і нещасних випадків, у тому числі і на дорогах.

Наприклад, сон може бути порушено в результаті синдрому неспокійних ніг, що вимагає обов'язкового звернення до лікаря. Порушення сну може також бути викликане прийомом лікарських препаратів або наркотичних засобів, що приймають підлітки [6].

Необхідно дотримуватися правил гігієни сну, яка дозволяє поліпшити настання сну.

Підлітковий вік є складним періодом у житті дитини. Вони, як і дорослі, відчувають стреси по-своєму. Однак діти часто не володіють необхідними навичками для того, щоб впоратися з ними. Коли стрес стає занадто інтенсивним або тривалим, він перетворюється на стан, що іноді називається «токсичним» стресом, наслідки якого можуть тривати усе життя.

Коли організм піддається стресу, в ньому відбувається гормональний сплеск і росте рівень кортизолу. Відповідно стає часте дихання і серцебиття і сповільнюються такі побічні процеси, особливо травлення й імунна відповідь. Таку реакцію часто називають ефектом «бий, біжи або замри».

Підкреслимо, що звичайний стрес має позитивні ознаки, саме він дає змогу підліткам підготуватися до майбутніх труднощів, таким як випускні іспити або співбесіду при прийомі на роботу. Проте дія «токсичного» стресу може довести до депресії, почуття тривоги і появи залежностей, а також до фізичних проблем зі здоров'ям у дорослому житті, таким, як хвороби серця і захворювання печінки.

Учені виокремлюють три категорії стресів:

1. Першим виділяють позитивний стрес – це нормальна і важлива частина здорового розвитку. Наведемо приклади ситуацій, які можуть викликати позитивний стрес: перший день в школі, запрошення на побачення, усна доповідь або виступ на творчому вечорі.

2. Інший вид стресу – допустимий. На думку психологів, такий вид є серйозною і тривалішою формою стресу. Він з'являється в результаті таких проблем і подій, як смерть бабусі або дідуся, стихійне лихо, серйозна хвороба або травма. Якщо в родині побутують щирі, доброзичливі відносини з дорослими людьми, вони допомагають дитині приживатися, пом'якшують фізичну дію такого стресу і допомагають організму ожитися ще до появи згубних наслідків. Проте потрібний час, щоб заспокоїтися і відновитися від наслідків допустимого стресу.

3. Третій вид – «токсичний» стрес, що супроводжує такі особливості: відчутні, повторювані і/або довготривалі нещастя, наприклад, фізичне або емоційне насильство, брак турботи, забуття, економічні труднощі або сімейні проблеми, такі як зловживання алкоголем або психічні захворювання в сім'ї. Проте визначено найбільш вагомим стресовим чинником – відсутність хороших, довірчих стосунків дитини-підлітка з дорослими людьми, які могли б допомогти йому ефективно впоратися з таким стресом [6].

На думку учених, «токсичний» стрес зумовлює до довготривалого активування систем діяти на стрес, тобто дитина немає часу, щоб розслабитися і відновитися. Відповідний стан може породити розлади в розвитку мозку і шкідливо позначитись на здатності дитини вчитися і працювати в школі, а також на його здатність, щоб створювати довірливі, міцні

взаємовідносини. Але якщо хоч би один із батьків послідовно підтримуватиме добросовісні, сприятливі стосунки з дитиною, відповідно це вже буде достатньо, щоб більшість реакцій на стрес були позитивними або допустимими.

Висновки. Отже проблема протікання стресового стану в підлітковому віці є актуальною. Саме підлітковий вік є кризовим. Діти-підлітки мають схильність до стресів. Завданням психологів є виявлення стресового стану в підлітків та профілактика стресу.

Перспективи подальших наукових пошуків. У тезах ми порушили лише окремі питання стресу в дітей-підлітків. Подальшого дослідження потребують питання корекційних заходів щодо подолання стресового стану.

Список використаних джерел:

1. Методики вивчення повсякденного стресу і способів розв'язання кризових життєвих ситуацій / О. Я. Кляпець, Б. П. Лазоренко, Л. А. Лепіхова, В. В. Савінов ; За ред. Т. М. Титаренко. К. : Міленіум, 2009. 120 с.

2. Сивогракова З.А. Психологія стресу. Управління стресом як аспект психологічної компетентності фахівця: Конспект лекцій. Харків: УкрДАЗТ, 2015. 42 с.

3. Царькова О. В. Стрес у підлітковому віці та шляхи його подолання / О. В. Царькова, Н. Й. Величко // *Наука і освіта*. 2010. №3. С. 157-161.

4. Duckworth A.L., Kim B., Tsukayama E. Life stress impairs self-control in early adolescence. *Front. Psychol.* 2012.

5. Стрес у підлітків. Ознаки стресу у підлітків [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://hvpku.ks.ua/?p=703>. Дата звернення 24.04.2023.

6. Підлітки та стрес [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://valeo.ua/podrostki-i-stress>. Дата звернення 24.04.2023.

**ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ
ЗДОБУВАЧІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ
«УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»**

*Осяк Світлана, кандидат філологічних наук, викладач вищої категорії, викладач-методист
ВСП «ХТЕФК ДТЕУ», Хмельницький, Україна*

Індивідуальна освітня траєкторія в Україні – це шлях до реалізації потенціалу кожного здобувача освіти з урахуванням його власних інтересів, здібностей, мотивації, досвіду та можливостей.

Постановка проблеми. З огляду на зміни, яких варто очікувати в процесі реформування освітньої галузі, постають нові вимоги щодо організації навчання здобувачів освіти. Майбутні фахівці мають мати не лише необхідні знання в економічній сфері, а й бездоганно володіти професійною мовою, що є необхідною умовою формування професійної компетентності й сприяє становленню різнобічно розвиненої особистості.

Комунікативна компетентність є пріоритетною за Державним стандартом. Проблема формування мовної компетентності уже давно цікавить багатьох науковців. У своїх дослідженнях і публікаціях вони розглядають її у різних аспектах: у психологічному та соціологічному (Л. Варзацька, О. Біляєв, Л. Барановська, Л. Головата, А. Добрович, Л. Зазуліна, І. Зимня, О. Леонтьєв, Е. Руденський та ін.), у лінгводидактичному (М. Вашуленко, О. Мельничук, Т. Донченко, Т. Ніколаєва, І. Синиця, М. Пентилюк, С. Карман, Т. Яценко та ін.). Підвищення рівня володіння українським професійним мовленням у процесі мовної освіти в дисертаційних дослідженнях розробляли Г. Берегова, Н. Босак, Л. Головата, І. Дроздова, О. Іскандрова, В. Коломієць, Н. Костриця, Л. Лучкіна, О. Любашенко, В. Михайлюк, А. Мудрик, Є. Пассов, Т. Симоненко, О. Стояновський, Ю. Стрельцов та інші

Метою статті є дослідження шляхів формування мовної компетенції здобувачів економічної освіти в процесі вивчення освітньої компоненти «Українська мова (за професійним спрямуванням)»; розкрити поняття компетентностей, зокрема поняття професійна компетентність та професійна мовнокомунікативна компетентність, виокремити професійну компетентність фахівця будь-якої галузі та сутність компетентнісного підходу у професійній підготовці здобувачів економічної освіти.

У Законі України «Про вищу освіту» компетентність визначається як динамічна комбінація знань і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність людини здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність [1].

Варто зазначити, що компетенцію ми визначаємо, формулюємо, а компетентність формуємо, розвиваємо, набуваємо, підвищуємо й оцінюємо.

«Професійна компетентність є значущим фактором, що дозволяє випускнику адекватно інтегруватися в соціальний простір і, займаючись певного роду діяльністю, спрямувати свій вплив на навколишнє природне, соціальне середовище і різні суспільні відносини» [2].

Б. Біляєв розумів комунікативну компетентність як здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, як певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування [3].

Н. Чепелєва звертає увагу на досвід спілкування між людьми, пізнання за допомогою читання літератури, відвідування театру, кіно, де людина отримує інформацію про характер комунікативних ситуацій, особливості міжособистісної взаємодії і засоби їх вирішень. У процесі опанування комунікативною сферою особистість запозичає з культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм [4].

А. Богуш під комунікативною компетентністю розуміє «комплексне застосування мовцем мовних і немовних засобів з метою спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціативність спілкування ... комунікативна компетенція – це обізнаність людини, певна система знань, практичних мовленнєвих умінь і навичок, мовленнєвих здібностей людини» [5].

Формування професійного мовлення є складним процесом наукової, пізнавальної, практичної і контрольної-рефлексивної діяльності.

Формування мовної, мовленнєвої, комунікативної компетенцій майбутніх фахівців відбувається поетапно. Від основних мовних розділів, культури спілкування і лексичного аспекту фахового мовлення переходять до опрацювання нормативності і правильності фахового мовлення та професійних документів. З кожним етапом здобувачі освіти успішно наближаються до ситуації професійно-мовленнєвого пошуку через пропонувані види діяльності, запропонувані інтерактивні вправи і завдання, виробничі ситуації та ін. Основними освітніми компонентами є інноваційні технології (проектні, стратегічні, діалогові, монологічні, текстової діяльності, інформаційно-комунікаційні, інтерактивні).

«Компетентність є динамічною комбінацією знань, варіантів мислення, цінностей, поглядів, умінь, навичок, особистих якостей, що визначають можливість людини результативно провадити професійну та/або освітню діяльність» [6, с.13].

Інноваційний напрям формування комунікативної компетентності здобувачів освіти, передбачає організацію комунікації засобами інтерактивних вправ і завдань. Як свідчить аналіз науково-методичної літератури, науковці постійно досліджують та впроваджують нові дієві форми та методи освітнього процесу, які б сприяли розвитку комунікативної

компетентності. Домінантна мета цих завдань – зацікавити до комунікації, бажання працювати в парах та групах. Для цього, наприклад, для розвитку комунікативної компетентності на занятті «Українська мова (за професійним спрямуванням)» можна використати такі інтерактивні вправи: «План обміну думками», «Пошук інформації», «Мозковий штурм», «Займи позицію», «Навчаюся – вчуся», «Мікрофон», «Прес», «Діалог Сократа», «Снігова куля» та ін.

Результативними прийомами розвитку комунікативної компетентності з освітньої компоненти «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є робота в парах та малих групах. Інтерактивні вправи та прийоми сприяють формуванню комунікативної компетентності на базі активної взаємодії учасників освітнього процесу, де задіяні різні види мовленнєвої діяльності здобувачів освіти. Важливо, щоб здобувачі освіти опрацьовували актуальні теми для комунікації, які сприяють зацікавленості їх до бесіди, дебатів, висловлення власних думок та ідей, узагальнення. В цьому може допомогти ситуативно-діяльнісний підхід.

Домінантною метою зазначеного підходу є застосування мовленнєвих одиниць в певних умовах, де організуються спеціальні умови, а саме наводяться приклади певних професійних ситуацій. Викладач може застосувати візуалізовані вправи, виробничі ситуації, діалоги, заохочення шукати відповіді на запитання інтерактивного навчання, створення ситуацій комунікації, що спрямовані на розвиток мовленнєвих вмінь.

Мета й комунікативний зміст занять освітньої компоненти «Українська мова (за професійним спрямуванням)» полягає у розширенні, поглибленні, систематизації й деталізації наукових знань із мови, що одержують здобувачі освіти на лекціях й практичних заняттях, у процесі самостійної роботи та спрямовані на підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу, формування умінь і навичок, розвиток наукового мислення і професійного мовлення, прийняття самостійних рішень у складних виробничих ситуаціях. В плануванні заняття необхідно чітко продумати систему контролю рівнів знань, що формуються, систему оцінок, виробити єдині критерії для всіх здобувачів для визначення ступеня оволодіння професійним мовленням.

Мовлення і розуміння здобувача освіти повинно бути мотивованим. Процес говоріння повинен бути цілеспрямованим, висвітлені ідеї – важливими, цікавими для співрозмовників. Досить часто підручник є недостатнім джерелом для отримання необхідної інформації. Завдання викладача полягає в тому, щоб забезпечити необхідним матеріалом, який ілюструє тему.

Комунікативні завдання повинні стимулювати здатність міркувати, досягати поставленої мети, володіти навичками діалогічного й монологічного мовлення, робити власні висновки та узагальнення.

Формування мовної компетентності особистості полягає у розумінні тенденцій сучасного розвитку української мови. Здобувачі мають чітко визначити, чи є місце суржику, жаргонної та інвективної лексики, діалектів, сленгу в діловому спілкуванні. Адже мовна компетентність здобувачів економічної освіти та особистості загалом є визначальним фактором освіченості та професійної обізнаності. Подальшого дослідження потребує виявлення та уточнення сукупності організаційних та дидактичних умов на всіх етапах реалізації підходів щодо формування професійної компетентності студентів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» № 38-39, ст.381. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Н. П. Симаева, «Профессиональные компетенции студентов экономических и юридических специальностей: общее и особенное в содержании и условиях формирования», Вестник ВолГУ. Серия 6. Вып. 12, с. 50–58, 2010.
3. В. В. Богданов, «Коммуникативная компетенция и коммуникативное лидерство», Язык, дискурс и личность. Тверь, с. 26–31, 1990.[3]
4. Н. В. Чепелева, «Становлення професійної компетентності в системі вузівської підготовки практичних психологів», Психолого- педагогічна наука і суспільна ідеологія: матеріали методологічного семінару АПН України, 12 листопада 1998 р. Київ, 1998.
5. А. М. Богуш, «Становлення і розвиток української дошкільної лінгводидактики», Київ, 2010.
6. Нова українська школа: інтегроване навчання. URL: <http://nus.org.ua/articles/integrovane-navchannyatematychnyj-idiyalnisnyjpidhody-chastyna-12/>

МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ

*Петришена Олена, викладач, спеціаліст, майстер виробничого навчання,
аспірантка, Відокремлений структурний підрозділ «Хмельницький торгово-економічний
фаховий коледж Державного торгово-економічного університету»
ORSID 0000-0001-7515-9612*

Актуальність дослідження наслідків міграції населення України внаслідок активної фази російсько-української війни, що сформувалися після 24 лютого 2022 р., та потребує більш детального дослідження міграції населення України в цей період.

Метою статті є оцінка масштабів вимушеної міграції населення як всередині країни, так і за її межами.

Новизна дослідження полягає у виявленні наслідків масштабних міграційних переміщень, які розпочалися 24 лютого 2022 року, та окреслення стратегії розбудови регіонів, що найбільш постраждали і країни в цілому для створення умов для повернення Українців додому.

Методика дослідження базується на використанні досить різномірної інформації з відкритих джерел, експертних думок, дослідження Українського інституту майбутнього «Прогноз 2022», Інституту демографії та соціальних досліджень імені Птухи НАН України, доповіді на Міжнародній організації з міграції їх прогнозів, оцінки тощо.

Інститутом демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України з 2006 року проводиться прогнозування основних демографічних компонентів, що визначають чисельність за статеві-віковою структурою населення у перспективі на 2020 рік за вищим показником, згідно розрахунку чисельність населення має складати 44 млн. 300 тис осіб, а на 2030 р. за даним, що наведені у дослідженні та свідчать про такі дані, як 42 мл. 800 тис осіб. Розрахунок проведено враховуючи рівень життя, природний приріст населення з врахуванням зменшення чисельності населення за рахунок міграції за кордон у мирний час [1].

Міграція прямо пов'язана з процесом глобалізації, яку зупинити не можливо в екстрених ситуаціях, інстинктивно люди прагнуть врятуватись від небезпеки [9].

Міграційний виклик стає неабияким випробуванням та основним завданням державної міграційної політики України, всі західні регіони працюють на забезпечення внутрішньо-переміщених осіб житлом та їх розташуванням та харчуванням [9].

Розглядаючи міграційну безпеку держави як складник національної безпеки класифікуємо за таким порядком:

– ризик – передумови протидії, національних інтересів, цінностей, системі забезпечення національної безпеки;

– виклик – конкретна протидія захисту національних інтересів та цілей, вирішенню завдань забезпечення національної безпеки;

– небезпека – завдання шкоди важливим національним інтересам і національній безпеці;

– загроза – безпосередня небезпека заподіяння шкоди життєво важливим національним інтересам і національній безпеці, зачіпає основні національні цінності: суверенітет, державність, територіальну недоторканість [5].

Життя багатьох українців поділилось на умовні відрізки «до» та «після». У житті українців існує лише умовне «до». Умовного «після» немає.

Найбільш не очікуваною та не прогнозованою проблемою для Європи стає міграція українських біженців спричинена збройною агресією росії [4].

Україна – це величезна кількість людей, з якої масово мігрують, тікають від руйнувань, війни, смертей, страху за життя своє та дітей.

Тікаючи з власних домівок з острахом та в паніці Українці змогли помістити всю свою домівку в невеличку валізу, міцно тримаючи один одного за руки забирали найцінніше.

Рятуючи своє життя українці масово мігрують в межах країни та за кордон, на кордонах створюються величезні черги в десятки кілометрів, волонтери з обох боків працюють щоб забезпечити мігрантів їжею теплим одягом засобами гігієни також і надають психологічну допомогу [2].

Масова міграція українців по західних регіонах України, де умовно спокійніше, та в країні ЄС у 2022 році, яка зумовлена активною фазою російсько-української війни, створили міграційну кризу в країнах Європи до якої вони також були не готові.

В середині України та за кордоном активно відбувається міграція, що спостерігається в перші тижні фази відкритої війни, після чого потік біженців сповільнився. За даними Інституту демографії та соціальних досліджень імені Птухи НАН України, які базуються на даних Державної прикордонної служби, кількість біженців від війни з України становить 3,1-3,2 млн. осіб, але є ризик значного збільшення.

Можливі обсяги безповоротних міграційних втрат залежно від впливу військово-економічних чинників коливатимуться від 600-700 тис. осіб до 5,0-5,5 млн. осіб. Кількість тих, хто змушений був змінити місце проживання в межах України, оцінюється в 5,0-5,5 млн. осіб [2].

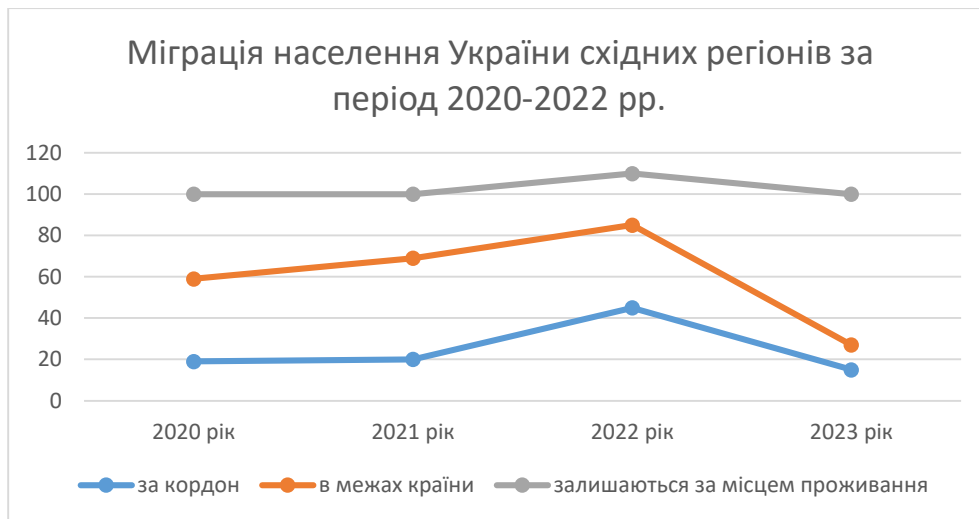

Рисунок .1. Міграція населення України та східних регіонів за період 2020-2022 рр.

Отже, за рисунком 1 переважна більшість населення залишається в Україні.

Головними наслідками міграції з країни є:

- зміни в чисельності у складі населення — як правило, виїжджає молодь, а залишаються люди похилого віку;
- вплив кваліфікованої робочої сили;
- тотальний дефіцит робочої сили;
- демографічне старіння нації;
- зростання депопуляції;
- зменшення доходів населення та економіки в цілому;
- погіршення соціо-психологічного і політичного клімату в суспільстві [5].

Країни ЄС, які в основному взяли на себе міграційний тягар (Республіка Польща, Чехія, Словаччина, ФРН та інші), опинились у подвійному, чи, радше, потрібному навантаженні як на людський ресурс, так і на економіку власної країни [8].

За даними останньої доповіді Міжнародної організації з міграції, окрім тих, хто покидає країну, в Україні також нараховується понад 7,7 мільйона внутрішньо переміщених осіб. Таким чином, загальна кількість тих, хто змушений покинути свої домівки, може становити до кінця 2022 року сягає 12,9 мільйона людей (7,7 і 5,2 млн людей). Також майже 13 мільйонів людей застрягли в постраждалих районах або не змогли виїхати через ризики для безпеки [2, с. 38].

Отже, проведений аналіз досліджень у сфері міграційних прогнозів на 2022 рік як українських аналітичних центрів, так і міжнародних організацій, в рамках яких здійснюються відповідні експертизи, можна стверджувати, що: – надзвичайна ситуація, що виникла в ЄС з українськими вимушеними мігрантами, не була прогнозована, як і не була прогнозована

відкрита фаза російсько-української повномасштабної війни; – із високою ймовірністю можна стверджувати, що прогнозування взагалі важко виконати та міграційне прогнозування зокрема.

Міграційна політика України передбачала міграцію населення але збройна агресія надала темпів для різкого зменшення населення України, зумовленого не лише міграцією, а й загибеллю військових, примусовий вивіз Українців східних регіонів на територію росії, наслідки та масштаби цих чинників зумовлюють різке зменшення чисельності населення в Україні майже 8 млн. осіб що виїхали за кордон, підрахувати кількість осіб, що загинули та особи яких вивезли до росії майже не можлива [5].

Політично-економічна та політично-соціальна спрямованість нашої держави наближається до Перемоги, тому ми повинні врахувати втрати чисельності населення, робочої сили, в людей, українців, тому маємо подбати про створення умов еволюційно-суспільного розвитку, розробки стратегії з відбудови країни, регіонів, що постраждали від російської агресії, розробити перспективні плани та концепції відродження країни, спланувати розвиток для збільшення інвестицій закордонних країн, росту економіки держави та швидкого виходу з кризи, покращення рівня життя населення, розвиток великого та малого бізнесу, залучення інвестиції Європейських держав в промисловість України, вступ до ЄС та НАТО.

Список використаних джерел:

1. Українське суспільство: міграційний вимір. Національна доповідь (2018). Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. Київ.
2. Державна прикордонна служба України (2022). Дата оновлення(12.01.2023 р.) URL <https://www.facebook.com/DPSUkraine> (дата звернення 24.04.2023 р.)
3. Ситуація з біженцями в Україні. Портал оперативних даних УВК ООН (2022). Дата оновлення (12.01.2023 р.) URL <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення 24.04.2023 р.)
4. 6 країн, куди біженці з України можуть потрапити без паспорта (2022). (12.01.2023 р.) URL <https://news.obozrevatel.com/ukr/travel/journal/7-krain-kudi-mozhna-vihatibizhentsyam-z-ukraini-bez-zakordonnogo-pasporta.htm> . (дата звернення 24.04.2023 р.)
5. Лібанова Е. М. — академік НАН України Стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України (дата звернення 24.04.2023 р.)
6. Статус українців, які виїхали з країни через війну: важливі пояснення (2022). Дата оновлення (12.01.2023 р.) URL <https://news.obozrevatel.com/ukr/politics/status-ukraintsiv-yakipokidayut-krainu-cherez-vijnu-vazhlivi-poyasnennya.htm> . (дата звернення 24.04.2023 р.)

7. Правда. <https://www.euointegration.com.ua/articles/2022/03/7/7135403/> (дата звернення 24.04.2023 р.)
8. Найбільша міграційна криза з часів Другої світової війни: в ООН назвали кількість мігрантів в Україні. Дата оновлення (12.01.2023 р.) URL Gazeta.ua. <https://gazeta.ua/articles/world-life/najbilshamigracijna-kriza-z-chasiv-drugoyi-svitovoyi-v-oon-nazvali-kilkist-pereselenciv-vukrayini/1076840> (дата звернення 24.04.2023 р.)
9. Смаль В., Позняк О. (2016). Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах. Дата оновлення (12.01.2023 р.) URL http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/IDP_REPORT_by_V.Smal_09.06.2016_Ukr.pdf. (дата звернення 24.04.2023 р.)
10. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України (2022). Дата оновлення (12.01.2023 р.) URL <https://www.msp.gov.ua/news/21755.html> (дата звернення 24.04.2023 р.)

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ПРИ ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ

*Піхняк Тетяна, к. е. н., доцентка, доцент кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування Хмельницького університету управління і права
імені Леоніда Юзькова, Україна*

Постановка проблеми. Одним із важливих пріоритетів серед напрямів державної політики країни є розвиток вітчизняної освіти. Адже саме надання якісних освітніх послуг є першочерговим завданням закладу вищої освіти. З кожним роком освіта в Україні стає автономною, а це означає, що основним стратегічним завданням закладів вищої освіти є підвищення рівня конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг, практичній спрямованості (залучення до освітнього процесу стейкхолдерів, практичних працівників), привабливості для здобувачів освіти та робота на перспективу. Тому, актуальною проблемою організації освітньої діяльності є впровадження дуальної форми навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дуальної освіти висвітлено у працях: Врублевської [1], С. Дrajниці і О. Дrajниці [2], Н. Мельник та І. Миколайчук [3], Д. Матат [4], Й. Кібітлевського [5], В. Синчака [6] та у працях інших науковців.

Формулювання цілей тез. Метою дослідження є розкриття сутності та значення дуальної освіти у підготовці здобувачів вищої освіти економічного напрямку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «дуальність» (від лат. dualis - подвійний) є предметом пізнання як у точних і природничих науках, так і у філософському та соціально-гуманітарному просторі.

Дуальна система освіти, на відміну від традиційної, передбачає під час періоду навчання чергування теорії і практичної діяльності, що призводить до високих результатів, ефективності використання отриманих знань, умінь і навичок [7].

Освіта має бути мобільною, швидко реагувати на будь-які зміни в житті суспільства, потреби сьогодення, що зумовлює необхідність та доцільність впровадження дуальної освіти у ЗВО [8].

Основним завданням впровадження елементів дуальної форми навчання є усунення недоліків традиційних форм і методів навчання майбутніх фахівців, подолання розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищення якості підготовки майбутніх фахівців.

Дуальна форма організації навчання у теперішній час практикується у багатьох країнах Європи, де у цій системі здобувають освіту 50 % осіб. Батьківщиною дуальної освіти вважають

Німеччину, яка запровадила навчання у пропорції «30% теорії, 70% – практики» ще в минулому сторіччі. Далі цей підхід запозичили в Європі, Канаді, Південній Кореї та Китаї.

В Україні дуальна форма здобуття освіти передбачена Законом України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145 [9]. Відповідно до Закону у 2018 році постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 р. № 660–р. затверджена Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти.

Ця форма освіти набуває популярності серед здобувачів освіти досить інтенсивно, оскільки дає змогу не лише реалізувати на практиці здобуті в процесі традиційного навчання знання і навички, а має низку незаперечних і актуальних переваг.

Впровадження дуальної форми організації освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління і права імені Леоніда Юзькова розпочалося у 2019-2020 рр. науково-педагогічними працівниками кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування. З цією метою проведено наукове дослідження, підготовлено наукові статті, здійснено апробацію на науково-практичних конференціях. Так, із 109 респондентів, які приймали участь в опитуванні, 53,2 % хотіли б мати можливість навчатися за дуальною формою, 51,4 % - готові наразі йти працювати, якщо буде така пропозиція від роботодавця.

В рамках подальших практичних кроків стали зустрічі з роботодавцями, завдяки яким було обрано страхову компанію «Гардіан» для навчання здобувачів вищої освіти на робочому місці. Відтак відповідно до наказу ректора в університеті запроваджено пілотний проєкт з підготовки фахівців з елементами дуальної форми здобуття освіти для студентів, які здобувають ступінь бакалавра за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування.

Наразі дана робота продовжується: регулярно проводяться круглі столи, зустрічі з роботодавцями, стейкхолдерами, здобувачами вищої освіти, на яких розглядаються проблеми та перспективи розвитку дуальної форми навчання, завдання роботодавців, механізм розвитку дуальної освіти в цілому.

Дуальна форма навчання – перспективний напрям діяльності закладів освіти, яка на сьогоdnішньому етапі реалізації має низку позитивних та негативних моментів. Так, перевагами дуальної освіти для здобувачів вищої освіти є: отримання першого у житті досвіду роботи; навчання на сучасному обладнанні і в сучасних умовах; отримання заробітної плати; швидкий вихід на роботу. Недоліками є: недостатня зацікавленість керівників підприємств та власників у такій формі співпраці (потрібна програма державної підтримки і стимулювання); не повною мірою розроблене нормативне та методичне забезпечення навчання за дуальною формою; нормативно неврегульована оплата праці керівників від закладів освіти та підприємств.

Як показала практика впровадження дуальної освіти, частина здобувачів вищої освіти самостійно знаходять підприємства, де бажають проходити дуальну освіту, тому університет досліджує відповідність певного підприємства критеріям впровадження дуальної освіти та в разі відповідності заключає з ним угоди і направляє студентів на дуальну освіту.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Дуальна освіта – це поліпшення якості підготовки майбутніх кадрів та підвищення конкурентоздатності випускника на сучасному ринку праці.

Перспективи дослідження полягають в подальшому обґрунтуванні та розробці механізмів забезпечення якості дуальної освіти: укладення договорів про співпрацю між ЗВО та роботодавцями, стейкхолдерами, залучення їх до участі в удосконаленні освітніх програм, за якими здійснюється освітній процес за дуальною формою здобуття освіти, вивчення міжнародного досвіду. У цьому аспекті необхідно також розробляти нормативну базу, що регламентує взаємовідносини між закладами вищої освіти і підприємствами, організаціями та установами щодо проведення практики студентів; упровадження модульної побудови освітнього процесу, зміна співвідношення навчального часу тощо [10].

Список використаних джерел:

1. Врублевська О. В. «Червоні лінії» дуальної освіти в контексті пріоритетів освітньої політики. Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти. Київ, 2019. URL : <https://bit.ly/2FE97Fe>.

2. Дrajниця С. А., Дrajниця О. М. Дуальне навчання як інтерактивна форма організації навчального процесу. Збірник наукових праць ХІСТ «Україна». Хмельницький, 2016. № 12. С. 52–54.

3. Мельник Н. Ю., Миколайчук І. П. Перспективи розвитку дуальної освіти в Україні. Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. «Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ», 16–17 листопада 2019 р. К. : Педагогічна думка, 2019. С. 310–313.

4. Матат Д. Дуальна освіта: досвід і перспективи. Освіта України. 2018. № 7. С. 5.

5. Кібітлевський Й. Е. Впровадження елементів дуальної форми навчання: з досвіду роботи. Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. «Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ», 16–17 листопада 2019 р. К. : Педагогічна думка, 2019. С. 388–390.

6. Синчак В., Грехова О. Фінансові аспекти дуальної форми здобуття освіти. Університетські наукові записки, 2020, Том 19, № 2 (74), С. 103-122. URL:www.unz.univer.km.ua.

7. Концепція підготовки фахівців у вищій освіті за дуальною системою: прийнята 19.09.2018 р. Кабінет Міністрів України: офіційний сайт. URL :

<https://www.kmu.gov.ua/ua/news/koncepciya-pidgotovkifahivciv-za-dualnoy-uformoyu-zdobuttya-osviti>.

8. Дуальна освіта: ми здолаємо кадровий голод. Освітня траєкторія. Інф. Вісник ММУВФПО. Жовтень 2019. № 3 (3). С. 2–4.

9. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text).

10. Коркуна О. І. Сучасні процеси розвитку дуальної освіти: запорука стабільності кадрового потенціалу. 2018. Вип. 4 (132). С. 90–94. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepsru_2018_4_18.

EMOTIONAL INTELLIGENCE: THE CRITICAL SKILL FOR FUTURE MANAGERS

*Pomorova Natalia, Teacher of the highest qualification category, Separate Subdivision
“Khmelnitsky Professional College of Trade and Economics SUTE”,
Khmelnitsky, Ukraine*

The COVID-19 pandemic has highlighted the importance of Emotional intelligence (EI). Managers have had to navigate new challenges, such as remote work, job insecurity, and increased stress. The ability to manage emotions effectively has become a critical skill for managers in this context. Managers with high EI can help to alleviate stress and anxiety by providing emotional support to their team members.

This article aims exploring the role of emotional intelligence in the context of future managers. The article will review the current research on emotional intelligence and its impact on job performance, leadership effectiveness, team dynamics, and employee well-being. In addition, the article will provide practical tips for developing emotional intelligence and discuss the importance of emotional intelligence training for future managers. Ultimately, the article seeks to demonstrate the critical role that emotional intelligence plays in effective management and leadership, and to encourage future managers to focus on developing this important skill set.

The object of this article is to provide a comprehensive understanding of emotional intelligence and its significance in the context of future managers. The article will review relevant research, including studies that demonstrate the impact of emotional intelligence on job performance, leadership effectiveness, team dynamics, and employee well-being. By providing practical tips and strategies for developing emotional intelligence, the article seeks to equip future managers with the tools they need to become effective leaders. The object is to demonstrate that emotional intelligence is a critical trait for success in management and leadership, and to encourage future managers to prioritize its development.

Research has shown that emotional intelligence is a significant predictor of job performance and leadership effectiveness. A study by Goleman, Boyatzis, and McKee (2002) found that emotional intelligence competencies were twice as important as cognitive abilities for predicting job performance. The study also found that leaders with high emotional intelligence were more effective in their roles and were able to inspire and motivate their teams [3].

Another study by Caruso, Mayer, and Salovey (2002) found that individuals with high emotional intelligence were better able to manage their own emotions and those of others. The study also found that emotional intelligence was positively correlated with job satisfaction and organizational commitment [1].

In a study by Sy, Tram, and O'Hara (2006), emotional intelligence was found to be positively associated with team performance. The study found that team leaders with high emotional intelligence were better able to manage their teams and build strong relationships with team members, leading to better team performance [7].

Research has also shown that emotional intelligence can be developed through training and practice. A study by Joseph and Newman (2010) found that emotional intelligence training led to significant improvements in emotional intelligence competencies, including self-awareness, empathy, and emotional regulation [5].

Another study by Kafetsios and Zampetakis (2008) found that emotional intelligence was positively associated with leadership effectiveness and job satisfaction. The study also found that emotional intelligence played a mediating role in the relationship between transformational leadership and job satisfaction [6].

In a study by Côté and Miners (2006), emotional intelligence was found to be positively associated with job performance and leadership potential. The study found that emotional intelligence competencies, such as empathy and emotional regulation, were important predictors of job performance and leadership potential [2].

Emotional Intelligence is the ability to recognize and understand one's emotions. It involves the ability to manage emotions effectively and use them to guide thought and behavior.

Future managers face many challenges, and their ability to manage emotions can greatly impact their success. EI helps managers to build relationships, communicate effectively, and lead with empathy. It can also help managers to adapt to change and handle stress.

Building Relationships: building relationships is a critical skill for managers. EI helps managers to understand the emotions and motivations of others, which can help them to build trust and rapport. Managers with high EI can effectively communicate with their team members, understand their concerns, and work collaboratively to achieve shared goals.

Communication: effective communication is essential for managers. EI helps managers to communicate clearly, listen actively, and respond appropriately to others' emotions. Managers with high EI can communicate difficult messages without causing unnecessary distress to team members. They can also manage conflicts in a constructive manner and maintain positive relationships.

Leading with Empathy: empathy is a key component of EI, and it is essential for managers. Empathetic managers can understand and relate to the experiences of their team members, which can help them to build trust and engagement. They can also create a positive work culture by promoting inclusivity and diversity.

Adaptability: future managers must be adaptable to changing environments. EI helps managers to remain flexible and adjust to new circumstances. It can also help managers to manage stress and maintain their composure during challenging situations.

Emotional intelligence can be developed and strengthened through practice and training. Here are some tips for developing emotional intelligence:

Self-awareness: start by reflecting on your own emotions and how they impact your thoughts and behaviors. Pay attention to your emotional triggers and try to identify patterns in your emotional responses. This can help you become more self-aware and better equipped to manage your own emotions.

Empathy: practice empathy by trying to understand other people's perspectives and emotions. Listen actively and try to put yourself in their shoes. This can help you build better relationships with others and become a more effective communicator.

Emotional regulation: learn strategies for managing your own emotions, such as mindfulness meditation or deep breathing exercises. Practice staying calm and composed in challenging situations, rather than reacting impulsively.

Social skills: work on developing your social skills, such as active listening, conflict resolution, and assertiveness. These skills can help you build strong relationships and communicate effectively with others.

Seek feedback: ask for feedback from colleagues, friends, or mentors to help you identify areas for improvement. Be open to constructive criticism and use it to develop your emotional intelligence.

Training and development: consider taking courses or attending workshops on emotional intelligence. These can provide you with practical strategies for developing your EI and give you the opportunity to practice in a supportive environment.

By focusing on these strategies, you can develop your emotional intelligence and become a more effective and successful manager.

Conclusion. EI is not just a nice-to-have trait, but it is becoming increasingly important in the modern workplace. In today's globalized and diverse workforce, managers need to be able to understand and relate to individuals from different cultural backgrounds. They also need to be able to manage remote teams, which require a higher level of emotional intelligence. Managers with high EI can build trust and rapport with team members, even if they are not physically present. Managers with high EI tend to have more engaged and productive teams, as they are better able to motivate and inspire their team members. They also tend to have better relationships with their colleagues and stakeholders, which can lead to better collaboration and more successful outcomes.

References:

1. Caruso, D. R., Mayer, J. D., & Salovey, P. (2002). Emotional intelligence and emotional leadership. In R. Bar-On & J. D. A. Parker (Eds.), *The Handbook of Emotional Intelligence: Theory, Development, Assessment, and Application at Home, School, and in the Workplace* (pp. 313-327). Jossey-Bass.
2. Côté, S., & Miners, C. T. H. (2006). Emotional intelligence, cognitive intelligence, and job performance. *Administrative Science Quarterly*, (1-28).
3. Goleman, D., Boyatzis, R., & McKee, A. (2002). *Primal leadership: The hidden driver of great performance*. Harvard Business Review Press.
4. Jordan, P. J., & Troth, A. C. (2004). Emotional intelligence and leader effectiveness. *Leadership & Organization Development Journal*, (554-571).
5. Joseph, D. L., & Newman, D. A. (2010). Emotional intelligence: An integrative meta-analysis and cascading model. *Journal of Applied Psychology*, (54-78).
6. Kafetsios, K., & Zampetakis, L. A. (2008). Emotional intelligence and job satisfaction: Testing the mediatory role of positive and negative affect at work. *Personality and Individual Differences*, (712-722).
7. Sy, T., Tram, S., & O'Hara, L. A. (2006). Relation of employee and manager emotional intelligence to job satisfaction and performance. *Journal of Vocational Behavior*, (461-473).

ДОСКОНАЛЕ ВОЛОДІННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ ПРЕСТИЖ

*Рибчинська Ольга, канд. філософ. наук,
ВСП «ХТЕФК ДТЕУ» м. Хмельницький, Україна*

Проблема: знання української мови та її роль у становленні сучасної особистості

Мова і мовлення – це той інструмент завдяки якому ми формуємо думку оточення про нас. Це необхідна складова нашого іміджу: освіченості, ерудиції, виховання тощо. Коли людина майстерно володіє цим інструментом – мовою і мовленням, тоді вона може скластися в професії і загалом у житті.

Сьогодні важливою складовою освіченості в Україні є досконале володіння українською мовою. Прикро визнавати, що саме в умовах агресії українці на всіх рівнях дійшли висновку, що знання української мови та досконале володіння нею – це необхідність. Проте, саме зараз ми бачимо, що знання української мови – це ще й престиж. Лідери світу прагнуть вивчити бодай декілька фраз українською, аби показати свою солідарність, підтримку та розуміння. Разом з тим, будь-яка сфера діяльності зараз вимагає від працівника гарного володіння українською не лиш на розмовному рівні, а й граматичному, лексичному та синтаксичному. Культура, наука, політика, економіка, різного роду господарство – усі ці сфери нашого життя мають обов'язково забезпечуватися виключно українською мовою. У цьому контексті варто говорити про різного роду мовні престижі, з-поміж них соціальний та державний.

Якщо аналізувати критерії, якими визначається соціальний престиж мови то це:

- 1) міра використання мови на найвищих щаблях державної влади, оперування українськомовними мовними одиницями в різних сферах виробничого, громадського життя;
- 2) ставлення до мови як засобу досягнення успіху в кар'єрному зростанні;
- 3) забезпечення різноманітних культурно-освітніх потреб громадян;
- 4) місце мови в інформаційному просторі (радіо, телебачення, книговидавництва) [3].

Два перших аспекти визначаємо основними для підкреслення престижності мови, оскільки інші окреслюються мовною практикою державних службовців і зіставленням кар'єри та мови.

Для визначення соціальної престижності варто звернути увагу на створення знакових текстів певною мовою, а також наукове опрацювання мови, виявлення її особливостей у зіставленні з іншими мовами, котрі належать до однієї лінгвістичної групи.

Соціальний престиж мови також вимірюється статусом літературної (або унормованої) мови серед інших елементів етнічної (національної) мови. Поширення та використання літературної мови в усіх народів пов'язане з політикою, адже саме крізь політичну сферу транслюється необхідність використання літературної мови в усіх сферах суспільного життя, потреба використання мовно-естетичні знаки національної культури незалежно від ситуації спілкування.

Державний статус мови, найперше, вплинув на поширення й активність термінотворчих процесів. Сьогодні проблема літературної норми набуває нових акцентів. У зв'язку з динамічними процесами літературних норм, варто зупинитися на концептуальних ознаках літературної мови, серед яких дослідники виокремлюють такі, як:

- міра просторової консолідованості літературної мови;
- вік літературної мови й міра традиційності сучасної літературної мови;
- вплив інших мов у процесі контактування з ними;
- міра поширення за межами свого етносу;
- комунікативний ранг мови, тобто які функції виконує мова, її офіційний статус (цей параметр називають “вітальністю” мови, тобто її життєвістю, точніше, життєздатністю);
- міра лібералізму в національно-мовних питаннях [3].

Перші два параметри визначають власне просторову і часову глибину літературних норм. Яким чином залежить просторова і часова глибина літературних норм від особистісного людського фактора. Від мовної свідомості людей.

Соціальний престиж мови формується також межах просторових і часових норм. Соціально престижна мова – мова, якою пишуть і навчають [4]. Пишуть важливі державні документи (закони), провадять судові справи, інформують суспільство про найважливіші події у державі, світі. У сучасному мовознавстві не має методів і прийомів, якими можна було б виміряти дистанцію, відстань між мовами [3].

Проблема соціальної престижності літературної мови безпосередньо торкається теорії і практики стосовно використання лексем у розмовному стилі як нижнього функціонально-стильового регістру в межах унормованої мови. Цю розмовну лексику в її просторовому вимірі нерідко оцінюють як суржикову, хоч варто зазначити, що не завжди доречно використовувати цей термін у діловому та науковому контекстах.

В Україні безліч так званих місцевих мов (діалектів), котрі надають нашій мові колоритності та національної ідентичності. Крім визнаних і науково описаних діалектів, можна виокремити поняття розмовної літературної мови з характерними територіальними відмінностями. Носії цих розмовно-територіальних чи народнорозмовних відмін розуміють

один одного і водночас визнають існування літературного стандарту, що склався у мовному просторі України як результат нормативів освіти [4].

Сьогодні спостерігається підкреслену увагу до мовних елементів – не лише до діалектних джерел літературної мови, а й до просторіччя, жаргонів. Негативно оцінюючи літературні мовні норми, мовці різних сфер діяльності відмовляються визнавати, що послуговуються цими нормами як звичними і зручними комунікативними засобами. Соціально престижною формою національної мови незмінно залишається літературна мова з її утвердженими динамічними нормами, просторова і часова глибина яких сприймається по-різному: все залежить від рівня освіченості мовців.

Щодо особливостей соціальної престижності української мови можна робити висновки, орієнтуючись на анкетування, котре було проведене між батьками однієї з груп ВСП «ХТЕФК ДТЕУ».

Анкета містить питання – чи є потреба знати українську мову, якщо йдеться про майбутній кар'єрний розвиток дитини. Усі батьки дали відповідь «так»

В анкеті маємо інші питання і відповіді – на якому рівні треба володіти українською мовою, щоб можна було говорити, що дитина є освіченою, культурною людиною? На це питання відгукнулися 86 відсотків респондентів і дали відповідь «на високому». На питання – щоб відчувати себе українцем, треба знати українську мову і говорити нею? – 89 відсотків опитаних дали відповідь «так»

Тобто потребу вивчення української мови батьки пов'язують із освітою, культурою та ідентифікацією себе українцем. У в цьому можна вбачати запоруку майбутнього зростання соціального престижу української мови як ознаки освіченого, культурного українця.

Отже, можна зробити висновок, що знання української мови сьогодні – це, і необхідність, і престиж.

Список використаної літератури

1. Зарицка І.М, Чикаліна І.О. Українське ділове мовлення. Донецьк, 1997.
2. Пентиліук М. Наш скарб - рідна мова. /Матеріали сайту "Сторінки лінгвіста", 2001.
3. Оржехівський В. Міжетнічні взаємини / Права Людини. Харків, 2001.
4. Л.Г. Морозова. Українська мова 7 клас, “Ранок”, Харків, 2000.
5. Л. Струганець. Культура мовлення, Тернопіль: Мандрівець, 2002.
6. Л. В. Скуратівський та ін. Українська мова: Збірник текстів для переказів/ Київ: Форум, 2001.

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОСВІТИ

Савіцька Лілія, викладач вищої категорії, викладач-методист Відокремленого структурного підрозділу «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету», м. Хмельницький, Україна

Постановка проблеми.

Сучасна соціально-економічна ситуація, що склалася в Україні, в період пандемії та воєнного стану потребує суттєвих змін у всіх сферах суспільного життя, в тому числі й в освіті. Процеси трансформації в освіті складні та багатопланові. У зв'язку з цим, загострилась необхідність в осмисленні таких нових понять, як «інновація», «інноваційне середовище», «інноваційна діяльність», «інноваційний процес», «інноваційна методика» тощо. Цілком очевидно, що інновації в освіті є важливим процесом творення, запровадження та поширення нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються якісні показники усіх компонентів освіти.

Сутність інноваційних процесів в освіті – це вирішення двох проблем:

- вивчення і узагальнення передового педагогічного досвіду та його поширення;
- впровадження досягнення психолого-педагогічної науки в практику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Слово «інновація» має багатомірне значення, оскільки складається з двох форм: власне ідеї та процесу її практичної реалізації.

Питання сучасного стану та перспектив подальшого розвитку інновацій в освіті розглядалось у працях українських науковців Ніколаєнко С. М. [1], Головка С. Г. [2], Сопілко І. М. [3], Череватюк В. Б. [3], Клепко С. Ф. [4].

Погляди науковців на поняття «інновація» досить різнобічні.

Так, С. Ніколаєнко визначає інноваційний розвиток освіти як «механізм, який сприяє активному пошуку нових форм і методів управління і дає можливість забезпечити приєднання держави до високотехнологічних країн світу та підтримати процеси випереджального характеру в усіх галузях її життєдіяльності» [1, с. 416].

Разом з тим, С. Клепко вбачає, що «освіта має називати інновацією ті впроваджені засоби і механізми, які заощаджують час учнів, учителів, батьків та надають можливість одержувати потрібні результати» [4, с. 87].

Формулювання цілей тез.

Представити аналіз інноваційної діяльності у сфері освіти, розглянути види інновацій, систему принципів державної інноваційної політики у сфері освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Освіта за своїм змістом, формами і методами є змінною, оскільки вона має реагувати на нові виклики, суспільні реалії, враховуючи тенденції, перспективи розвитку людства, національного буття народу. Розвиток інноваційної діяльності в системі освіти вимагає вивчення і впровадження сучасних технологій та нових методів навчання.

Основними причинами розвитку інноваційної діяльності в сфері освіти є:

- розрив між системою освіти і новими умовами життя;
- традиційна освіта, яка орієнтована на знання, уміння і навички, не встигає за темпами їх нарощування;
- сучасна освіта недостатньо розвиває здібності, необхідні їй випускникам для самовизначення у майбутньому;
- традиційна система освіти породила невміння і небажання самостійно здобувати знання. [2, с. 24].

Для успішної реалізації інноваційної діяльності викладачу необхідно володіти наступними характеристиками:

- відкритістю особистості до нового, що базується на толерантності і гнучкості мислення;
- творчою здатністю генерувати і продукувати нові уявлення та ідеї, проектувати і моделювати їх у практичних формах та конкретній діяльності.

Також необхідно відзначити, що реалізація на практиці інноваційного потенціалу окремого педагога виявляється особливо результативною за наявності колективу однодумців, здатних до реалізації в сфері освіти інноваційних ідей, проектів і технологій. Тому необхідною умовою здійснення інноваційної діяльності є цілеспрямована робота всього педагогічного колективу, яка забезпечує готовність педагога до її здійснення.

Інноваційний розвиток освіти не може відбутися за принципом «все і відразу». Необхідно подолати чимало труднощів і перешкод та пройти наступні етапи:

- усвідомлення необхідності змін та впровадження нововведень;
- пошук та актуалізація нових ідей;
- здійснення проектування нововведення творчою групою;
- управління процесом впровадження нововведення (апробація нової педагогічної ідеї);
- стратегія управління та підготовка суб'єктів інноваційної діяльності до роботи в нових умовах;
- подолання опору та психологічного дискомфорту;
- оприлюднення результатів інноваційної діяльності на рівні громадськості. [1, с. 239].

У Законі України «Про фахову передвищу освіту» зазначено: інноваційна діяльність у сфері фахової передвищої освіти - діяльність закладу фахової передвищої освіти, спрямована на створення або вдосконалення конкурентоздатних технологій, у тому числі інформаційних, продукції або послуг; трансформація наукових досліджень і розробок у практичну діяльність, новий підхід до надання освітніх послуг, їх адаптація до потреб ринку праці та суспільства; застосування рішень організаційно-технічного, виробничого, адміністративного або іншого характеру, що істотно поліпшують якість виробництва та/або соціальної сфери [5].

Велике значення у впровадженні інноваційної діяльності в освіті має науково дослідницька робота та участь викладачів у різноманітних організаціях, спілках та товариствах.

Так, у Відокремленому структурному підрозділі «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету» викладачі є активними учасниками міжнародних та всеукраїнських фахових організацій, спілок, асоціацій та товариств, зокрема:

- міжнародної організації «Рада незалежних бухгалтерів та аудиторів»;
- спілки економістів України Хмельницької обласної організації;
- Подільської гільдії кулінарів;
- Хмельницького місцевого осередку Українського товариства товарознавців і технологів;
- українського відділення Міжнародної асоціації викладачів англійської мови як іноземної;
- соціологічної асоціації України.

Участь у наведених вище організаціях дає можливість викладачам коледжу впроваджувати в освітній процес інноваційні ідеї та низку важливих комплексних науково-педагогічних проектів.

Науково-дослідницька діяльність також є одним із найважливіших засобів підвищення якості підготовки спеціалістів здатних творчо застосовувати в практичній діяльності найновіші досягнення науково-технічного прогресу.

У Відокремленому структурному підрозділі «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету» були проведені конференції, семінари та круглі столи, а саме:

- VIII Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція на тему: «Розвиток України та її регіонів: реалії та перспективи»;
- II Всеукраїнська науково-практична конференція «Маркетинг майбутнього»;

– XVI студентська науково-теоретична конференція «Актуальні проблеми індустрії гостинності»;

– семінар для викладачів коледжу «Цифрова культура педагога. ІКТ-компетентність сучасного педагога», у вигляді практичного тренінгу на тему: «Оптимізація освітнього процесу в дистанційному режимі шляхом використання цифрових інструментів»;

– круглий стіл на тему: «Політика академічної доброчесності у закладах фахової передвищої освіти» та інші.

Для забезпечення дистанційної форми навчання, в період пандемії та воєнного стану, освітній процес у коледжі здійснюється з використанням хмарних сервісів Google Workspace for Education Fundamentals. Створено корпоративні акаунти для всіх учасників освітнього процесу. Крім того, у віртуальному навчальному середовищі, на сайті коледжу, розміщено навчально-методичне забезпечення дисциплін, яке є доступним для здобувачів освіти у будь-який час доби.

До організації освітнього процесу постійно залучаються роботодавці та стейкхолдери, які діляться власним досвідом та акцентують увагу здобувачів освіти на отриманні необхідних знань для майбутньої професійної діяльності. Заняття проводяться з використанням інтерактивних методів навчання та інформаційних технологій.

Все це сприяє накопиченню інноваційного досвіду та впровадженню сучасних технологій в освітню сферу Хмельниччини.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків.

Таким чином, інновації в освіті – це безперервний процес якісних змін, які прискорено відбуваються завдяки впровадженню інновацій і дозволяють їй своєчасно реагувати на виклики суспільства.

Моніторинг інноваційної освітньої діяльності, аналіз проблем в освіті, визначення напрямів інноваційного розвитку, стимулювання процесів генерування інновацій в освіті все це є основними функціями державної політики в сфері освіти.

Список використаних джерел:

1. Ніколаєнко С. М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком освіти України: монографія / С.М.Ніколаєнко. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. 419 с.

2. Головка С. Г. Законодавче забезпечення підтримки та розвитку інноваційної діяльності вищих навчальних закладів / С. Г. Головка // Наукові праці Національного

авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». 2016. № 3 (40). С. 24-31.

3. Сопілко І. М. Сучасна університетська правова освіта і наука концептуальний погляд на реформування / І. М. Сопілко, В. Б. Череватюк // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». 2018. № 1 (46). С. 163-166.

4. Клепко С. Ф. Травелог про репрезентацію знань у нідерландській освіті // Пост методика. 2009. № 5-6 (89-90). С. 76-104.

5. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 06.06.2019 № 2745-VIII URL : <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/2745-19#Text>.

ІТ-ОСВІТА В УКРАЇНІ: ДОСЯГНЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ

Тарасенко Ілона, викладач, Відокремлений структурний підрозділ «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ», м. Хмельницький, Україна

Інформаційні технології (ІТ) складають основу розвиненої економіки. ІТ є одною з галузей, що найбільш динамічно та успішно розвиваються в Україні та є ключовим джерелом конкурентної переваги для компаній в епоху цифрової економіки, а інформаційні системи (ІС), впроваджені на підприємствах – інструмент для удосконалення структури управління підприємством, оперативного реагування на зміну кон'юнктури ринку та розроблення маркетингових стратегій.

На сьогодні, обираючи сферу професійної освіти та визначаючи свій вектор розвитку на майбутнє, українська молодь все частіше надає перевагу сфері ІТ. Головним ресурсом ІТ є кваліфіковані фахівці. Їх недостатня кількість – один з основних стримуючих факторів розвитку цього сектора економіки.

Вимоги ІТ-індустрії до фахівців інформаційних систем і технологій формуються у вигляді компетенцій, зміст яких зводиться до володіння великим спектром сучасних інформаційних технологій, навичками проектування, програмування і супроводу інформаційних систем, розумінням предметної галузі, здатністю до аналізу та оптимізації бізнес-процесів, що автоматизуються, і завдань організаційного управління, методами і технологіями проектного управління веденням робіт і прийняттям управлінських рішень. Освітня парадигма, яка будується на засадах формування компетентностей у випускників навчальних закладів, визначається як компетентнісна парадигма [1].

Багато ІТ-компаній мають науково-дослідні центри (R&D-центри), завдання яких є розробка інноваційних технологій та створення нових інформаційних сервісів. ІТ-випускники, які отримали освіту, повинні мати відповідні компетентності для роботи в таких центрах. Тому, реалізація компетентнісної парадигми освіти у навчальних закладах є актуальною методологічною проблемою організації освітнього процесу з метою забезпечення якісної підготовки фахівців для ІТ-галузі відповідно до вимог ринку праці.

Аналізу стану та покращення якості підготовки ІТ-фахівців присвячено багато наукових праць вітчизняних дослідників, зокрема В.Андрущенко, В.Вікторов, С.Гордійчук, О.Єсіна, С.Ніколаєнко. Спільною для багатьох авторів є думка про необхідність гармонізації освітніх програм з реальними потребами ринку праці, взаємодії навчальних закладів, ІТ-підприємств та влади.

У нових воєнних реаліях ІТ-індустрії вдалося консолідуватися та швидко

перереформуватися завдяки антикризовим бізнес-планам. Більшість компаній зберегли клієнтів та обсяги своїх контрактів. Завдяки цьому галузь залишається фінансово стабільною, забезпечує регулярні валютні надходження до економіки України і державного бюджету та сплачує податки наперед [2].

Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства. Одним із перших кроків стимулювання зростання інноваційної складової держави та розкриття інтелектуального потенціалу України є реформування системи освіти для збільшення кількості та покращення якості підготовки випускників технічних спеціальностей, зокрема в галузі ІТ.

Сама ІТ-освіта зараз представлена безліччю програм співпраці між навчальними закладами та провідними українськими ІТ-компаніями, що приділяють значну увагу розвитку сегменту освіти і майбутніх фахівців. Програми спрямовані на ефективне володіння технічними навичками у студентів та подальше працевлаштування у одній з українських ІТ-підприємств. Вони включають в себе: гранти та стипендії, тренінги та курси з технічних дисциплін, менторство та лекції, створення еко-системи з хабів і кластерів, надання матеріально-технічного обладнання, тощо. Загалом, сукупність таких факторів як нестабільна політично-економічна ситуація в Україні, неефективність та застарілість системи освіти в Україні на контрасті з поступовим розвитком інноваційних програм в сфері ІТ-освіти, світові глобалізаційні тенденції та перехід до цифровізації усіх соціальних процесів, що зумовлює постійну необхідність у фахівцях-розробниках, чинять значний вплив на вибір сучасної молоді [3].

Зі свого боку ІТ-компанії намагаються заохотити викладачів до якісної роботи через стимулювання їх до професійного зростання та ефективного використання власних фахових знань.

Отже, практика розвинутих країн показує, що в сучасному світі наука й освіта все більше виступають головними структурними чинниками сучасної економіки. Гармонізація вимог ІТ-індустрії та ІТ-освіти, реалізація компетентнісної парадигми освіти з впровадженням персональних освітніх траєкторій навчання відповідно до бажань, можливостей та здібностей студентів – це підстава для визначення стратегії розвитку ІТ-освіти.

Список використаних джерел:

1. Пономаренко Г.О. Компетентнісна парадигма освіти: реалії та перспективи розвитку. 2013. с. 16-18.
2. Зовнішня торгівля України послугами у 2021 році. Державна служба статистики

України. URL: www.ukrstat.gov.ua. (дата звернення: 22.03.2023).

3. Кубраков О. ІТ-потенціал України та інвестиції: скільки потрібно і скільки можна. 2018. URL:<https://mind.ua/openmind/20180838-it-potencial-ukrayini-ta-investiciyi-skilki-potribno-i-skilki-mozhna> (дата звернення: 25.03.2023)

ІННОВАЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В СФЕРІ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

*Цісар Галина, викладач, ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету», м. Хмельницький, Україна*

Інноваційність передбачає утвердження відповідального способу життя людини в суспільстві та відповідального відношення суспільства до кожної особистості зокрема. Провідну роль у забезпеченні інноваційного типу розвитку економіки і суспільства в цілому відіграє освіта. Саме через систему навчання і виховання можна підготувати прогресивну молодь, що здатна активно творити і сприймати зміни, нововведення.

Основним інститутом інноваційної економіки є держава. Держава відіграє важливу роль на різних етапах створення інноваційної системи. Зростання вітчизняної економіки тісно пов'язане з динамічним розвитком та впровадженням інновацій в різні галузі господарської діяльності.

Термін «інновація» (нім. innovation) у науковий лексикон вперше увів Й. Шумпетер. Він дав визначення інновації як «будь-якої можливої зміни, що відбувається внаслідок використання нових або вдосконалених рішень технічного, технологічного, організаційного характеру в процесах виробництва, постачання, збуту продукції, післяпродажного обслуговування» [1, с.21].

Термін «інновація» (у перекладі з пізньолатинської мови «innovatio» – «оновлення, новизна, зміна») означає.

Інноваційна діяльність виступає об'єктом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених: Й. Шумпетера, А. Гальчинського, С.Ф. Покропивного, та інші.

Проблемі стимулювання економіки України та методах запровадження нових технологій в рамках державної інноваційної політики та формування нової стратегії інноваційного розвитку було присвячено публікацію В. І. Пили «Інноваційний чинник в економічному розвитку країни»[2].

Нововведення цілеспрямовані зміни, що вносять у середовище впровадження нові стабільні елементи, які викликають перехід системи з одного стану до іншого не виникають самі собою, а є результатом наукових пошуків, аналізу, узагальнення педагогічного досвіду.

Освітня державна політика є невід'ємною складовою інноваційної політики країни.

Одними з перших здійснили спробу співвіднести поняття нового у педагогіці України з такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне і передове педагогі-

новатори І,Г Осадчий, В. Ф. Шаталов, М.М. Палтишев, І. Д. Гончаренко, І. М. Дичківська та інші [3].

Прагнення дослідників якомога глибше дослідити тему інноваційного розвитку освіти передбачає дослідження:

- знань ознак інновації;
- інтеграцію знань характеристик як предмету інновації;
- середовища його застосування;
- спрямованість інновацій в змісті, завданнях, цілях.

Отже, освітні інновації стосуються системи освіти, її структур, освітніх процесів, що в ній відбуваються та спрямовані на реалізацію цілей і задач щодо поліпшення якості освіти, освітніх послуг та охоплюють всі сторони й процеси, пов'язані з її цією системою та її структурами. Це управлінські, організаційні, економічні, соціальні, культурні, наукові, педагогічні, психолого-педагогічні аспекти й проблеми в освіті.

Державна освітня політика ґрунтується на конституційних нормах; стратегічних документах розвитку освіти (доктрини, програми, концепції тощо); міжнародних, міждержавних договорах, ратифікованих вищим законодавчим органом; законах, законодавчих актах; указах і розпорядженнях Президента України; постановах Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України; наказах, розпорядженнях Міністерства освіти і науки України, міністерств і відомств, яким підпорядковані заклади освіти; наказах та розпорядженнях регіональних (місцевих) органів виконавчої влади, виданих у межах їхньої компетенції.

Основним принципом державного регулювання інноваційної діяльності є забезпечення єдності стратегічного й поточного державного регулювання інноваційної політики.

Практика показує, що інноваційні технології загалом і, зокрема, в освіті створюються та запроваджуються найбільш ефективно в країнах, де фінансування науки й освіти відповідає вимогам часу.

Закон України «Про інноваційну діяльність» визначає джерела фінансової підтримки інноваційної діяльності, до яких відносять: кошти Державного бюджету України, місцевих бюджетів, власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ, власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності, кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб, кошти (інвестиції) інститутів спільного інвестування [1].

Необхідно відмітити, що інноваційні процеси в системі освіти покликані формувати якісно новий етап взаємодії та розвитку науково-педагогічної і педагогічної творчості, а також процесів застосування її результатів. Для нього є характерною тенденція до ліквідації розриву

між процесами створення педагогічних новацій та процесами їх сприйняття, адекватного оцінювання, освоєння та застосування, а також до подолання суперечності між стихійністю цих процесів і можливістю та необхідністю свідомого управління ними.

Інноваційне навчання – це зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна та освітня діяльність, яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості.

Саме тому процес навчання, виховання та розвитку всебічно розвиненої особистості сьогодні розглядають як єдиний педагогічний процес, який сучасна педагогічна наука називає педагогічною технологією формування особистості.

Інноваційні технології – це цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації освітньої діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів.

До форм інноваційних технологій відносять:

- інтегроване навчання;
- технології групової навчальної діяльності;
- профільне навчання;
- інформаційні технології навчання;
- інтерактивні технології ситуативного моделювання та дискусійних питань;
- проектні технології.

– створення предметно-орієнтованих та навчально-інформаційних середовищ, які дають можливість використовувати мультимедіа, системи гіпермедіа, електронні підручники тощо.

- нестандартні форми занять

Динаміка сучасного розвитку цивілізації, прогнозування його перспектив приводять до висновків, що освітня система, освітній заклад, педагогічний колектив, педагоги повинні забезпечувати належну якість освіти шляхом її відповідності освітнім стандартам, інтенсивним розвитком засобів комунікації, інформаційних та мультимедійних технологій.

Під час наймасштабнішої технологічної виставки в освіті Bett, що проходить щороку в Лондоні, озвучили пріоритетні галузі на наступні роки: штучний інтелект, кібербезпека, науки про життя, обробна промисловість, енергетика.

Щоб якнайкраще підготуватися до майбутнього, нинішнім та прийдешнім поколінням треба здобувати та відточувати наступні навички: критичне мислення, комунікаційні навички, емоційний інтелект, аналітичні здібності, технічні навички (STEM) [5].

Отже, розвиток парадигм освіти, орієнтованих на входження нашої країни у світовий освітній простір, дозволить поглиблювати тенденції диференціації освіти. Міжнародне

співробітництво покликане сприяти розширенню можливостей громадян України щодо отримання якісної освіти та ефективного використання свого фахового потенціалу в країнах розвинутої демократії. Така співпраця мала б сприяти і залученню додаткових іноземних інвестицій у розвиток освіти в Україні.

Таким чином, пріоритетна увага держави до освіти, її повноцінна бюджетна підтримка повинна відповідати реальним потребам сучасної та майбутньої України. Цілеспрямована державна освітня політика сприяє зростанню добробуту кожного громадянина й конкурентоспроможності всієї країни.

Список використаних джерел:

1. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посіб. /П. П. Микитюк та ін. Тернопіль : ПП «Принтер Інформ». 2015, 224 с.
2. Інноваційний чинник в економічному розвитку України. URL: https://www.researchgate.net/profile/Vasilij_Pila (дата звернення: 19.04.2023).
3. Педагоги-новатори URL: <http://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/pedahohy-novatory/>(дата звернення: 21.04.2023).
4. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04 липн. 2002 р. №40-IV. Дата оновлення : 05.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 21.04.2023).
5. 12 інноваційних технологій в освіті: що українцям можна запозичити просто зараз URL: <https://osvitoria.media/experience/12-innovatsijnyh-tehnologiyi-v-osviti-shho-ukrayintsyam-mozhna-zapozychyty-prosto-zaraz/> (дата звернення: 21.04.2023).

МОВНИЙ АСПЕКТ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

*Шабікова Тетяна, викладач вищої категорії, методист,
Відокремлений структурний підрозділ «Хмельницький торговельно-економічний фаховий
коледж ДТЕУ, м. Хмельницький, Україна*

Постановка проблеми. В теперішніх умовах війни росії проти України Європейський Союз спрямований на солідарність та підтримку нашої держави, така ситуація має велику підтримку серед українців. Але разом з тим процес інтеграції серед європейських країн дає поштовх до пошуку дієвих шляхів взаєморозуміння на теренах європейської спільноти. Тому роль володіння англійської мови як необхідної складової сучасного ділового простору є надзвичайно актуальною для України, та сприятиме її інтеграції в Європу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На теренах України дослідженням мовного аспекту в умовах євроінтеграції займаються такі вчені як Шаповаленко Н.М., Гаманюк В.А., Олексієнко Л.А., Іванова О. та ін. Та це питання залишається дуже актуальним в наш час і вимагає великої уваги до його втілення та нових досліджень.

Формулювання цілей тез є обґрунтування необхідності володіння англійською мовою, що сприятиме активізації процесів євроінтеграції .

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна – європейська держава, яка є складовою системи європейської економіки, науки, освіти та культури. Звичайно, сприятливе розташування її у центрі Європи допомагає зростанню значення країни у міжнародному просторі. Наша держава обрала шлях до європейської інтеграції і невпинно рухається до своєї мети задля розвитку усіх сфер суспільного життя українців.

Євроінтеграція дасть Україні можливість модернізувати економіку, науку, залучити нові іноземні інвестиції, мати доступ до нових технологій, збільшення робочих місць та підвищення конкурентоспроможності на світових ринках. Тому Україна зацікавлена у тісній співпраці з найрозвиненішими країнами світу.

На сучасному етапі розвитку економіки України важливим фактором її успішного зростання є володіння іноземними мовами, зокрема англійською. Вона є основним засобом спілкування між діловими людьми в різних країнах. У діловому світі, який продовжує розвиватись в ногу з часом, англійська мова стала дуже важливим аспектом, вона сприятиме активізації процесів інтеграції українців в європейську спільноту.

«Англійська мова зараз використовується в діловому спілкуванні в усьому цивілізованому світі, тому надання їй такого статусу в Україні сприятиме розвитку бізнесу, залученню інвестицій та прискоренню євроінтеграції України», – написав Денис Шмигаль у

месенджері Telegram. Він зауважив, що Кабінет Міністрів опрацьовує відповідну законодавчу ініціативу [1].

Для українського бізнесу цей закон дасть можливість підвищити перспективи її розвитку та відіграє значну роль в економічному житті України. Не дивлячись на війну росії з Україною, російська мова все ще використовується в бізнесі та засобах масової інформації. Хоча її використання суттєво зменшується, але велика частина населення України все ще розмовляє російською, тому проголошення англійської мови «діловою мовою» може стати кроком в напрямку переорієнтації української економіки. І, звичайно ж, це наблизить Україну до Європи та США, а також відкриє нові можливості для громадян України.

Тому необхідність у володінні англійською мовою зараз зростає суттєво. Хоча цей рівень в Україні лише «помірний» за даними шведської міжнародної освітньої компанії EF Education First. У 2021 році Україна посіла лише 30 місце з 35 досліджуваних країн Європи.[2]

Навчальні заклади мають приділяти питанню вивчення англійської мови для фахівців економічної сфери велике значення, щоб вони були конкурентоспроможні, могли спілкуватися з іноземними партнерами, таким чином підвищуючи міжнародний імідж держави.

Безсумнівно, що необмежена багатомовність є неефективною та може перешкодити важливим діловим взаємодіям між представниками різних країн і стати на шляху досягнення ключових цілей співпраці. Потреба в тісній координації завдань і роботі з клієнтами та партнерами в усьому світі доводить, що знання англійської мови як офіційної мови бізнесу не просто важливе, а вже необхідне незалежно від того, де розташовані штаб-квартири компаній. Якщо компанія підтримується кадрами, які добре розуміють і володіють англійською мовою, звичайно, вона може легко вийти на вищий рівень на міжнародному бізнес-рівні, оскільки партнери можуть автоматично зв'язуватись через пряме спілкування з іншими міжнародними компаніями.

Перехід до англійської мови як корпоративного стандарту спонукають три основні причини.

Конкуренція.

Проведення фінансової, чи будь якої іншої ділової взаємодії, вимагає вміння спілкуватися в сфері діяльності компанії з різноманітним колом клієнтів, постачальників та інших ділових партнерів іноземною мовою. Компанії, яким не вдається розробити мовну стратегію, по суті, обмежують свої можливості зростання на ринку, в порівнянні з тими компаніями в яких на рівні з рідною мовою кваліфіковані працівники розмовляють, очевидно ставлячи себе у вигідніше становище перед конкурентами, англійською мовою.

Глобалізація завдань і ресурсів.

Мовні відмінності можуть стати слабким місцем, коли географічно розкидані співробітники змушені працювати разом, щоб досягти корпоративних цілей. Працівнику, який знаходиться в Україні може знадобитися допомога підприємства розташованого в Європі. Без знання англійської мови спілкування постраждає. Краще розуміння ситуації дає співробітникам інформація з перших вуст, що є надзвичайно важливим для прийняття правильних рішень.

Інтеграція злиття компаній поза національними кордонами.

Переговори щодо злиття чи поглинання компаній достатньо складні і в тому випадку, коли всі говорять однією мовою. Але коли вони цього не роблять, ситуація значно ускладнюється, навіть під час простого обміну електронною поштою. Крім того, міжкультурна інтеграція, як відомо, складна; до прикладу, якщо якась німецька компанія об'єднається із французькою чи українською, то новій фірмі краще робочою мовою вибрати англійську, щоб уникнути «гри у фаворитів». Елемент брендування також грає велику роль у просуванні бізнесу, застосування англійської мови дозволить підвищити свій міжнародний імідж та дасть багато переваг.

В такий складний для України час, бізнес має працювати і приносити дохід країні, щоб ми могли вистояти в боротьбі з ворогом і підтримувати наше життя. Це непросто, адже інфляція складає близько 30%, тому роботодавці мають підвищувати заробітну плату своїм працівникам для їх нормального життя. І хоча бізнес вести важко в таких умовах, роботодавці працюють та сплачують податки державі, підтримуючи її економіку, а також налагоджують контакти з підприємствами Європейського Союзу, частка товарообігу якого в Україні становить 55% на 2022 рік [3].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Отож інтеграція економічної освіти, науки і практики України з Європейським освітнім простором є питанням важливим і пріоритетним і передбачає проведення реформ у багатьох сферах життя, задля скорочення розриву між Україною і розвинутими країнами світу та входження нашої держави до Європейської спільноти.

Список використаних джерел:

1. Ukraine may give English status of business language – prime-minister/ URL: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-may-give-english-status-business-language-prime-minister-2022-06-06/>

2. Let's talk business: Ukraine to set English as Business language. URL:
<https://finchannel.com/lets-talk-business-ukraine-to-set-english-as-business-language/110995/ukraine/2022/07/>

3. How Ukraine integrates into the EU market. URL:
<https://www.euointegration.com.ua/eng/news/2023/02/6/7155588/>

4. Language services in Ukraine: business is the best support/ URL:
<https://www.iti.org.uk/resource/language-services-in-ukraine-business-is-the-best-support.html>

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖІВ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ**

Шмерко Олена, к. психол. н., ВСП «ХТЕФК ДТЕУ», м. Хмельницький, Україна

Стрімкі зміни, що відбуваються в економічній, соціальній і виробничій сферах, трансформація характеру та змісту діяльності вимагають принципово нових підходів до формування соціально-активної, творчої, конкурентоспроможної, професійно компетентної особистості.

З огляду на це формування професійної компетентності набуває особливої актуальності. Сучасні умови розвитку країни визначили потребу в підготовці нового покоління фахівців, здатних ефективно керувати виробництвом та персоналом. Нині високий рівень професійної компетентності є вирішальним чинником соціальної захищеності та професійності працівників, а його досягнення – головним завданням навчальних закладів.

Питання моделювання особистості є актуальними для будь-якого суспільства, вони ставляться та вирішуються за кордоном, де освіта розглядається як «інтелектуальний», «людський» капітал.

Аналіз теорії і практики свідчить, що у навчальному процесі торговельно-економічних коледжів недостатньо мірою враховується специфіка комерційної діяльності підприємств, яка істотно відрізняється від особливостей виробничого процесу у сфері матеріального виробництва.

В наукових фахових джерелах недостатньо розглянуто психологічні особливості формування професійної компетентності студентів коледжів торговельно-економічного профілю. Виявлені протиріччя між потребою зміни наявного освітнього середовища з метою формування сучасних професійно компетентних випускників та відсутністю визначених психологічних особливостей формування професійної компетентності студентів потребують створення необхідних передумов для цілеспрямованого психологічного впливу на формування професійної компетентності особистості випускника професійного навчального закладу торговельно-економічного профілю[1].

Поняття професіоналізація й професійна компетентність схожі. В ієрархії визначень компетентність є підструктурним, тобто професіоналізм передбачає професійну компетентність.

І професійну компетентність, і професіоналізм людина опановує в процесі професіоналізації. Таким чином, професіоналізм і компетентність можна визначити як стан, а

професіоналізацію як процес.

У психологічних дослідженнях закордонних і вітчизняних учених велике місце приділяється розробці шляхів і методів, а також конкретних методик з формування професійно компетентного працівника в тій чи іншій галузі сучасного виробництва (Ш. Дерри, Д. Алли, Дж. Калаган, А. Кларк, Д. Керби й ін.).

Як закордонні, так і вітчизняні дослідники виокремлюють різні підходи до визначення професійної компетентності. У закордонних дослідженнях акцент здебільшого зміщений на практичну сторону, водночас, у дослідженнях вітчизняних вчених знаходить місце як теоретичне, так і практичне висвітлення питання (методологічні підходи, визначення поняття, шляхи формування) [2].

Професійна компетентність формується не на порожньому місці. Вона базується на досягненнях попередніх періодів розвитку особистості, тісно пов'язана з її соціальними взаємодіями й особистісними особливостями.

Професійна компетентність – це юридично закріплене коло повноважень посадової особи. Ця властивість особистості обумовлює авторитет людини в тій чи іншій галузі діяльності.

Узагальнивши ці підходи, можна зробити висновок про те, що говорити про професійну компетентність можна лише при наявності відповідних знань, умінь, навичок, сформованості внутрішнього світу особистості – потреб, установок, професійних орієнтирів і мотивів діяльності, уявлень про свої професійні якості та результати власної діяльності.

Незважаючи на різноманіття підходів до визначення професійної компетентності студентів різних професійних груп, зміст професійної компетентності випускників навчальних закладів досі ще не визначений, тим більше, що стандарт професійної компетентності задається нормами і традиціями, прийнятими в конкретному суспільстві, конкретній соціальній групі, у конкретний історичний час. Вимоги ж суспільства до особистості постійно змінюються.

У професійній підготовці спеціалістів торговельно-економічного профілю є необхідність виділяти насамперед професійну компетентність як особливий вид компетентності, який передбачає стійку здатність фахівця виконувати передбачений кваліфікаційною характеристикою види діяльності. Ця компетентність включає: глибоке розуміння сутності виконуваних завдань і вирішуваних проблем; знання досвіду, накопиченого в кожній конкретній галузі економіки; активне оволодіння найкращими досягненнями цієї галузі; вміння обирати засоби й способи дії, адекватні конкретним обставинам місця та часу; почуття відповідальності за досягнуті результати; здатність учитися на помилках і вносити корективи в процес досягнення цілей.

Професійна компетентність торкається всіх сфер особистості: мотиваційної, когнітивної, самосвідомості, тощо, і знаходить своє вираження у професійній діяльності.

З огляду на результати теоретичного аналізу проблеми можна розглядати професійну

компетентність як – явище багатовимірне, яке складається з чотирьох компонентів: *світоглядно-мотиваційного, теоретико-когнітивного, практично-діяльнісного і функціонально-творчого.*

Світоглядно-мотиваційний компонент передбачає наявність стійких мотивів необхідності формування професійної компетентності особистості, наявність професійної самосвідомості, кругозору та адекватної самооцінки.

Практично-діяльнісний компонент передбачає наявність професійно важливих якостей особистості.

Теоретико-когнітивний компонент – це сукупність професійних знань та умінь, що здобуваються під час професійного навчання і практичної діяльності.

Функціонально-творчий свідчить про зростання професійної майстерності, інтелектуальної лабільності, вміння орієнтуватися в нестандартних ситуаціях та творчо розв'язувати складні професійні задачі [3].

Професійна підготовка сучасних студентів торговельно-економічного профілю має бути спрямована на формування й подальший розвиток їх професійної компетентності та конкурентоспроможного рівня кваліфікації, передання глибоких теоретичних знань і практичних навичок й умінь у сфері економіки. Відомо, що професійна діяльність цих фахівців здійснюється як на національному, так і на міжнародному рівні в умовах конкуренції як невід'ємної частини ринкової економіки. Тому фахівці мають конструктивно спілкуватися з іноземними колегами, знати основні принципи і норми міжнародного бізнесу, володіти методами й навичками просування на світові ринки конкурентоспроможної продукції та вміннями аналізувати кон'юнктури ринку. Також перед вітчизняними фахівцями торговельно-економічного профілю стоять нелегкі задачі забезпечення економічного зростання країни, вирівнювання економіки України з економікою провідних країн світу, ліквідації бідності та піднесення рівня життя.

В умовах сучасної кризи: економічної, політичної, соціальної, наукової, культурної та інших сфер життєдіяльності українського суспільства, що передбачають бурхливі, стрімкі, глибинні кількісні та якісні зміни, особливе значення для особистісного та професійного розвитку студентів набуває рівень розвитку його професійної компетентності. Оскільки саме прагнення студентів до постійного самопізнання, саморозвитку, самоактуалізації в умовах внутрішньо особистісної та торговельної, соціально-професійної нестабільності забезпечує, з одного боку, його професійну стійкість, усталеність, відповідний рівень професіоналізму, з іншого, постійний професійний розвиток[3].

Отже, від рівня професійної компетентності економістів залежить результативність головних торговельно-економічних операцій країни, її господарська діяльність. Для того, щоб

визначити рівень сформованості професійної компетентності студентів коледжів торговельно-економічного профілю слід виділити критерії і показники цього особистісного утворення

Аналіз структури та особливостей професійної компетентності студентів торговельно-економічних спеціальностей показує, що кожна з цих компонент має психологічний зміст, виконує свої функції та відіграє певну роль у процесі формування досліджуваної психологічної ознаки особистості.

На основі аналізу наукових джерел визначено, що рівень професійної компетентності визначається здатністю особистості реалізуватися як успішний та ефективний фахівець. Поняття компетентності є ширшим, ніж знання чи вміння, і передбачає здатність фахівця використовувати в конкретній ситуації набуті знання, вміння, навчальний та життєвий досвід, володіння ним методами пошуку необхідної інформації, вмінням її аналізувати, бачити проблеми і шляхи їх розв'язання.

Список використаних джерел:

1. Психологічні аспекти адаптації першокурсників до умов навчання у вищому навчальному закладі // Режим доступу www.psyh.kiev.ua

2. Холковська, І. Л. Проблеми професійного становлення майбутніх фахівців / І. Л. Холковська, Ю. Р. Холковський // Зб. доповідей міжнар. наук.-метод. конф. "Шляхи та проблеми входження освіти України в світовий освітянський простір". 8 – 9 червня 1999 р. Вінниця, 1999. С. 127 – 131.

3. Шмерко, О. П. Різні підходи до характеристики професійної компетентності студентів коледжів торговельно-економічного профілю / О. П. Шмерко // Вітчизняна наука: сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, секція: психологія (Переяслав-Хмельницький, 23-31.10.2011р.) / Електронний збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький, від 23-31 жовтня 2011р. С.229-231

ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Янковська Галина, кандидат економічних наук,

Відокремлений структурний підрозділ «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічний університет» м. Хмельницький, Україна

Постановка проблеми. Сучасний розвиток суспільства та країни в цілому все більше залежить від високих загальних рівнів освіченості, рівня професійності знань. При цьому глобалізація суспільних відносин, ринку праці та сфери знань вимагають уніфікації та стандартизації освітньої сфери в умовах формування глобального суспільства, глобального життєвого простору тощо. При цьому освітній простір України складається з «861 закладів усіх рівнів акредитації та форм власності, у тому числі 198 університетів, 58 академій, 110 інститутів, 1 консерваторії, 231 коледжу, 136 технікумів та 127 училищ» [1, с.11].

Можна говорити про те, що кількість не завжди переходить у якість. З іншого боку, просте скорочення кількості ВНЗ в Україні, без врахування регіональної специфіки, може не дати очікуваного ефекту. Значна кількість вищих навчальних закладів розпорошує усі наявні в країні ресурси – від матеріальних до людських. А найголовніше – бюджетне фінансування освіти в цілому та вищої освіти зокрема. При цьому лєвова частка ВНЗ в Україні фінансуються за рахунок державного бюджету усіх рівнів. Діловий сектор не перебрав на себе зобов'язань та відповідальності, скориставшись складною ситуацією на ринку праці. Домогосподарства примушені до несення витрат з утримання вищої освіти в обсязі, який не є виправданим з огляду на їх реальні доходи.» [2, с.23].

Відкриття кордонів та спрощення процедури перетину кордонів відкрили для українців не тільки європейський ринок праці, а і освітній, коли певна кількість випускників українських шкіл вступили до іноземних вишів на навчання. У зв'язку з цим можна говорити, що покращення комунікацій України з країнами ЄС створили передумови практичного входження національного освітнього простору у європейський освітній простір. Цей шлях виявився досить довгим, складним та вимагає подолання багатьох перешкод на своєму шляху.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що питання інтеграції усіх сфер суспільства у європейський простір є досить актуальним та затребуваним серед суспільства, а тому є запит на дослідження цього процесу з боку сучасних дослідників, науковців та практиків таких як: Ф. Ващук, В. Журавський, С. Квіт, Т. Корольова, К. Кириченко, Ф. Моїсєєва, Ю. Петришак, Є. Пінчук, Є. Романенко, О. Співаковський, В. Усачов, Т. Фініков, О. Шаров, тощо. Незважаючи на досить широкий спектр проведених досліджень, питання інтеграції вищої освіти у європейський освітній простір виступає частиною загальної проблеми.

Формування цілей тез є дослідження перспектив впровадження інтеграції освіти у європейський освітній простір.

Виклад основного матеріалу дослідження. Подальше розширення кола країн-членів ЄС, а також країн, які тісно співпрацюють з ЄС вимагає формування єдиного європейського середовища, де освітній простір стає важливим з огляду на продовження процесів інтеграції, уніфікації та стандартизації національних суспільних сфер та процесів в єдиний простір ЄС.

Перш за все формування єдиного європейського освітнього простору потребує інституалізації та законодавчого врегулювання як на рівні ЄС, так і країн зі спецстатусом. Зважаючи на традиції демократичних та людських цінностей, вказані процеси відбуваються за умови відкритого діалогу та консенсусу усіх учасників, а тому ці процеси тривають довгий час, вимагають від усіх учасників розуміння та плідної співпраці в атмосфері толерантності, рівноправності та демократії. Тільки так, крок за кроком можна досягти мети.

Так, «Приєднавшись до Болонського процесу ще в 2005 році, Україна взяла на себе зобов'язання реформувати систему вищої освіти відповідно до європейських стандартів та цінностей. Було поставлено за мету створити справжню «Європу знань», яка забезпечує своїх громадян якісною освітою, створює рівні умови для її отримання, заохочує до взаємовигідної співпраці і, що не менш важливо, визнає роль освіти у розвитку сучасної демократії та збереженні миру» [3].

Широке впровадження результатів «цифрової» та «промислової» революцій разом із глобалізацією комунікаційної інфраструктури та усіх сфер і соціальних процесів впливає на розвиток суспільства, людину та владу. Темпи змін та трансформацій настільки прискорюються, що відлік йде вже на роки, чого досі ніколи не було. Тобто, ми є свідками та безпосередніми учасниками цих трансформацій, коли результати технічної революції впроваджуються у повсякденне користування широкими масами практично одночасно у всьому світі.

Значним поштовхом до входження освітнього простору до європейського стала адаптація національного законодавства в сфері дошкільної, шкільної та вищої освіти через прийняття відповідних законодавчих актів, стандартів. Наступним важливим кроком для інтеграції є «необхідність забезпечення й конвергенції освітніх програм з метою їхньої відповідності європейським стандартам, що підвищить доступ студентів до одержання освіти та практичної підготовки за кордоном», адже «участь в інтеграційному процесі на ринку освітніх послуг полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіті і науці України, поширенні власних культурних і науково-технічних здобутків» [4, с. 2].

Наступним важливим кроком на шляху інтеграції до європейського освітнього простору є врегулювання питання «утворення територіально відокремленого структурного

підрозділу іноземного закладу вищої освіти» та впровадження освітньої діяльності на території України, шляхом затвердженням Урядом «Положення про особливості утворення, реорганізації та ліквідації територіально відокремлених структурних підрозділів закладів вищої освіти» [5].

Вказані законодавчі ініціативи відкривають можливість входження іноземних ВНЗ у національний освітній простір. З одного боку вказане розширює можливості нашої молоді в частині отримання освіти на території України не тільки у національних ВНЗ, а і закордонних. А з іншого боку, конкуренція із провідними ВНЗ може прискорити процеси оптимізації і навіть закриття багатьох українських вишів, адже матеріально-технічна база та рівень викладацького корпусу провідних іноземних ВНЗ є набагато потужнішими. У подальшому це може призвести до того, що уся обдарована молодь буде обирати навчання в іноземних ВНЗ, дипломи яких визнаються усіма країнами світу, а вітчизняні ВНЗ у переважній більшості будуть готувати спеціалістів на внутрішній ринок. При цьому іноземні ВНЗ, окрім обдарованої молоді, будуть запрошувати до себе і талановитих викладачів, що ще гостріше поставить питання забезпеченням високого рівня викладання у вітчизняних ВНЗ.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Підсумовуючи вищевикладене щодо інтеграції вищої освіти у європейський освітній простір, необхідно відійти від «масової вищої освіти» шляхом виділення переліку державних та приватних ВНЗ, які потрібні для виконання державного замовлення на підготовку спеціалістів, потрібних для формування та реалізації державної політики в усіх сферах суспільства та економіки.

Забезпечити у повному обсязі вказані ВНЗ усіма необхідними ресурсами, дати їм «академічну мобільність», «академічну свободу та автономію», відкоригувати принципи державного замовлення для навчання за бюджетні кошти, а також вирішити питання із науковими пенсіями (незалежно від форми власності ВНЗ).

Також створити умови щодо залучення до викладання лише високопрофесійних викладачів, а найкращим студентам надавати додаткові гранти для продовження навчання у провідних вузах світу, створивши привабливі умови для повернення та працевлаштування на території країни.

Створити потужний «національний пул провідних ВНЗ», забезпечити сприятливі умови для співпраці з іноземними ВНЗ, обміну студентами та викладачами. І, найголовніше, перейти від імітації дій до планомірної, швидкої та плідної роботи щодо інтеграції національного освітнього простору до європейського освітнього простору.

Список використаних джерел:

1. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: Монографія / За заг. ред. Ф.Г. Ващука. Ужгород: ЗакДУ, 2011. 560 с.
2. Моніторинг інтеграції української системи вищої освіти в Європейський простір вищої освіти та наукового дослідження: моніторинг. дослідж. : аналіт. звіт / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. Фонд дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т.В. Фінікова, О.І. Шарова. Київ : Таксон, 2014. 144 с.
3. Пріоритетами Болонського процесу до 2030 року мають стати збалансована академічна мобільність та посилена роль вищої освіти у досягненні Цілей сталого розвитку. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/prioritetami-bolonskogo-procesu-do-2030-roku-mayut-stati-zbalansovana-akademichna-mobilnist-ta-posilena-rol-vishoyi-osviti-u-dosyagnenni-cilej-stalogo-rozvitku-yegor-stadnij>.
4. Корольова Т.С. Інтеграція вищої освіти України до європейського освітнянського простору в умовах глобалізації <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2165/1.pdf>.
5. Про затвердження Положення про особливості утворення, реорганізації та ліквідації територіально відокремлених структурних підрозділів закладів вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 304. Урядовий кур'єр від 14.04.2021, № 71.

СУЧАСНІ ФУД - ТРЕНДИ У КУЛІНАРІЇ

Янюк Ольга, викладач першої категорії, циклова комісія харчових технологій та готельно-ресторанного бізнесу, ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж КНТЕУ», м. Хмельницький

Анотації. У статті розглядаються основні тенденції та зміни, що впливають на розвиток здорового харчування на сучасному етапі. Окреслено основні тенденції розвитку корисних інгредієнтів, напоїв, закусок у найближчій перспективі.

Ключові слова: джекфрут, альтернатива, фуд-тренд, ферментація, веганська їжа.

Annotations. The article considers the main trends and changes that affect the development of healthy eating at the present stage. The main trends in the development of useful ingredients, drinks, snacks in the near future are outlined.

Keywords: jackfruit, alternative, food trend, fermentation, vegan food.

Кулінарне мистецтво і сучасний ресторанний бізнес мають свої тенденції, що постійно змінюються в залежності від уподобань споживачів. Відстеження інтересів та смаку клієнтів має велике значення для шеф-кухарів, власників ресторанів та усіх працівників індустрії ресторанного бізнесу. Завдяки швидкому розвитку технологій, за останні роки відбулися суттєві зміни у кулінарному світі [1].

Модні тренди не обходять стороною їжу, і просто «корисно» - вже не так приваблює, як «корисно» і «інтригуюче». Минуле десятиліття строкате різноманітними гастрономічними надмірностями. На столах з'являються все більше страв іноземної кухні, а в магазинах можна купити різні екзотичні овочі та фрукти. Варто виділити такі фуд-тренди 2020 р. (Мал. 1)

Малюнок 1. Фуд-тренди 2020 року

Джерело: розроблено автором

Джекфрут стане найпопулярнішим інгредієнтом веганської кухні в 2020 році. Це зеленуватий екзотичний фрукт з витягнутою формою, вага якого може досягати 50 кг, а його батьківщиною вважається Азія. Через незвичайний смак і органолептичні властивості

Джекфрут замінюють м'ясо, а гамбургери з цим фруктом вже користуються величезним попитом в Америці.

Веганські молочні продукти для веганів відкриваються нові горизонти, продуктів стає більше, а їх якість тільки поліпшується. Соя вже давно перестала бути центральним інгредієнтом для веганських страв. У виробництві молочних продуктів розробники прагнуть домогтися правильної консистенції, використовуючи при цьому авокадо, кавун, гарбуз і коноплю. Йде робота над отриманням олії з насіння гарбуза, волоських горіхів, кешью, мигдалю, нуту, насіння кавуна. Ці продукти ідеально підходять для сніданку або для додавання вегетаріанських страв.

Альтернативне борошно і цукор. Епоха рафінованого цукру і борошна добігає кінця. У 2020 році орієнтиром стане борошно з таких інгредієнтів, як спельта, нут або банан. Фруктові сиропи, такі як гранат, кокос або фініки, стануть ідеальним рішенням для додання десерту більшої насолоди. Сироп сорго або солодкої картоплі ідеально замінюють мед або патоку.

Біодинамічне вино. Багато шкіл підготовки сомельє ігнорують цей вид вина. Але що таке біодинамічне вино насправді? Це продукт, вирощений без пестицидів і різного роду хімічних процесів. Існує думка, що таке вино отримують з грон, висаджених і вирощених в певні періоди, пов'язані з фазами місяця.

Ферментовані і безалкогольні напої. Тепер люди звертають увагу не тільки на склад напою, але і на його калорійність. Все частіше гості в ресторанах і кафе відмовляються від алкогольних напоїв і віддають перевагу безалкогольним коктейлям. Серед ферментних напоїв користується популярністю чайний гриб, сприятливо впливає на роботу кишечника.

Незвичайні закуски. Картопляні чіпси вже давно не в моді. На зміну їм придуть насіння лотоса і нуту, чіпси з морських водоростей, крекери з рису. Це прекрасні варіанти закусок для тих, хто віддає перевагу більш здоровому харчуванню.

Багато з цих фуд-трендів поки невідомі, наприклад, доставка їжі та інших продуктів додому вже давно користується популярністю серед величезної кількості людей. Велика кількість закордонних товарів дозволяє урізноманітнити раціон і познайомитися з кухнею інших народів світу[2].

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що здорове харчування і екологічно чиста їжа з роками буде лише набирати обертів впевнені навіть самі футуристичні кулінарні прогнози, а сучасні тренди тільки підкреслюють цей напрямок розвитку гастрономії.

Список використаних джерел:

1. Кулінарний інтернет-журнал URL : <https://eda.bit.ua/2019/03/chto-takoe-slow-food/>
2. 23-59 - суспільно-політичний портал. URL : <https://23-59.ua/news/>

ISBN 978-83-967643-4-8